

www.punaghi.am
ժամանակակից հայ գրականության հավաքածու @նթերցողի համար

www.Ինթեր.am
ժամանակակից հայ գրականության հավաքածու @նթերցողի համար

*Ինթերներ`
Վիլեն Գրիգորյան
Վահրամ Մարտիրոսյան*

2

Նենսի Ազարյան

Նա արձակեց իր շավարի կոճակն ու եղունգի մկրատով կտրեց իր առնանդամն ու թափահարեց

Արթուր Սահակյան

բեմզին, ԴԴԿ, հյուրանոցային ցանց ... բանակ, էն Քոչարյանն էլ մի կողմից, բա մեղք չի՞ ես մարդը:

Վահե Ավետյան

Ճայում են սև կոստիս, ծիծակ, դեմը քյառթ կոշոներին, ռեյբան ազնուներիս ու ճախանծուն են

Նարեկ Նիկողոսյան

Ինչքան դժվար է ժամերը կյանքով լցնելը...

Տիգրան Պասկևիչյան

«Եթե քսան տարեկանում չես մեռել, ուրեմն պոետ չես»:

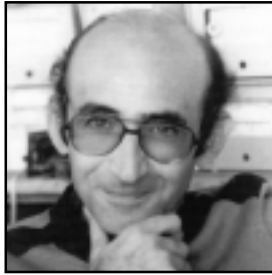

Կարեն Կարսյան

Ես երագում էի խաչվել նրա մարմնին Ու այդ կերպ հավետ միախառնել մեր արյունները Ես երագում էի հետևել Թե ինչպես է նա իր երկար թարթիչներով խոզանակում ատամներս Ու դառնում էի պոետ...

Կարեն Մխիթարյան

- Տղան լողի մարզիչ էր: Վաճառ լճի չորացումից հետո գործազուրկ մնաց...

Անահիտ

Հայրապետյան

Հաստատ հիշում են, Որ ասֆալտը ֆ-ով է գրվում:

Գոհար Նիկողոսյան

ամենամեծամեծա-մեծասովորական օճանիգմով հիվանդ Կնոջ բկին, հաստատ որ հաստատ, կչոքի մի մոխրագույն և կամ շիկակարմիր և կամ սեփսև և կամ ճեփճեփմակ Կատու:

Հաբեթ Սուրադյան

Թուղթ, իմ ճերմակ, սրսփուն, իմ մանկության անկողին, բոլորիցս մեղքն էլի դու ես...

Արման Գրիգորյան

... Նա տեսնում է պեմիսը, հասկանում է, որ ինքն այն չունի և ուզում է ունենալ:

Վահան Իշխանյան

պապիկը չի տատիկը չի: պապիկը մեռել ա: տատիկը չի մեռել: թե՞ հակառակը:

Կարինե Գասպարյան

Այլևս ցերեկ չէր, որ
զվռնեին
Անորակ-տեղական
երևանցի
Նաև էջմիածինցի
ճանճերը...

Լևոն Նազարեթյան

Ինչպես ասում են, «ա»
ասելուց հետո
պարտադրված են
ասելու «բ», հետո էլ՝
«գ», և ինչն
ամենատհաճն է՝ «դ»:

Լիդա Ասատրյան

Կգնա բ-ի՝ կմոռանա:
Չօգնեց՝
հայրենասիրական
թեմայով երգեր կերգի...

Հարություն

Հարությունյան

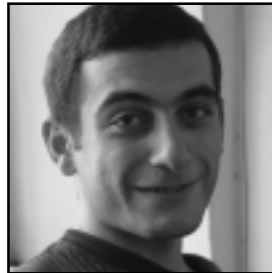
Գիշերը Սեդրակը չքնեց:

Լուսի Ստեփանյան
Իրենց մեծատառով
Աստված ախպեր՝
Տիգրան Կարապետիչից
Սիգարեթի զլանակ են
մուրալու:

Լևոն Ջավախյան
- Բըռնա-պետ-հեռա-
ցիր... Բըռնա-պետ-
հեռա-ցիր...

Սոմիկ Վարդանյան
Պոե՛տ, ո՞ւր է քո
պահպանակը, –
հագի՛ր...

**Հովհաննես
Թեքոյոյան**
Մահամերձ էր,
չհասցրեցի նրան
մարդավարի սպանել:

Դավիթ Գրիգորյան
Կյանքը, ինչպես և
քաքը, լինում է երկար և
կարճ, առողջ կամ՝ ոչ
այնքան, շատ
դեպքերում՝
անկանխատեսելի:

Ծովինար
մի բառանոց
նամակ
“սիկտիր”

Շուշան Ավագյան
(հագ) Արաքսում հոսող
մարմինների պես (հագ)

Djsheko

Հայաստանը
Մութթլանդիան ա, ես՝
Հայմութթ բանկի
նախագահը ...

4 Շուշան Ավագյան ՄԱՅԻՍԻ ՄԵԿՆ Է

Իսկ ես թքած ունեմ ձեր օրենքների վրա,
որ սարդոստայնի պես ծուղակում եմ իմ ծանրացած մարմինը,
մտքերը, եւ դրանք փոշու պես
փակչում եմ («Անկախության հրապարակ») մետրոյի հաջորդ վագոնին
և - անհետանում - կփորձեմ գրի առնել - «անմահացնել պահը»,
բայց նույն վայրկյանին, Բրետոնում, նրա մայրիկը՝
առանց դեմքի որևէ արտահայտության,
ծաղկի (վարդ կամ հիրիկ) չորացած ցողունը կտորում է
երկու մասի ու գցում աղբամանը - արդյոք ի՞նչ է մտածում՝
նստած աթոռին - դիտում է քառակուսի տուփի էկրանին (ծայնը մարած)
ելույթ ունեցող մարդուկներին

մթության մեջ նրա դեմքին շողշողում է լույսի ցուլքը
էկրանից: Տասներեք տարեկանում աղջիկները ամենամուրթ
ու փխրում «պահն» եւ ապրում - ամենադյուրին ժամանակը,

երբ քեզ կտորում եմ, «հեզաճկուն» կոնքից բռնած,
իսկ հետո սկսում ես ինքդ հավատալ բոլոր ստերին.
հարմարվել, առաջադիմել մյուս աշակերտուհիների պես,
համառությամբ գործածելով այն լեզուն, որ հերքում է
քո իսկ գոյությունը, սատարում քո ոտնահարմանը - այո -
այս ամենը անտեսանելի եմ, ինչպես (վերը նշված) փոշու մասնիկները՝
նստած մետրոյի վագոնի անկյունային պատին փակցված *Գրանդ Տաբակոյի*
ազդագրի եզրին: Այսօր մայիսի մեկն է, և ուզում եմ
ստեղծել այս պահը (ոչ թե «օգտվել պահից»)
երախտագիտությամբ համբուրելու
հիվանդանոցի բուժքույրերի հոգնած դեմքերը,
մեր հարևան ժամացույցի գործարանի պահակին,
անճոռնի ու քաղցկեղանման սրճարաններում վազվզող
սպասուհիներին՝ նրանք մոռացել են քնքշությունը -
դատարկ տեղը նրանց մի՛ ժպտացեք. նրանց հայացքը սառել է
ձեր ձեռքին,
որ դանդաղ ու համոզմունքով գնում է դեպի ետևի գրպանը,
հանում դրամապանակը և -
այո, ես թքած ունեմ ձեր օրենքների վրա,
որոնք գրվում են արյան վրա, արնոտ գրիչներով
(Լադդայանի ու նրա նմանների
հաշվին), իսկ կապիտալիզմի տանկը դղրդյունով ուղղվում է
Կրեմլինից դեպի Կովկաս -

ԳԱՎԱՐԻՏ ՄԱՍԿՎԱ - կարծես երազ էր,

միայն թե հիմա իրական տեսք է ստացել
դիմակահանդեսի, ու դիմակներն արագ փոխվում եմ,
նոր անուններ ի հայտ գալիս. զինվորները կուրորեն ծառայում եմ

իրենց «երկրի պաշտպանության» համար - կամ թե
իրենց իսկ հայրենակիցներին (ու՜մ որ «պաշտպանում են»)՝
ոտնակոխ անելու, նսենացնելու, Բաղրամյանի վրա
ծուղակելու ու թունավորելու գազով՝ իրենց ավտոմատացած,
դերիլացած նեղ հայացքներով - բայց նրանք ևս տասներեք տարեկանում

շատ փխրուն էին, շատ հավատացյալ ու ընդօրինակող -
եթե չէք կարող գնալ ընդդեմ տանկի - ապա (բնականաբար)
(Վասակի օրինակով) պիտի հեծնեք տանկը - և թող երկաթյա
ծեր գեները, որ ցցված է ձեր ոտքերի արանքից -

թող այն լինի շատերի ահն ու ահազանգը (վախը) (կամ «հարգանքը»)՝
չէ՞ որ այդ եք ուզում - որ տիրեք, տիրեք, տիրեք

ԾՆԴԱՏԱՆԸ

Սկզբում դողն է հաղթահարում՝

հանկարծակի

հեռախոսով հարազատի մահվան մասին

լուր ստանալու պես՝

հուսալքվում են -

ակնթարթը՝ վայրկյաններ, րոպեն՝ ժամեր,

հետաձգում են, ուշացնում... (Պա ինձ

չի պատահի),

բղավում են, կրկնում:

Ի՞նչ կմտածեն: Ինչու՞: Հակապատկեր՝

արդեն վեց տարի է, ինչ հայերեն չեն գրել.

ես ճանաչում եմ քո այդ կեցվածքը՝

մեջքով պատին,

տեսնում եմ դաստակիդ ոսկրոտ հոդերը -

մի պաղ աշուն, դեռ տասնվեցդ չլրացած,

խելակորույս փնտրում էիր

մի վստահելի բժշկի,

լավ կլիներ՝ կին-մասնագետ,

որ հասկանա,

որ չնայի քեզ լկտիորեն

հայրաբար - խստաբարո - մեղադրանքով

(դատախազի աթոռից) (ասես քո մարմինը պատկանում է նրան)

այլ լուռ

վերջացնի իր գործն ու թողնի հանգիստ

(լաս)

կատաղի բռունցքներդ պատին հարվածելով՝

դատարկվես

քո կռացած գլուխը՝

հանգստի սպառված թատրոն,

իսկ հետո՝ վերանորոգում

- այո -

6 ԼՍԱՐԱՆՈՒՄ

Նա պատմում է (լսարանում) բռնաբարված

կանանց ամբոխի մասին, թե ինչպես էին (շարաններով) (մեզ) տանում դեպի սպանդանոց -

(սրահում) բամբ ու կոշտ հագոցները (տղամարդկանց)՝
ասես ազռավների (կամ Գերագույն ժերակույտի) կանչ,
իրար ձայնակցում, փորձում են միջամտել,

միջ-ա-մուտք (բացատրությունը՝ տես բառարանում)

նրա ձայնը սվավում է, հագոցների միջից -
շարունակում շնչալ (մի բանավոր) տխուր հեքիաթ

ու իմ ձայնալարերը ասես կտրված հեռախոսագծեր լինեն՝
մասնատված - խզված - պատռված - միջամտված
(հագ) Արաքսում հոսող մարմինների պես (հագ)
նրա պատմությունը (հագ) վերցված է իրական դեպքից (հագ)
անմեղություն մեխված խաչին (հագ) հոշոտված անմեղություն
(հագ) պատից կախված են (հագ) (հագ) հինգ առանձին կտավներ
որ միասին կազմում են (հագ) կնոջ անդամալուծված (հագ)
մարմնամասեր (հագ) դեմքն աղճատված է (հագ) դիմագծերը
խզբզված (հագ) սա իրական պատմություն է (հագ) (հագ)
բայց չգրանցված (հագ) միայն բանավոր (հագ) շշուկով (հագ)
չկրկնվող բառերով (հագ) բառակապակցություններով (հագ) արտա-
սանվում է (հագ) միայն մեկ (հագ) վերջին անգամ (հագ) նրա ձայնը
(հագ) իմ (հագ) ձայնը (հագ) (հագ) միջա(հագ)մտվում է (հագ) -

ԴԵԿՈՆՍՏՐՈՒԿՑԻԱ

<Կան>այք, ովքեր կանայք են (ըստ Գերտրուդ

Ստայնի), ովքեր գիտեն շատ բաներ կանանց մասին,
բայց միևնույն ժամանակ՝

կանայք,
ովքեր գրում են թեորեններ կանանց մասին,
իրենց հեռու են պահում այդ իսկ կանանցից,
ու՛մ մասին ունեն գրած շատ գրքեր,
և բազում լինելով՝ այս կանայք

ցիրուցան են լինում

մյուս կանանցից, որոնց մասին

«գիտեն շատ բաներ»,

և գրել են թեորեններ, որոնք միզուցե կարևոր են,
բայց ան-տեղի են

այս գրույցում,

թե կան կանայք, ովքեր բացեիբաց
հայտարարում են, որ «գիտեն» անհուն բաներ կանանց

մասին, բայց ո՞ր կանանց, Գերտրուդ -

նշված չէ (կամ էլ ու՞մ է հետաքրքիր),
թե ո՞ր կանայք ո՞ր կանանց մասին գիտեն ի՞նչ.
(անչափ

շատ բաներ)

ու գրում են նրանց մասին
եռանկյունաչափական թեորեններ... <Կան>այք՝

երկա՞ր մազերով, թե՞ կարճ, կո՞ր ունքերով, թե՞ ուղիղ,

մու՞գ մաշկով,
շե՞ղ աչքերով,
բարա՞կ մեջքով,
հաստամարմի՞ն,

Կուրբե՞ի կանայք, թե՞ Ֆլորերի,
ամուսնացա՞ծ, թե՞ բաժանված,

փողոցայի՞ն, տնտեսվա՞ր, տարե՞ց, երիտասա՞րող,
քաղաքապետարանի՞ կանայք, թե՞ անգործ,

շարքայի՞ն, զինվո՞ր, զինվա՞ծ,
թե՞ կանայք ստրկացած,

հլու՞, հնազա՞նդ - ո՞ր կանայք, Գերտրուդ -

հավատացյալ, ֆեն ֆատալիստ, բանաստե՞ղծ կանայք,
թե՞ գյուղացիներ - հզոր ձեռքերով ու լայնակուրծք,
էմիգրա՞նտ կանայք, թե՞ քաղաքացիներ,
պատերազմո՞վ բռնաբարված կանայք,
թե՞ հասարակությամբ,

մետաֆիզիկական, սու՞րբ կամ կառուցապատվա՞ծ,
ընտանիք կազմո՞ղ կանայք, թե՞ «ընտանիք քանդող»,
դավաճանված ամուսինների՞, թե՞ ծնողների կողմից,
անփորձ օրիորդ Մարգրի՞տ, թե՞ Կարենի՞նա,
գովազդային ցուցանակներում սառած մանեկեններ,՞
Սբ. Սարգիս եկեղեցու խնկամանների աղբն ավլո՞ղ,
Մարգարյանի ցուրտ պալատներում ծննդաբերո՞ղ,
մածուն մերո՞ղ, բուրդը չբխո՞ղ, լավաշ թխո՞ղ -

ըստ Գերտրուդ Ստայնի՝

<կան>այք -

ՍԱՅՍԱՆԻՑ ԴՈՒՐՍ

Այս կանացի մաշկի տակ, հարմարվելով

քսանյոթ տարի՝

միջուկը դեռ շատ փխրուն է,

դեմքը

փոփոխվում է լույսի անկյան ներքո -

քո սևաթույր կարճ մազերը, որ խառնիխուռն
բզբզված են միջ-հարավ-արևմտյան երկայնությամբ,

8 դուր չեն գալիս ռուս պոետին -
(չափազանց անկանոն ու սև ես)

մրան անհասանելի են քո աչերի տխրությունն ու հանդուզն
քնծիծաղը՝ քո տարբերությունը,

անմնանությունը՝

դու դիմադրում ես ռուսայնացմանը - ընդհանրացմանը -
համաձայնեցմանը - պոռնկացմանը - գռեհկացմանը,
ես զննում եմ քո խորունկ ու մթազնած աչերը՝

նշածև,

որ թափանցում են յուրահատկությամբ.

(դա աննկարագրելի է)

աննկարագրելի է նաև այն, թե ինչպես,
ինչ ուժգնությամբ ես հերքում ավտոմատացման թելիկները,
որ սարդոստայնի պես ծուղակում են քեզ - (ահա) -
մեկ ձեռքով լվանում ես սուրճի բաժակները,
մյուսով՝ սեղմում ստեղնաշարի քառակուսիկները փոշոտված,
մյուսով՝ թերթում Կուրդիյանի չտպագրված մամակների
պատճենահանած ժողովածուն, մյուսով՝ փորձում ես արձակել
ճերմակ հաբն իր պատյանից, աջով ծեփում ես մաշկագույն պորսելենից՝
կուժի դետալներ, իսկ ձախով՝ սրբում թախիծը, ծանրացած քո
կոպերին - անտարբերություն - (ուզում եմ),

որ դեղձի դեղնությամբ,

հյութալի ու թթվաշ անհարթությամբ,
թավշի փափկությամբ - արձակվես բուրմունքով -

լսու՞մ ես - Դեյվիսը հեղաշրջում է
այն ամենը, ինչ անցյալում
կառուցված էր համերաշխության վրա ահա - (այդ պահն է)

երբ քննարկում ես բացասական - նոտամիջյան
երկրորդական - երրորդական (թերի) հնչյունները, այն
տարածքը լարերի միջև, որ
անտեսվում է,

որ չի տրվում բացատրության, որ անպիտակ է՝ սահմանից դուրս,

որ - իմաստավորված չէ - անօրենք չարտոնագրված -
անանուն անձայնագիր - ահա քո այս բառերը
հասան իմ ականջի խռոչին - (լռեցին Դեյվիսի հնչյունները) - տիրեց
լռություն - սենյակ՝ լի լռությամբ - չարտասանված
խոսքեր - պալիմպսեստից՝ ազատված -
մի ահեղ մռունչ -

արագ զարկեր՝ զարկերակի -

¹ Ճենապակի:

² Դին դարերից մնացած բազմակիրորեն գրված ու ջնջված գրառումներով մազադաբ:

ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՏՈՆ

Մի տառը՝ մի հնչյուն՝ մի պատմություն -
մի մահ - շարունակություն - անավարտություն
(մի վայրկյանը - մի տարածություն)
անպարփակ, անձև, բայց կայուն ու պտղաբեր
(նռնենու պես), որտեղ ծիծեռնակը (կամ ավելի հավանականորեն
սև սորթով սարդը) բույն է դրել, ու հաջորդ տարի կփնտրի

մի նոր ծառ, մի նոր հանգրվան - ճյուղերի միջև -

(աշխարհներ) այս մեկում՝ Անի ԴիՖրանկոյի բաղաձայնը,
որ չափազանց կանացի է իր գրգռորոշ զայրույթով,
լսվում է հեռախոսափողի (քո ձայնի հետին պլանում) միջից,
կարծես կոնտեքստ - փաթաթված քո ուրվագծերին -

ամեն շարժումդ փորձում եմ թարգմանել, մեկնաբանել, բաղդատել,
«ծանր ու թեթև» անել, քննարկել ինքս ինձ հետ -

հետո՝ ինքը բառը, որ քնքշորեն արտասանեցիր երեկ,
աստիճանների վրա նստած, «մեր բակում» - ԶԵՐՔՈՒՄ ԵՄ -
հերքում եմ (քեզ) ողջ մարմնով ու էությանմբ՝
անբացատրելիորեն դժվար է - անտանելի - անկարելի - իզուր
ու համենայն դեպս (փորձի համար) շարունակում եմ մերժել նաև
մաշկիդ ճերմակությունը - ձգողականությունը - քիմիական լուծույթները,
որ այրիչ են, բռնկվող, հրդեհի պես լափող, մոխրացնող - ու քամու հետ
պարելով ես տարածվում եմ քեզնից հեռու - (ազատված վերջապես)

իմ սենյակում, որտեղ բառարաններն (իրար վրա դիզված)
անհամբեր սպասում են, որ իրենց գործածեն: (Փոքրիկ) սեղանիս վրա թափփված են հետևյալը՝

- սիգարետի տուփ (ամեն շաբաթ մեկ այլ տեսակ)
- (կանաչ) Օրբիտ ծամոններ
- մի քանի գիրք (Լին Յեջինյան, Վիոլետ լը Դուկ, Սիմոն դը Բովուար՝ ոսկեգօծ պատյանով՝ շատերի համար «թունավոր» պարունակությամբ)
- մայրիկիս տված թաշկինակը (չինական, ծաղկազարդով) (որն այլևս մոռայից դուրս է, բայց փորձում եմ պահպանել հին սովորույթը)
- սառած թեյով բաժակս
- քո կրակայրիչը - ի՞նչ էիր թարգմանում այսօր Ֆրանսերենից, Լիդի Սալվե՞ր - բա՞րդ է (մեր հարաբերությունների պե՞ս)
- «կան հատկանշական բառակապակցություններ կամ պատկերներ, որ չեն թարգմանվում» - չլուծված խնդիրների պես - չհարաբերակցված են իսկ «հարացուցիչ» պոստմոդեռնը բոլորին պարզապես վերածել է պարանոիկ սայբորգների³, և գրողները փորձում են «շահագործման» ենթարկել իրենց իսկ ընթերցողներին. սա էլ մտային գաղութացման (կամ մաստուրբացիայի) մի նոր տեսակ է - մի նոր էտապ.

³ օտար մարմինների նկատմամբ հզոր դիմադրողականությամբ կես-մարդ- կես-մեքենա:

10

երբ քաղաքից գնում ես գյուղ - ուր էլ լինի -
(Ծաղկածորում) կամ (Բլումինգթոնում), միևնույն է,
գարնանը փթթում են ծառերը՝ խնձորենին, յասամանի թփերը -
«խոտը կանաչ է» եզրագծի երկու կողմում.

հիշողությունը նորովի է մարսում կրկնվող երևույթները.
և ցանկացած օտար քաղաքացու պես, նույնիսկ դեղնած ջինսերս
ու սև օձիքով շապիկս արտա-կարգ են թվում կողքիս նստած
ուսուցչի տեսքով տղամարդուն -

երեկ էլիզը էլ-նամակով հարցնում էր (երկու տարի լռությունից հետո),
թե ո՞վ է ինձ այստեղ «պրիվետ» ասում -
և որքան ռուսական շեշտումն ընդգծված լինի,
այնքան՝ լավ, քանի որ նմանվում ենք Պուշկինն ավարտած
քաղքենիներին - ուրեմն - այսպիսով - անհրաժեշտություն չեն տեսնում
կարոտելու մի գաղափար, որ իմս չէ, ինձ չի պատկանում,

մի խոսքով՝ խորթ է,
անհրապույր, «ծնական», մեքենայացված, սինթետիկ - «ս պրիվետոն»՝

մեր ձգտումներից շատերի պես՝ շորթել, գռփել, «փող դիզել», տիրել,
լափել հարևանից շատ («լափել» բառն այստեղ կրկնում են տարբեր իմաստով)՝
բարեկամիդ «աչքը հանելու» նպատակով (բնագրով՝ ուզում են այն, ինչ չունեն),
իսկ լիագործված են ասելու - «ո՛չ» - բավական է - սա էլ շատ է - բավարար -
ահա - ընթերցող - դու խճճվեցիր իմ «սահմանների ներքո»

զգացի՞ր -

փորձում են «հարիֆացնել» - դե՛ - համարյա հավատացիր,
որ ազատ ես իմ հայացքից, որ այն օբյեկտիվ է, անկողմնակալ,
որ չեն գնում քեզ (դառնացած), այլ միայն «թույլ տալիս» (հեշտանքով),

որ ներխուժես իմ ներքնաշխարհը, անտեսանելիորեն, գողեգող -
վստահ լինելով, որ եթե յուրաքանչյուր բառն ընթեռնելի է, ապա՝ արծարծելի -
չէ՞ որ «իսկական» պոետներին այդպես են չափանշում քննադատները.
իսկ այն մագնիսային դաշտերը, որ ստեղծվում են բառերի միջև,
ան-ընթեռ-նելի տարածքներում՝ դրանք ևս պտղ-ա-տու են,
(չզսպված, նրանք սիրախաղում են քեզ հետ)

հուսալով, որ թարգմանչաց տոնը յուրովի է ընկալվում. աննախադեպ՝

իմն դառնում է քոնը, հասարակայնանում, վերածվում համայնքինի՝
մինչ այդ - ես վտարված եմ քո հասարակությունից - ինչու՞ -
էվակուացված, օտարացված, ցանկապատված,
պատասխանը գիտես միայն դու -
(սիրելիս)

Տիգրան Պասկևիչյան

Ծխախոտ

Հետո, երբ ես ամեն Փարիզ գնացողի խնդրում էի ինձ համար մի տուփ «Ժիտան» բերել, և ամեն Փարիզ գնացող բերում էր այդ հիանալի ծխախոտը, ես հասկանում էի, որ այսօրվա ու երեկվա հեռավորությունն ավելի մեծ է, քան, ասենք, Տիգրան Մեծի արքայությունն ընդհանրապես: Իհարկե, կարող էի ուրիշ բան ուզել, օրինակ՝ Կալվադոս, որն անընդհատ խմում էին Ռեմարկի հերոսները, և դա շատ ժամանակ առաջ մեզ դուր էր գալիս, և մեր ընկերը՝ Արման Ավագյանը, մեզ տանում էր Իջևան, իր տատուպապի գյուղը, որ տնական խնձորի օղի խմենք ու երևակայենք, թե մենք Ռեմարկի հերոսներն ենք: Արմանը մեռավ 22 տարեկանում, 1987 թվականին՝ չիմանալով, որ մեռնելու ժամանակները դեռ գալու են:

«Ժիտանը» հիմա էլ իմ ամենասիրելի ծխախոտն է: Ես ամեն օր մի բան ծխելով՝ ծխում եմ «Ժիտան», որովհետև այն իմ կյանքի մեջ կարևոր մի բան է սկսել:

Արտագաղթի 70-ականների ալիքը մեզ համար ողբերգություն չէր, այլ մեզանից ոմանց հավանական շփումը քաղաքակրթության այլևայլ տեսակների հետ: Եվ մենք չէինք ողբում, այլ երանի էինք տալիս՝ Գագոն գնաց, Արտաշը գնաց, Էդոն գնաց: Հերթը Կարոյին էր հասել, ու նայիսի վերջին՝ դասերից հետո, Կարոն մեզ մի փոքր խմբով հրավիրել էր իրենց արդեն վաճառված տունն ու Ամերիկայի քեֆ էր անում: Կարոյի ծնողներն արդեն քաղաքակրթության այլևայլ դրսևորումների մեջ, թե՞ այլևայլ գործերով տնից բացակայում էին: Մենք ու մենք էինք՝ տղերքով ու մի երկու աղջիկ, որ մեր լեզվով ասած «սվոյ», այսինքն՝ յուրային էին: Այսինքն՝ բան էր, մի քիչ շատ խմեինք կամ համը հանեինք, բան չէին խոսի: Կլռեին, իբր իրենք հեջ էլ աղջիկ չեն:

Ուտել-խմելը լավ էր՝ ախպարական ուտեստներ, սովետահայ կոնյակ՝ մի քանի աստղանի: Հետո սկսեցինք շիշ ֆռռացնել: Կողմնացույցի պես բան էր. ուն վրա կանգներ, դիմացինի հետ պետք է պաչպչվեր: Միանգամից ասեմ, որ ինձ վրա երբեք էլ չկանգնեց, որովհետև, այսպես կոչված, շահունով խաղերում միշտ ու մինչև հիմա անբախտ եմ: Կանգնեց Կարոյի ու Աննայի վրա: Ճակատագրի ծաղր, անհեթեթություն, անարդարություն գուցե, որովհետև այսպես թե այնպես Աննան այդ տնից դուրս գալուց առաջ համբուրելու էր Կարոյին, արտասովելու էր ու բաժանման դառնությունը մեղմելու համար նորից էր համբուրելու Կարոյին: Իսկ մենք մնալու էինք նույն փոսում: Փոսն այստեղ փոխաբերական իմաստով

չէ, այլ՝ ուղիղ, քանի որ մեր դպրոցը փոսում էր և կոչվում էր «Փոսի դպրոց»:

Կարոն, նստած տեղից ձգվելով, ինչպես դա լինում է ամերիկյան կամ եվրոպական կինոներում, բացեց պահարանի բարն ու այնտեղից հանեց մի տուփ ծխախոտ: Բոլորս նախ լարվեցինք, հետո ցանկությունը մեր մեջ թրթռաց ու նայեցինք, թե Կարոն ո՞նց է բացում մեզ անհայտ ծխախոտի տուփը:

- Ի՞նչ սիգարետ ա,- հարցրեց մեզանից մեկը:

- Չգիտեմ, էս կա տանը,- մեծավարի ասաց Կարոն:

- Ես առանց ֆիլտրի ա՞,- զարմացավ Անդոն ու տեսավ, որ մի քանի ձեռք արդեն տուփի մոտ է: Ինքն էլ ձգվեց: Ու մինչ իրար հերթ չտալով ծխախոտ էինք վերցնում, տուփի մոտ տեսանք նաև Անժելի ձեռքը: Վստահ եմ, բոլոր տղերքը միաժամանակ նույն ապուշ զարմանքով մտածեցինք՝ ծխում ա: Եվ մտածեցինք՝ եթե ծխում ա, ուրեմն... Եվ մտածեցինք, եթե ուրեմն, ուրեմն... Եվ ամեն մեկս մտքում մեզ պատկերացրինք առաջինը, բայց երկմտեցինք, որ եթե ծխում ա՝ ուրեմն...

Անժելը ցուցամատի և միջնամատի ամենածայրով բռնել էր ծխախոտն ու սպասում էր կրակի: Անժելը չէր կռահում մեր ուրեմնները: Անժելն ուզում էր մեզ հետ լինել ու մեզ հավասար, իսկ մենք կրակ չէինք գտնում: Կարոն գրպանից հանեց «Զիպո» կրակվառիչն ու ծընգացնելով վառեց: Անժելն, ուրեմն, կպրեց ծխախոտն ու ներս քաշեց ծուխը: Հետո, մենք հերթով արեցինք նույնը: Թունդ ծխախոտի առաջին ներշնչումից գլխապըտույտ առաջացավ: Սկզբում մտածեցինք ծխախոտից է, հետո հասկացանք, որ դա աղբերալիցի մեր ամբարներում Անժելի հանկարծ հայտնությունն է:

Ծխախոտի համն ինձ դուր եկավ: Ես մտածեցի՝ երբեք չեմ մոռանա այդ համը: Այդպես էլ եղավ՝ երբեք չմոռացա: Ծխեցինք, ներշնչեցինք, նայեցինք իրար, ստուգեցինք: Աննան մի տեսակ խորթացավ, հեռացավ մեզանից: Ու որ ուշադրությունից դուրս չմնա, ասաց՝ ես էլ կծխեի, բայց, հիշում եք, չէ՞, թրքաբորբս, նոր եմ բուժվել: Ու որ հավատանք, ասաց՝ երանի ձեզ, ինչ լավ ա:

Մենք մտովի արդեն տիրել էինք Անժելին, Անժելն արդեն մերն էր: Մեր դեմքի փայլը սահման չունեց, ու մեր ռունգերից ծորացող ծուխը չէր տարրալուծվում էդ անսահմանության մեջ, և դա ժամանակի սահմաններում չտեղավորվող վիճակ էր: Մեզ թվում էր, որ այդպես են ապրում կյանքի երկրորդ, հետո երրորդ, հետո չորրորդ, հետո բոլոր մյուս տասնամյակները՝ անժելախառն ու ծխակոլով: Ու հանկարծ մեզանից մեկը ճչաց՝ Անժել: Մի պահ թվաց, թե դա երևակայական հեշտանքի ճիչ էր, բայց երբ նայեցինք նրա դեմքին, հասկացանք, ուրեմն, որ Կարոյի Ամերիկա գնալը ողբեր-

12

գությանը է ավարտվում: Անժելը ճեփ-ճերմակ էր, հայացքն՝ անգիտակից, չորացած շուրթերը ջուր էին աղերսում: Մի խոսքով, Անժելը մեռնում էր, բայց ընդհատվողը ոչ թե նրա կյանքն էր, այլ տղամարդ դառնալու մեր գործընթացը:

- Անժել, - գրեթե միաձայն գոռում էինք մենք: Անժելը դեռ շնչում էր: Մեզանից ոչ մեկն այսքան մոտից չէր տեսել մեռնող մարդ, առավել ևս՝ մեռնող անժել: Միակ բանը, որ կարող էինք անել այդ պահին, մեռնողին ուշադիր նայելն էր: Անժելն իր ոտքով վեր էր կացել տեղից ու անկեղծաբան պառկել բազմոցին: Մեզանից ոչ մեկն իր մտքինը չէր ուզում մատնել ու չէր ուզում մոտ գնալ աղջկան: Միայն Աննան էր անհանգիստ քայլում սենյակում՝ փորձելով իր վրա սևեռել մեր գոյությունը չունեցող ուշադրությունը:

Անդոն հարյուր տարվա ծխողի պես հանգրեց ծխախոտն ու հրահանգեց բացել պատուհանը: Կարոյենց տունն առաջին հարկում էր, իսկ վերևում՝ հարևանի բաց պատշգամբը: Հարևանն էլ մեր դպրոցի պահակ, Լա Սկալայի չկայացած տենոր ախպար Հակոբն էր, և այդ պատճառով պատուհան բացելը Կարոյի սրտով չէր:

Կարոն ասեց՝ ջուր լցնենք վրեն: - Պետք չէ, - սառնասրտորեն կանխեցի ես ու բազմոցին մոտենալով ավերիս մեջ առա Անժելի ոտնաթաթը: Ես հետո պիտի իմանայի, որ կնոջ ամենազգայուն մասը ոտնաթաթն է, իսկ այդ պահին մտածում էի մի բանի մասին՝ վերացնել առկա անախորժությունը:

Անժելի ոտնաթաթը սառն էր: Ես հետո պիտի իմանայի, որ մարդու մահը սկսվում է ոտնաթաթերի սառչելուց: Երկու ձեռքով սկսեցի շփել նախ մի ոտնաթաթը, հետո՝ մյուս: Դեմքին կենդանության նշաններ երևացին: Սկսեցի ավելի ուժեղ շփել: Անժելը ձայն հանեց, ասաց՝ ցավում է: Չգիտեմ ինչու, որոշեցի ձեռները նույնպես շփել ու ձեռներն էլ շփեցի: Տղերքը հանգստացած շունչ քաշեցին: Հետո մենք անցանք մյուս սենյակ ու էլի մի-մի հատ քաշեցինք:

Դանդաղ ընթացք

Մի բանի տարի առաջ մտքովս անգամ չէր անցնի, թե ես կարող եմ մեքենա վարել: - 37 տարեկանում սովորելը շատ դժվար է, - ասում էր քչել սովորեցնողը, - կամ լավ կքչես, կամ ամբողջ կյանքում տհաճություն կպատճառի քեզ էդ բանը: Ես սովորում էի ու մտքովս անգամ չէր անցնում, թե երբևէ մենակ, առանց վարպետի ու առանց նրա ոտքի տակ եղած պահեստային արգելակների կարող եմ մեքենա վարել: Հետո, մի տարի հետո, երբ կարիքից դրդված, իմ անձնական

մեքենայով մտա տաքսի ծառայություն, հասկացա, թե ինչն էր ինձ տհաճություն պատճառելու, թեև քչել սովորեցնողն ամենևին էլ դա ի նկատի չունեցր: Ինքը խոսում էր գրական ամսագրի խմբագրի հանգով, ով քսան տարեկան պոետիս գործերը մերժելով ասում էր. «Եթե քսան տարեկանում չես մեռել, ուրեմն պոետ չես»: Հեշտ է, չէ՞, դատողություններ անելը, հատկապես, երբ դրանք ուրիշի ճակատագրին են վերաբերում: Եվ ուրիշի մեռնելն էլ առաքինություն է՝ անհերքելի հեղինակության պես մի բան: Եվ երբ ես բանաստեղծությունների մի այլ փունջ՝ ուրիշի անունով ստորագրած, տվեցի ընկերուհուս և խնդրեցի, որ տանի նույն խմբագրի մոտ ու ասի, որ իր վաղամեռիկ եղբոր բանաստեղծություններն են, և եղբայրն էլ զոհվել է աֆղանական պատերազմում (այն ժամանակ մեզ մոտիկ ուրիշ պատերազմ չկար), այդ խմբագիրը ոչ միայն տպել էր բանաստեղծություններս, այլև հուզիչ առաջաբան գրել, թե Ա.Ա.-ն շարունակում է մեր պոետների՝ ծաղիկ հասակում մեռնելու ազգային ավանդույթը: Նա առանձնապես ուշադրություն չէր դարձրել աֆղանական պատերազմում զոհված լինելու հանգամանքի վրա, այլ շեշտել էր վաղամեռիկ լինելու փաստը, որ կապեր ազգային ավանդույթի հետ: Եվ հետո, մի օր, երբ այդ խմբագրի հետ բավական մտերիմ էինք արդեն, և ես ասացի, որ այդ վաղամեռիկը ես եմ, նա շփոթվեց. «Ես չգիտեի, որ դու Աֆղանստանում կռվել ես»: - Նույնիսկ զոհվել, - ասացի ես: - Չէ, Աստված հեռու պահի քեզանից, - կարճ կապեց ինքը: Հիմա ինչո՞ւ եմ հիշում այս ամենը, որովհետև 37-ն էլ պոետի համար մեռնելու վատ տարիք չէ, բայց ես այդ տարիքում սկսեցի մեքենա վարել սովորել, ու 37.5-ում արդեն մենակ էի քչում, առանց վարպետի ու առանց պահեստային արգելակների: Եվ երբ կարիքից դրդված սկսել էի տաքսի քչել, մի օր պատահաբար վերցրեցի այդ խմբագրին իր սիրուհու հետ: Նա ձայնիցս ինձ ճանաչեց և իրավիճակի անհեթեթությունը ցրելու համար սիրուհուն ասաց, թե սա կանչով տաքսի չէ, այլ իր երբեմնի հեղինակն իրեն տեսել ու կանգնել է: Ինչպիսի հարգանք... Սիրուհին, իհարկե, չհավատաց, որովհետև խմբագիրն իր հեռախոսից էր զանգել տաքսի ծառայություն, և չհավատաց կրկնակի, որովհետև ես փողից չիրաժարվեցի: Գիշերվա մեկն էր, և այդ ժամին փողից հրաժարվելը նման կլիներ զոհված մեկի անունով բանաստեղծություն տպագրելուն: Իսկ երբ նրանցից հետո մեքենա պատվիրած մարմնավաճառուհին օժանելիք ցողեց իր պարարտ լանջին, ես հասկացա, որ մեծ սխալ է փող վերցնելը, հատկապես որ դու արդեն մի անգամ զոհված պոետ ես: Եվ երբ նրան հասցրի շքեղ հյուրանոցի մոտ, ու երբ նա սկսեց փորփրել դրամապանակը,

ես կտրուկ ասացի՝ իջեք, ձեր փոխարեն վճարել են, ու նա իջավ անմիջապես: - Չորրորդ, չորրորդ,- գոռում էր ռադիոն,- չորրորդ, Բայրոնի փողոց, պատվեր կա: Բայրոնն իմ պատանեկության ամենասիրելի փողոցներից մեկն էր՝ կարճ ու ծուռ, աղեղի նման կամ բուսմանգի՝ ավելի շուտ: Ես Բայրոնի փողոց գնացի ու կանգնեցի թերթի կրպակի մոտ: Կինը, որ նստեց մեքենաս, հավանաբար տարեկից էր ինձ ու դուռը շրխկացնելով ասաց՝ գնանք: Նա այնպես ասաց՝ գնանք, որ «ո՛ր» հարցնելն անիմաստ էր: Ես իջա վար, թեքվեցի Սայաթ Նովայով աջ, հետո՝ ձախ Մաշտոցի պողոտայով, հետո Ամիրյանով դարձյալ ձախ թեքվեցի, մի պտույտ արեցի հրապարակում, հետո Նալբանդյանով բարձրացա Սայաթ Նովա, հատեցի Տերյանի խաչմերուկն ու աջ թեքվելով մտա Բայրոնի փողոց: Կանգնեցի կրպակի մոտ: Կինն իջավ ու լուռ հեռացավ: Ես մնացի կրպակի մոտ կանգնած: Ռադիոն կրկին գոռաց՝ չորրորդ, չորրորդ, որտե՞ղ ես: - Բայրոնի փողոցում,- ասացի ես ու հանկարծ նկատեցի, որ պատանեկությանս ամենասիրելի փողոցում մի անձոռնի շենք են կառուցել: - Բայրոնի ութ մոտեցիր, սպասող կա,- գոռաց ռադիոն: Ես հենց Բայրոնի ութի մոտ էի, և, մի քիչ սպասելուց հետո, նույն կինը նստեց մեքենաս ու ավելի վճռական ասաց՝ գնանք: - Գնացինք,- ասացի ես ու կրկնեցի նույն երթուղին: - Եթե կարելի է, դանդաղ քշեք,- ասաց կինը,- ինձ դանդաղ ընթացքն է դուր գալիս: - Ինձ էլ,- ասացի ես: - Ուրեմն, դուք հաստատ քառասուն տարեկան եք,- մի քիչ պաթետիկ տոնով ասաց կինը: Կնոջ այդտեսակ տոնն ինձ երբեք դուր չի եկել, բայց այս անգամ շատ

չազդեց վրաս: - Քառասուն լինել պարտավոր են,- ասացի ես ու չհասկացա, թե ինչու: - Չկարծեք, թե ես էլ քառասուն են և դրա համար ձեզ ասացի, հակառակը՝ ինձ դանդաղ ընթացքը դուր է գալիս ոչ այդ պատճառով: Ես արդեն հրապարակում էի և արդեն երրորդ պտույտն էի կատարում թարմ գծված օվալի շուրջ: Չորրորդ թե հինգերորդ պտույտից հետո կինն ընկերաբար ձեռքը դրեց ուսիս և ասաց. «Ենթադրենք ես եմ ու տրամադրություն չունեմ, իսկ դուք ինչո՞ւ չեք հարցնում, թե ուր պիտի գնանք»: - Հարցը, տիկին, փիլիսոփայության սնունդն է, իսկ ես սովոր եմ իմպերատիվների՝ ուղիղ, նշանից ձախ, երկրորդ խաչմերուկից աջ ու նման բաներ: - Դե, եթե այդպես է, խնդրում եմ այս փողոցով աջ բարձրացեք,- ասաց նա՝ ցույց տալով Աբովյանը: - Սա փակ փողոց է, չի կարելի: - Ուրեմն կանգնեք, ես ոտքով կգնամ: Արգելակեցի: Կես վայրկյան լռությունից հետո կինը սթափվեց. «Ահ, դուք փչացրիք իմ դանդաղ ընթացքը»: Հայելում փորձեցի որսալ նրա հայացքը, բայց մթության մեջ իրեն էլ չգտա: Կես վայրկյան չանցած՝ լսեցի դռան շրխկոցը: Կապվեցի կենտրոնի հետ. «Հրապարակում վերջացրել են»: Կենտրոնից լսվեց հրաման՝ գնացեք Բայրոնի ութ: Երբ մոտեցա ծանոթ կրպակին, կինն արդեն սպասում էր: Նստեց ու ասաց՝ գնանք: Գնացինք: Դանդաղ, հետո ավելի դանդաղ, հետո էլ ավելի դանդաղ: Այնքան էր դանդաղել ընթացքը, որ ինձ թվում էր, թե կանգ ենք առել: Ու որքան դանդաղում էր, կինն այնքան թուլանում ու նվաղում էր: Ու ականջիս էր հասնում նրա՝ շշուկից էլ ցածր ձայնը՝ էլի, էլի, էլի...դասանդասաաաղ:

Նենսի Ագարյան (1968)

Ծնվել է ԱՄՆ-ի Մասաչուսեթս նահանգի Ուոլփոլ քաղաքում, ավարտել Նյու Յորքի Քոլումբիա համալսարանի ստեղծագործական բաժինը: 1998թ. կազմել է «Կիթառ տղա» երկու հոգանոց ֆոլք-փանք երաժշտական խումբը և թողարկել «Ինձ պես աննորմալները» ձայներիզը: Նրա բանաստեղծությունների ու ներկայացումների տեքստերի հավաքածուն տպագրվել է «Իշխանուհի Աննորմալ» խորագրով (2000թ.): Սկսած 2002թ. Նյու Յորքի «Կորնելիա» սրճարանում Ագարյանը կազմակերպում է «Ընթերցումներ» գրանշակութային միջոցառումը, որտեղ հանդես են գալիս հայ գրողներ, արվեստագետներ ու երաժիշտներ, ինչպիսիք են՝ Միշելին Ահարոնյան Մարքոմը, Նենսի Գրիգորյանը, Գևորգ Գունանյանը, Փաթրիշա Սաֆարյան Ուորդը, Արլին Ոսկի Ավագյանը, Զրակ Վարդանյանը և ուրիշներ: Ներկայումս ապրում է Նյու Յորքում ու աշխատում երկրորդ գրքի վրա:

Ներող՝ նվիրված խուճապի նոպային

Ձախ անրակիս վրա քարի պես մի բան կա,
մաշկիս տակ: Զգիտեմ, թե ինչպես հայտնվեց այնտեղ,
բայց ուզում եմ, որ անհետանա - ձեռքերս դողում են
և թուլանում իմ ծանրության ներքո, իսկ դեղնավուն լեղին
ցփնվում է բերանիս մոտեցված երիկամածն ամանին,
անկողնուց նույնպես տհաճ հոտ է գալիս, մինչ այդ

բուժքույրը գիժ է - ես
հանոգված եմ - նույն բանը կրկնելով անընդհատ *բավական է*
փսխես ասում է *վերջ տուր* կարծես թե դա ամեն ինչի լուծումն է -
եթե երկու ասեղն ու հոգման ստամոքսս չեն հանգստացնելու - ինչպե՞ս
կարող եմ մի գիժ բուժքրոջ խոսքերն օգնել. նրա խալաթին փակցված է անվան
պիտակ, որի վրա ոչինչ էլ չկա գրված, մինչ այդ

ես մտորում եմ, թե ո՞ր ընկերներս կգան ինձ այցի -
արդյոք դասախոսներս կզգա՞ն իմ բացակայությունը՝ լռված այս
հոտած պալատում, Reader's Digest-ի հին համարի ծիծաղն ամենալավ
դարմանն է - հա-հա-հա, չէ, չի փրկում - ու
ինձ գալիս է այցելության Ջառան, նա ինձ ասում է իր ծվծվան
ձայնով՝ Նենսի, դու նրանց ասա, որ լարվածությունից մոտոդ հոգեկան
խանգարում է առաջացել, ու նրանք
մի բուժում կգտնեն,

բայց ես կառչում եմ
նրա բերած բարձին՝ որպես մխիթարանք ու ասում՝ ոչ,
ոչինչ էլ չեն անի, արդեն փորձել եմ, հասկանու՞մ ես, թող ինձ հանգիստ,
ու նա վերջապես գնում է. ճերմակ մազերով բժշկին ասում եմ՝
կարծում եմ, որ սա լարվածությունից է, իսկ նա՝ ոչ մի ռեակցիա,
ինչպես էլ գիտե՞ի - ու երբ նա հեռանում է,
սկսում եմ հեռալ-փսխել կրկին

հեռախոսով՝ մայրիկիս հետ, միջանցքում, հիվանդանոցի կեղտոտ
անդրավարտիքը հագիս - հարցնում է ինձ՝ լավանու՞մ ես, փսխումդ
դադարե՞ց. այո, բայց ցնդվել եմ, օգնիր ինձ - ասում է՝
հիմա կոճապղպեղի լիմոնադ կբերեմ...

Մինչ այդ ես գնում եմ «Ուսուցանել Ամերիկան» կազմակերպության հարցազրույցին՝ այս կոպիտ աշխատակցի հետ քննարկելու, թե ինչպես կվերաբերվեի դեռահաս հանցագործին, որի ձեռքին դանակ կա. ես դանակների հետ չունեմ, մի կողմ դիր, նա ինձ ասում է՝ հլա փորձի՛ - տես կդնե՞մ, դե լավ, մնան դեպքում անպատրաստ եմ, չգիտեմ էլ ի՞նչ անեմ, միգուցե փսխելը կօգնի, միգուցե ես կփսխեմ այդ դանակով երեխայի վրա

միգուցե ճայերի պես՝ ֆիլմի ժապավենից*՝ երբ փոքրիկը կտցահարում է մոր կարմիր լեզվակն, ու նա փսխում է իր կերակուրը, որ փոքրիկն ուտի, միգուցե այդպես կանեմ, միգուցե իմ ցավը կարգապահության անզուգական միջոց է, իսկ աշխատակցի հագին ճերմակ շապիկն ու ալ փողկապը նրան հենց ճայի են մնանեցնում, ու նա ասում է՝ վերադարձիր ժամը 3-ին, երկրորդ փուլի համար նախապատրաստիր մի փորձնական դաս,

ու ես վերադառնում եմ հանրակացարան - մտածում - մտածում - մտածում - հիվանդագին ցավը բարախում է սրտիս, ուղեղիս ռիթմի հետ՝ այս դեպրեսիայով ինձնից ակնկալում են, որ դա՞ս տամ, հա՛, ձևացնե՛մ, որ ուսուցիչ եմ, որ դա իմ ապագան է, որ այն ինձ կօգնի անկախանալ ու վերջապես ծնողներիս մոտից հեռանալ՝ ընտանիք, որ փսխելիս ատորոշել է որպես խանգարում. զանգում եմ նրան,

զանգում եմ մայրիկին, նա ժամանակին նույնպես ուսուցիչ էր, ու հարցնում եմ՝ ի՞նչ ես կարծում, ի՞նչ սովորեցնեմ նրանց, ու նա պատասխանում է՝ նախ սկսիր հետևյալ դասով, թող նկարեն մի պատկեր՝ «Ինչպես եմ զգում այսօր» խորագրով, հենց այդպես էլ անում եմ, կանգնում եմ լսարանում, ժպտում ու գրատախտակին գրում (աննորմալի պես)՝ ինչպես եք զգում այսօր, ու նրանք ասում են՝ ՏԽՈՒՐ ՈՒՐԱԽ ԶՂԱՅԻՆ ՄՈՒՈՐՎԱԾ ԲԱԽՏԱՎՈՐ ՕՔԵՅ

հետո ինձ են հարցնում՝ իսկ դու՞ք ինչպես եք զգում, ու ես ուզում եմ պատասխանել փսխելու պես՝ օքեյ, սիրտս է խառնում, բայց փոխարենն ասում եմ՝ ներվային, դե՛ իսկ հիմա որոշեք, թե ինչ գույներ եք օգտագործելու ձեր նկարի համար, ինչպիսի գծեր, պատկերներ՝ փոքր կամ մեծ - դե՛, պատկերացրեք, որ նկարիչներ եք ու սկսեք,

իսկ հագին մայրիկիս բրդե կանաչ զգեստն է, որով նա դասավանդում էր 50-ական թվականներից, հագին նաև նրա ժպիտն է, նրա ձայնն ու նրա աչքերը, մինչ այդ ես ունեմ մի քար՝ մի քար, որ նա երբևիցե չի զգացել՝ ձախ անրակիս վրա, որովհետև նա այդ քարն ինձ է փոխանցել՝ առանց նույնիսկ զգուշացնելու, այն

ճնշում է

մինչ այդ նրանք առաջարկում են ինձ այդ գործը, իսկ ես հրաժարվում եմ, ես չեմ կարող լինել ուսուցիչ՝ պատրաստ չեմ,

* Սլայդներով ժապավեն, որ ցույց են տալիս ամերիկյան դպրոցներից շատերում:

16

չափազանց անվստահ եմ ինքս ինձ վրա՝ դառնալու հասարակության անդամ, բայց չեմ կողմնորոշվում՝ անվստահ եմ, որովհետև կի՞ն եմ, թե՞ ծնողներիս, ավելի շուտ՝ մայրիկիս պատճառով, կամ միզուցե այդ ապուշ քարն է, որ պարունակում է վիտամիններ ու միներալներ, որոնք բացասական են ազդում արյանս ու հոգեկանիս վրա

ու ես քշում եմ երկրի մի ծայրից մյուսը Ջառայի հետ. նա բղավում է՝ քշիր ավելի արագ, իսկ ես լալիս եմ, լալիս՝ նրա ձեռքը բռնած, կրկին փսխելով պատուհանից դուրս, իսկ մեքենան սուրում է հարավային Դակոտայի միջով, այն վերջ չունի, ստամոքսիս լեղին էլ ասես վերջ չունի ու հասնում եմք ծովեզրին, արևմտյան ափի անծայրություն

կեղտոտ ափ

իսկ ես դեռ այստեղ եմ, երկու տարի անց, դեռ փսխում եմ, ու էլ ո՛չ մի ձգտում չմնաց, էլ չեմ ուզում լինել ո՛չ ուսուցիչ, ո՛չ ճայ, ո՛չ մայրիկս, ո՛չ էլ արվեստագետ - պարզապես ուզում եմ, որ այս փսխանքը դադարի, ինչպե՞ս է ձեզ համար նման կարիերան՝ մի ապագա, որ սիրոս չխառնի - թքած ունեմ -

ու քարն էլ չքացավ:

Իրականություն

Նա հարցրեց՝ դու լեսբիա՞ն ես:
Ոչ, պատասխանեցի՝ բիսեքսուալ, բայց վախենում եմ տղամարդկանցից:
Նա հարցրեց՝ կոնկրետ ինչի՞ց ես վախենում:
Նրանց առնանդամից՝ պատասխանեցի ու նրան նայեցի ունքերս բարձրացրած, իսկ նա արձակեց իր շալվարի կոճակն ու եղունգի մկրատով կտրեց իր առնանդամն ու թափահարեց՝ վարդագույն՝ իմ դեմքի առջև, իսկ ես այն խլեցի ու վազեցի դեպի մայրամուտ, ու այն ընկավ օվկիանոսի ալիքների մեջ ու ծփծփաց Լեսբոս կղզու ափերին, որտեղ այն մաքրեցին, դատարկեցին ու մշակեցին տեղական վայրի բույսերով, որ կարծրանա, և օգտագործեցին, որպես տամպոնի պնակ:

(« Իշխանուհի Աննորմալ » հավաքածուից, 2000թ. թարգմանություն՝ Շ. Ավագյան)

Վահե Ավետյան

Թիֆլիս, իմ սեփար...

Թմրադեղի ակնհայտ ազդեցության տակ՝ մարդկաներ մենքերի ոհմակն ինձ հրում է մի կողմ, մյուս ոհմակն Աշոտին՝ դեպի տաքսու առաջը կտրած մենքերի երկրորդ մեքենան:

- Թմրադեղերի տարածման դեմ պայքարի հատուկ գնդի հրամանատար Եսիմինջաձե՛:

- Լավ պայքարած ես, երևում ա:

- Յա, էս դու խի՞ ես ըսենց դուխով, արա... Կարող ա՞ մի քիչ քանդենք, խելոքնաս:

- Փորձի, տես: Բայց, որ երկար քանդես, կարող ա դեմ առնես:

- Դակումենտներդ տուր հըլը: Յա, էս ի՞նչ պասպորտ ա: Սուիդի՞ն, հա՞: Ասում են, չէ՞, ձենդ տաք տեղից ա գալիս:

- Վրացականից լա՞վն ա:

Չլսելու է տալիս:

- Ի՞նչ ես անում Թիֆլիսում:

Տաքսուց բարկացած դուրս է գալիս վարորդ պապին ու գոռում, ամոթանք է տալիս մենքերին: Ի՞նչ կմտածեն վրացիների մասին:

Կողքը կանգնած լակոտը շրխկացնում է բաց ձեռքով, ծեր մարդու քիթ ու բերանին, վզից բռնում, կոխում է հետ՝ մեքենան ու դուռը շրխկոցով փակում: Ծերուկը հազիվ հասցնում է մատները փախցնել դռան արանքից:

- Ես էլ քեզ վրացական պասպորտ: Ի՞նչ ես անում Թիֆլիսում:

- Արտաքին գործերի նախարարի հրավերով են եկել:

- Յա, գենացվալե, բա ինչի՞ չես ասում, որ մեր ախպոր մոտ ես եկել: Դեղից - մեղից ո՞նց եք, կարա՞ք մի քիչ գրև անեք:

- Չէ, դեղ-մեղ չենք օգտագործում:

- Յա, կարտըչկով բանկոմատից դուլար եք հանում ու չե՞ք դեղվում: Բա Սուիդիում ի՞նչ կայֆեր եք անում: Ասա ապրելու տեղ չի, էլի:

- Բանկոմատն ի՞նչ գիտես: Չեսու՞մ եք մեզ:

- Յա, բա գիտես քաղաքը թրև ենք գալիս, որ աշկերից ջոզե՞նք՝ որ հարիֆի ջեբը փող կա: Լավ, գենացվալե, լոնկա ա, հելանք: Բատոնո Եսիմինջազավիլուն բարևի, ասա՝ իրա խաթր, հարց չկա...

Փորձում են համոզել, որ դրամը վերցնի պապին: - Տղա ջան, վատ բան մի մտածիր վրացիների մասին, փողն էլ չեն վերցնելու, խնդրում են, մի անպատվիր ինձ, չեն վերցնելու: Տղա ջան, դրանք վրացի չեին, հրեշ էին, հրեշ, խնդրում են, մի նեղացիր վրացիներից:

Գրկում, համբուրում են վրացի պապիս չսափրված, սիրելի, կնճռոտ ու ազնիվ այտը: Ջոռով խցկում են դրամը գրպանը:

- Չանգիստ, պապ ջան, գիտես: Դրանցից մեր մոտ էլ կան:

Սթոքհոլմ

2004-03-25

Դավայ, ես հելա, պակա...

Մտնում են Պապլավոկ, նայում են նստած կլրիս գլուխներին: Վայ ձեր մաման քունե՛մ, էս ինչ բոզի վաստակներ են նստած, արա՛: Խի՞ սրանք քար չեն տաշում, արա՛: Նայում են սաղ ինձ, նախանձում են - նայում են սև կոստիս, ծիծակ, դենը քյառթ կոշոներիս, ռեյբան ազոններիս ու նախանձում են, ձեր մաման քունե՛մ, էս ինչ գյոթ են, արա, սաղ, հլը սրանց գյոթի հագուկապածը, արա, հլը սրանց, արա՛... ձեր ազառկա մերը քունե՛մ, ես ձեր դերասան գյոթ մերը քունե՛մ:

Ես պուցը ոնց որ վատը չի, հը՞, արա՛, հլը դրա մարդուն, արա՛, գիղնագան կլնի, քու՛ աշկառնիկ մաման քունե՛մ...

Լավ էլ կծծի ազառկեն... Տանեմ սրան էսօր: Ես ինչ ազառկա եմ, արա, սաղ... Պատերազմի ժամանակ ծակն էիք մտել սաղդ, արա՛, ձեր մերը քունե՛մ... Ի՞նձ էիք հարիֆի տեղ դրել, գիտեիք ի՞նձ եք քշելու, ձեր մաման քունե՛մ, պապայիս վրեն 10000 կանաշ փող նստավ մինչև էսօր, արա՛, մերներդ քունելով են քթներիցդ բերելու:

Մտնում են զուգարան, հանում են կակայիմս, քաշում են քիթս:

Էն աշկառնիկ բոզի տղեն կողքս ուզում ա մթան շռի, բայց նայում ա՛, նայում ա՛ բոզի տղեն:

Կակառազ էկել ես, մամադ քունե՛մ: Չանում են մաուզեռս ու՛ բերնին, բերնին, բերնին... Արու՛նը, արու՛նը, ոնց ա ֆշշում, արա՛, էս ինչ կայֆ ա՛...

Չեսու ցավաց...

Մաուզեռը խրում են հետ, վառատնիկը հավքում են ձեռս ու՛ ունիտագին, ունիտագին, ունիտագին...

Արունվիկ գլուխը թողում են ջարդուխուրդ ունիտագի մեջ, ջուրը քաշում են...

18

Ուխա՛յ, էս ինչ կայֆ օր ա էսօր, արա՛...

Լվացվում եմ, շորերս դգում, դուս եմ գալի գալ:

Սաղ գլուխները կոխել եմ ոռները, մթամ չեն լսել, ձեր ազառկա...

Կայնած, ծանդր, նայըմ եմ, դեմքիս նայող չկա: Նայըմ եմ մուգիկանտներին, որ ջոգեն, որ գյունրվա տրնգու վախտն ա: Պապիրոս եմ վառում, սկսում ա նեգրական տրնգին:

Դավայ, ես հեւա..., պակա...

Սթրքիում
2004-03-25
օ(*L*)օ

Ոռի գենետիկա

- Տատ, թուրքերը մեզ ջարդել ե՞ն:
- Հա, թաղեմ դրանց ազիզը, մինչև վերջին մարդը պետք է ջարդել դրանց: Երկու միլիոն հայի միս են կերել մարդակերները:
- Բա ինչու՞ էին հայերը կոտորվում: Թուրք չէր մեռնում:
- Քիչ էին մեռնում, թաղեմ դրանց ազիզը:
- Տատ, դու քո աչքով ջարդ տեսե՞լ ես:
- Չէ, բալա ջան: Մեր գերդաստանը շուտ դուրս եկավ Մուշից, հասցրինք Տաշխալա գալ:
- Բա ո՞նց եղավ, որ շուտ դուրս եկաք: Ինչու՞ մյուսները դուրս չեկան:
- Բալա ջան, մեր ցեղի տղամարդիկ ծուռ էին: Լսեցին ջարդերի մասին, հրավիրեցին գյուղ եկած թուրքերի ջոկատը խնջույքի: Ձինվորների համար մարագում սեղան զգեցին, սպայի համար՝ տանը: Մինչև Խեչոն սպային տանը խեղդում էր, Ջուրաբ ամին ու Արամը եղանները դեմ տվին մարագի դռանն ու վառեցին: Խեչոն սպայի դիակը հետո զգեց ցորենի հորն ու ասեց. «Ճժեր, շռեք, քաքեք վրեն ու թաղեք»: Այդ գիշեր ամբողջ գյուղով դուրս եկանք:
- Էլի՞ եղ մարդասպաններին ես հիշել, այ կնիկ:
- Մարդասպան եմ, մարդասպան չեմ, 37 թվին մեր գյուղից ոչ մեկի չտարան: Ձեր ամբողջ գեղն իրար ծախեց, մարդ չմնաց:
- Մի ձեռքը պիժամայի գրպանում, մյուսով ճանճասպանը աջ ու ձախ ճլրտացնելով, ուրախ-զվարթ շվշվացնելով, հեռանում է բոլշևիկ պապիկս բեմից:
- Ես շվարած մտածում եմ: Արա, էս ի՞նչ ոռի, մարդասպանների ու ծախողների գենետիկա ունեն:

10 դոլար տուր

- 10 դոլար տուր, ծծեն:
 - Կյանքումս նման բան չի լսել: Ապշեցի:
 - Այս աղջիկն առանց քաշվելու, հակիրճ ձևակերպում է ուզածն ու արդեն զարմանքի նշաններ է ցույց տալիս՝ հավանաբար բթությանս պատճառով: Տեսքս հաստատ ապուշի է, որովհետև հենց այդպիսի վիճակում եմ:
 - Բա ի՞նչ ես ուզում: Շուտ ասա: Սոված եմ:
 - Հենց սովածանում ես, ծծո՞ւմ ես:
 - Հաճախ: Այստեղ ով էլ սովածանում է, ծծում է: Սա Բրայթոն Բիչն է, լսե՞լ ես: Եթե կարծում ես, որ դու չես ծծում, սխալվում ես: Ոզո՞ւմ ես, թե՞ չէ: Ի՞նչ ես տասը դոլարի համար զահլես տանում: Սոված եմ: Հասկանո՞ւմ ես ինչ է սոված լինելը:
 - Համոզված է, որ չեմ հասկանում: Հանկարծ կռահեցի, որ գիշերվա հազարին, Բրայթոն Բիչի ծակերում թափառելու համար շատ լավ եմ հագնված:
 - Լսի, չեմ ուզում ծծես, բայց երեսուն դոլար ունեմ, կեսը կտամ:
 - Ապշեց: Իմ նման ինչ-որ բանի վրա կյանքում առաջին անգամ զարմացավ:
 - Եի՞ շտ ես ասում: Լու՞րջ: Ինձ տհաճ չէ, լուրջ, վեջս չէ: Լավ կլինի քեզ, խոստանում եմ: Կատակ չե՞ս անում, իսկապես կտա՞ս:
 - Հա, կտամ, բայց մի հատ քսանդոլարանոց է, երկու հատ՝ հինգ: Մանրել կարո՞ղ ենք ինչ-որ տեղ:
 - Ուզում ես՝ քսան տուր: Չէ, չէ, կատակ եմ անում, արի գնանք, մի տեղ գիտեմ: Սոված չե՞ս: Որտեղի՞ց ես եկել: Անգլերենդ եվրոպական է: Եվրոպայի՞ց ես եկել: Անունդ ի՞նչ է:
 - Բադալի վո:
 - Ինչ դժվար անում է:
 - Տեսնես, որ ասեի՝ Վահե է, ավելի հեշտ կլինե՞ր:
- ***
- Ուտում ենք: Հնդիկ խոհարարը դժգոհ մրթմրթում է քթի տակ՝ պռոնիկին հետս ներս բերելու համար:
 - Ի՞նչ բարի մարդ ես:
 - Չես կարող վստահ լինել:
 - Բայց դու ինձ կերակրեցիր:
 - Հետո ի՞նչ: Ասում եմ՝ Ասոված է կերակրում մարդկանց, երբ խնդրում են:
 - Ու՞ր էր բա երեկ, մյուս օրը:
 - Ո՞վ:
 - Ասոված: Այսօր տեսար ինքդ, փողոցներում աղերսում էի, որ ծծելու համար տաս դոլար տան:

- Փորձիր ծծելու փոխարեն հաց աղերսել:
- Մուրացկանություն անե՞մ:
- Չգիտեմ: Դու ես որոշում: Պոռնկությունն ավելի լավ է գուցե, չգիտեմ: Դու կիմանաս:

Ուտում ենք լուռ:

- Ինչո՞վ ես զբաղված:
- Ուտում եմ:
- Չէ, ընդհանրապես, կյանքում:
- Ոչնչով: Գործազուրկ եմ:

Կասկածանքով վեր ու վար նայեց նորից հագուստիս:

- Վաղու՞ց ես գործազուրկ:
- Այսօրվանից: Մի չորս ժամ առաջ պարզվեց:
- Ցավում եմ:
- Ես՝ ոչ:
- Տարօրինակ մարդ ես:
- Գիտեմ:
- Ինչո՞վ էիր զբաղվում: Ինչու՞ հեռացրին աշխատանքից:
- Քաղաքականությամբ: Ինքս որոշեցի հեռանալ:
- Ինչու՞:
- Հոգնեցի անընդհատ զգվելի մարդ տեսնելուց:

Այսօր անտանելի զգվանք եմ ապրել, բավական է: Էլ չեմ դիմանում:

Կշտացած աղջիկը ժպտաց:

- Ինձնի՞ց էլ զգվելի: Տաս դուրսդ ծծողից էլ զգվելի՞:

Ի՞նչ ասեմ, չգիտեմ: Որ ասեմ՝ այսօրվա հանդիպածս մարդկանց հետ համեմատած ինքը սուրբ է, կհավատա՞: Դժվար: Ես աղջիկը օրվա հացի համար է ծծում, քաղաքական այրերն ինչի՞ հայրենիքի՞: Լռում եմ:

- Որտե՞ղ ես ապրում:
- Սթոքհոլմում:
- Այստեղ՝ Նյու Յորքում նկատի ունեն:
- Ոչ մի տեղ այլևս: Մի 3-4 ժամից թռնում եմ:
- Բա ի՞նչ ես անելու: Գործ կգտնե՞ս: Լսի, դու դրամ ունե՞ս:
- Հա: Հաշիվը որ փակենք, մի տասը դոլար կմնա:

Կկիսենք:

Թերահավատորեն նայեց, մեկ էլ կարծես հասկացավ ամբողջ խորությունը ոռի, որի մեջ նստած եմ հիմա:

- Լսի, դու լու՞րջ ես խոսում: Տեսնում եմ, որ լուրջ ես: Ես մարդ շատ եմ տեսնում: Ջգում եմ, որ ճիշտ ես ասում: Լսի, նստի այստեղ, տեղ չգնաս, ես մի երկու ժամում մի 50-60 դոլար կաշխատեմ: OK՞: Սպասի, շուտ կգամ:

Հանկարծակի գլխումս ծագած միտքը խելագարեցնում է. ինձ համար անհանգստացող միակ մարդը հիմա Բրայթոն Բիչում տասը դոլարով ծծող աղջիկն է: Հիմա ուզում է մի 5-6 հոգու ծծել, որ ինձ օգնի: Սիրտս սկսում է մղկտալ այս վտիտ արարածի նկատմամբ երախտագիտության ու սիրո խեղդող, խառնաշփոթ զգացումից:

- Յաաս՛, ի՞նչ եղավ քեզ: Ի՞նչ է կատարվում քեզ հետ: Ի՞նչ է այսօր քեզ հետ պատահել:

Գրկում է գլուխս երկու ձեռքով: Ուզում եմ հայացքս փախցնել, որ խայտառակ չլինեմ: Չեմ հասցնում: Երեսս հագիվ խրում եմ երկու անուշահոտ ստիմքների մեջ: Մղկտում եմ: Ինչքան երկար եմ սպասել ես արցունքներիս: Տարիներ շարունակ: Ու հիմա հեղեղում եմ նրանցով Բրայթոն Բիչում փողոցային պոռնիկի կուրծքը: Արցունքի երկու խոշոր, տաք կաթիլ ընկավ երեսիս:

20

ծովինար

(www.bnagir.am-ի «Ընթերցողի գործեր» էջից)

ռեժիմ

(http://www.bnagir.am/?go=readers&r_work=395)

առավոտյան արթնանալ
այն երազից
որտեղ
սերս
հերթական անգամ
կողքովս ացավ
ես՝ նրա հետևից
ու
ափսոս որ
չհասցրի մի բան էլ ասել
լավ հաջորդ անգամ
հաջորդ երազում

օդը պղտորել
առաջին պատահած
ծխախոտի ծխով
փչացնել երեխաների
առողջությունը

մտքում հայիոյել
որ
սուրճ դնող չի եղել ու
տաք ջուր էլ չկա

միանալ
ասեղը փչացած ձայնարկիչի պես
ու սկավառակի պես
ավելի փչանալ

հիշել
որ մեկ է ոչինչ չես փոխի
ու մեղեդին փոխել:

վերջապես հաշտվել
որ պետք է առաջին սուրճի խմես
շորերդ թամամ հագնես
մազերդ չմոռանաս սանրես
գիրքը վերցնես որ տաս տիրոջը
կոշիկերդ մաքրես, ահ, լավ վաղը,
ու...

դռները չխառնելով դուրս թռչել տնից:

մեքենայի տակ չընկնելով
քանի որ
ո՞ր խելոք մարդն է առավոտ կանուխ կյանքի հետ
խաղում

հասնել այն կետին
ուր այնքա՞ն սպասված մարշրուտին
դուռը բացի ու դու
հիշես
որ մարդ մարդու բարեկամ է
ընկեր ու հենարան

ընթացքում՝
զգայարաններիդ սանդղակը
հասցնի թռթալ
-ից +ի միջակայքերում՝
“Ռուսական Ռադիո”

իսկ այն աղջիկը
իսկական փերի
ա՛խ երանի թե
ին մազերն էլ
ոսկի լինեին
աչքերս կապույտ
հասակս կակաչ
կուրծքս անկրծկալ
աչքերս անթաց

դռան չխկոցից
որ չզարթնեի
կմնայի
նստած երազում՝
փերի

տնից՝ տուն
փողոցից՝ փողոց
սրճարանից՝ սրճարան

(-Whenever you want.
-Wherever you wish.
-Anyhow I can.)

- Աշոտ, չես հասկանու՞մ:
- Մի արա, Ալեն:
- Ո՞նց ես, էլենչիկ:
- Բարև, ախպերներ:

վերջապես
ժամանակը
քրքրվելու
քայքայվելու
քոռ ու փոշման մնալու
քաղաքի տակը քերելու
տակը մարգարիտներ
գտնելու
ու
մարգարիտները
զցելու
բոլորի առաջ

* * *

գիշերը՝
երագում
կկանգնացնեն
ավտոբուսը
կես-ճամփին
ու կիջնեն

ես չեմ թողնի որ դու մեռնես

կհանգցնեն
ծխախոտը
կողքի պատին
ու ծակից՝
կնայեն էս աշխարհի
անցուդարձին

ես չեմ թողնի որ դու մեռնես

մի ոտք կիջնի
զլխիս վրա
ու կանցնի
ուրախության
իմ սահմանը

ես չեմ թողնի որ դու մեռնես

* * *

քո դիմացի մայթի աղջիկը
քո կողքի սեղանի աղջիկը
քո բաժակ առ բաժակ աղջիկը
քո կաթիլ առ կաթիլ աղջիկը
քո անընդհատ նույն աղջիկը
քո միշտ ուրիշ աղջիկը
քո կյանքից բռնված աղջիկը
քո մահից բռնվող աղջիկը

անվերնագիր

մի ականջով լսի ինձ
ու մի աչքով ինձ նայի
ինձ մի կոշիկ նվիրի
ու մի մազդ էլ քեզ պահի

ծվիդ թայն ինձ հերիք ա
ու մի ծակը շավարիդ
ինձ իմ կյանքը հերիք ա
որ նստեն ու այն կարեն

ինձ մատնացույց արա մատով
որն անենաքիչն ես սիրում
ու լցրու փսխուկի հոտով
իմ ուղեղի ծալքերը

մենակ ցավդ մի խնայի
շռայլ եղի սեր իմ
հոգուդ ճեղքը մի սվաղի
էդ իմ եղենն ա

* * *

կվերցնեն մի շիշ օղի
հետը մի քիչ զեյթուն
կողքը մի լիմոն
ու կնստեն
մի

կաֆեուս:
մենակ կլինեն
պատահական
անցնողների հետ
ոչ մի խանգարող բան՝
կենացդ խմելու:
կենացդ կխմեն
էս քաղաքի թթված դեմքերը
որ անունդ լսելուց ավելի են թթվում
էս քաղաքի պայծառ մտքերը
որ առիթը բաց չեն թողնի
մի բաժակ զցելու
մի երկու լրիվ անծանոթ մարդ
ու քեզ բալետ անող երկու
ծանոթ մարդ
եղանակը լավ
ամիսը մայիս
օրը խաղաղ
հոգիս հանգիստ
էլ ինչ ասեն
քո կենացին

10 մայիսի, 2004

22

սերը

սերը
Երևանի կտուրներից
բացվող
տեսարան

սերը
մերկ կուրծքս
ծածկող
լսարան

սերը
համալսարանի
միջանցք որտեղ կարելի է
տեսնել

սերը
բազրիք
որտեղից կարելի է
ընկնել

սերը
մի քաջալ գլուխ
Երևանի
փողոցներում

սերը
մի շորանոց
աղջիկ առավու-
գիչերներում

սերը
բեմում չերգված
երգ
պատահական
հղիություն

սերը
"անվերնագիր"
բանաստեղծություն

սերը
յոթ տարվա
սպասում
դռան հետևում

ու երեսունյոթ`
կյանքի
եթերում

սերը
մի մամակ
անվերնագիր

սերը
մի մամակ
"սիկտիր"

Գոհար Նիկողոսյան

Ինքնասիրություն

...Կինը, որ միակին էր փնտրում՝ նրան հավիտենապես սիրելու, իր Կյանքի օրը անմահության վերածելու և լինելու՝ համար, ինքն իր վրա կանգ առավ: Ակնադրեց-աչառեց սեփական զիստերը, շոշափեց փոքր կրծքերը հաստատող զույգ խոշոր պտուկները ու, ասես համոզվելու համար, որ ամեն բան իր տեղում է, տենչաց ինքը իրեն, ծանր հոգոցներով և սրտածնլիկ ինքնարհամարհանքով անկողին ուղեկցվեց:

Միշտ էլ... ինչ հիշում է, ինքն է իրեն հասկանում, ինքն իրեն պաշտպանում, ինքը իրեն է պաշտում՝ աղոթում, իրեն-իրեն հուսավառվում, ինքն իրեն է լուսավորվում:

Համոզում, գուրգուրում, արտասովում է... Խաղաղեցնում իրեն, ու իրեն-իրեն էլ խաղաղվում է...

Ի՞նչն է, արդյոք, խանգարում՝ զգացմունքային աշխարհից թոթափվելով տեղափոխվել ներաշխարհի, հասնել սեփական մարմին՝ ամենամոտիկ վա՛յրը, կայարան-տաճարը՝ համայն աշխարհում:

Ինքնաբավարարվել:

Անհապաղ:

Ու...

Քանի դեռ...

ինքը միայնակ է ու քանի դեռ ինքն է իր տղամարդն ու

քանի դեռ

Վիվալդու տարվա չորս եղանակը չի փոխարինվել Մոցարտ-էքստազով,

ու

քանի դեռ

իր ներսում, ասես՝ մի մարդաբույր հնոցում չի բաբախել, դեռևս, որպես սիրտ, Բախը,

ու

քանի դեռ

չեն բախվել ժամանակի զույգ սլաքները՝ զույգ գազանների բախման խաչմերուկում,

ու քանի դեռ

իրարու չեն հանդիպել՝ Առաջինն ու Վերջինը,

ժամանակն է,

Եվ՝ կարո՞ղ է,

և պատրաստ է,

ունակ-ընդունա՞կ է ընդվզել Երկնքի՞ դեմ, ջղածգվել,

ինքնասիրաբար,

հերկինս,

հենց՝ այն ուղղությամբ, ուրկից հեշտասիրաբար,

արցունքից բացի ուրիշ ոչինչ չթոջեց Սիրո չուլերը... Ոչինչը թոջեց Սիրո չուլերը:

Միևնույն է՝ ամենայնից նույնական է՝ նույնասիրաբար,

և սա կիրք չէ,

օ,

ոչ,

որին խաչվում են երբևէ, գրգիռ առ գրգիռ, կետ առ կետ, հառաչից հառաչ:

Սա պարտականություն է:

Երկնքի՞ վերև-ներքևին պարտադրվող-հերթական խաչ,

Բայց...

Օրե՛ր կանցնեն,

և,

օրեր հետո,

մարկեսյան մենացավով

24

և ամենամեծամեծամեծաստվորական օնանիզմով հիվանդ Կնոջ բկին, հաստատ որ հաստատ, կչոքի մի մոխրագույն և կամ շիկակարմիր

և կամ սեփսև
և կամ ճեփճերմակ

Կատու:

Որձ, որ ձագի համաճարակով չտառապի, այլև և՛ մկնակերությամբ:

Այո: Նա բերման է ենթարկվել ոչ թե կնոջ համար,

այլ՝ կրծողների...

Բայց,

մուկ թողած,

մուկ լքած,

մուկ մոռացած,

հավերժ ճկուն կատուն

տաք-տաք լպստում է կնոջ արցունքահամ աչքերը՝ նրա օրգազմից քիչ առաջ, կշտանում-հագեցնում, հագեցնում-կշտանում,

արցունքների հետքով իջնում-իջնում-իջնում,

մինչ շուրթեր է հասնում,

մի կաթիլի հետքով՝ մինչև դունչ, միակ երկարընթաց կաթիլի հետքով էլ՝ մինչև պարանոց...

Այս անգամ ինքնաբավարարումն ուշանում է, փոխարինելու են շտապում արցունքները...

Երկնքի անհուն ուղղությամբ խեղդվող ու Երկիր ուղղությամբ խեղված Կնոջս՝ ինձ, նա՝ կատուն, անվերջորեն ու անընդմեջ կխանգարի...

Կխափանի՝ վախը,

Կխանգարի՝ Խաչի սեփականաշնորհ պարտականությունը՝ իր երրորդական, մորընտիր գալուստով,

Յոգեգալուստով:

Փրչոտը կանի ամեն բան, որ խափանվի կնոջ՝ վերմարդկային պարտականությունը:

Շարժումն է Կինը՝ կատվին, ջախխխ-ջախխխում, մկան չափ ու պատառ ու պես ընդհատում, մկնափայ անում, իսկ Կատուն,

սևորեն

սահում է Կնոջ մարմինն ի վեր, Չարացածին իր բարությամբ գազազացնելու:

Տմբտմբացող զույգ ձվեր՝ երկճյուղ մորուքի տեղակ:

Նա՝ Կատուն, աչքառել է Կնոջը, նա՝ Կինը, նպատակ է դարձել Կատվի համար:

Եվ սա չէր, հաստատ, թռիչքը, սա չէր երջանկությունը, բայց սա է, որ կա, Մենությունը մկնագույն...

Ջաբեթ Մուրադյան

Կույս՝ ժամանակ

Քանի անգամ եմ փորձել մոտենալ քեզ.
քեզ ունենալու, քոնը լինելու,
քո մեջ
մենավոր գիշերս կիսելու և մեկ անելու նորից:
Քանի անգամ՝ սիրաշահելով,
թավշե խոսքերս իբրև աղավնի ու որսանգղ
մտերմության երկինքներն առաքելով,
գինի, գլխապտույտ սեթևեթամբ,-
և քանի անգամ բռնությամբ...
Մատներդ եմ շոյել, համբուրել՝
հատիկ-հատիկ համբույրներով բարձրացել - թևերդ ի վեր,
ուսերիդ վրա ու պարանոցիդ
շարել դրոշմները պիրկ համբույրներիս,
շուրթերովս հասել աչքերիդ,
դիպել բլթակներին ականջներիդ, ներշնչել գուն ու ջերմությունը կրքիս, -
գրկել,
գրկել կոպիտ ու վայրենի, մեջքդ ճկելով,
մեջքդ փշրելով,-
ինչպես ականա ժուժկալ,
համբույր չիմացող հրեշ. շուրթերիցդ արյուն հանելով,
մազմզոտ կզակս քնքուշ մաշկիդ քսելով...
Ավազակախմբի նման սրարշավ
դեպի ստորոտներդ եմ սուրացել բարեբեր,
հասել կրծքիդ
ու - իբրև հաղթական տոնախմբության գագաթ -
դրասանգներն համբույրներիս կախել ստինքներիդ շուրջ:
Ջիստերդ ու կոնքերդ եմ ճանկել, ինչպես
սովյալը՝ հաց, աղետյալը՝ փրկության ծեղ, արարիչը՝ կավ,-
սեր ու գութ նախ մարմնիդ վրա, ապա և հոգումդ աճեցնելու հույսով...
Իսկ երբ չի ջերմացել գետինը, չի կայացել փթթումն համատարած,
ճառագայթ ու ջանք մնացել են ցրտի մեջ ու անպատասխան,
անամոթ ու լիրբ լացել - ոռնացել են,-
վերջին միջոցն աղետաբեր խորշակներից փոխ առած...
Ժամանակ՝ աննվաճ կույս,
կրքիս վարարմունքին մեկ անգամ չէ, որ քեզ
կին եմ համարել -
դիմադրելդ՝ լոկ խաղ,
ու հանձնվելդ անխուսափելի կարծելով,-
ու մնացել ցրտի մեջ՝ անապաստան -
ուռած ռունգերով, ցիրուցան մարմնով,
շաղված տեսողությամբ, արնակալած աչքերով կիսախուփ:
Լույսն ու առավոտն հայիոյելով՝
ճանապարհ եմ գցել քեզ,
և հասկացել ի վերջո,
որ չպիտի մնամ քո մեջ,
երբ սերդ ծփա փեփափ, երբ սերդ գտնի անարժանին:
Օ՛, ինձ հայտնի է ին բաժինն այսուհետ՝

26

սև ու գեշ մղձավանջ իբրև,
իբրև չար գուշակության ի կատար,-
խենթ, անհարիր, հիմարության չափ անկարող -
քնծիծաղ քթանցքներից թռած,
բայց և մնայուն ու կսկծալի,
թե մինչև այժմ կույս էիր, ժամանակ:

Տանյա Յովհաննիսյանի չգրած բանաստեղծությունը

Աշխարհում չի թառամում և ոչ մի ծաղիկ.
ինձ զսպաշապիկ հագրեցին,
որպեսզի չսգամ
գլխատված ծաղիկների,
վիժեցրած սերերի,
գործերի համար ազնիվ, կիսատ ու անկատար...
Աճում է խոտը,
երկինքը մթնում է, անձրևում,
ապա պարզում է...
Դուք, կարգուկանոնով պատնեշվածներ,
րոպեների մեջ ծրարված-բարուրվածներ,
յոթն անգամ յոթ չափած ու միայն մեկ կտրածներ,
ի՞նչ պիտի լսեիք -
ծլելու պատրաստ մարգագետնի փսփսոցից...
Աշխարհում չի քարանում և ոչ մի սեր.
չար խոսքերը սիրում՝ ինչ -
խուտուտ կտան,
կամաչեցնեն,
կծիծաղեցնեն ընդամենը...
Տարեք հեռու այդ լծակն ու այդ նժարները,-
ի ծնե հավասարակշռվածներ,
մի բարդվեցեք կողքիս,
մի մրցեք հետս.
Ես - կինս
լուկ մի տղամարդ ու մի տիրակալ ունեմ՝
ծոծրակիս ծառացած սարսափը,
որ հենց լռություն է լռության մեջ,
և մութ է մթան մեջ...
Ու որքան էլ սիրեմ,
միևնույն է, չեմ հավատալու
կակղացրած արցունքներին կեղծավոր մոմերի,
որովհետև
արդար է սիրտը միայն,
որ կծկվում է
անորսալի մի պահի՝
հետո թաղվելու,
հետո գլխովին տրվելու համար
տարուբերումին

ինքնամոռաց:

ապրիլ, 88

*(Մեծագույն սիրով ու փայփայանքով պահում եմ այս բանաստեղծության՝ Տանյայի ձեռքով մեքենագրած առաջին օրինակը...)**

* Գրող Տանյա Յովհաննիսյանը զոհվել է Գյումրիում՝ 07.12.88 թ. (խմբ.):

Ո Տ Ն Ձ Գ Ու Թ Յ Ու Ն

Ճերմակ թուղթ՝ կույս ու չկոխտված ճանապարհ,-
ահա քայլ եմ գցելու, և բարձրանալու է փոշին,
անեղծ երեսդ մի ակնթարթում լցվելու է խզբզանքով,
ինչ-ինչ որոճումներով՝ ոչ քեզ, ոչ ուրիշներին պիտանի...

Իմ ճերմակ, իմ չապրված ապառնի,
ես ոտ եմ ելել երեսդ տրորելու
և այնքան պիտի երջանիկ լինեմ,
որքան շատ ցավ պատճառեմ քեզ,
որքան խորը դրոշմվեն հետքերս ճակատիդ.
և ինչն եմ թողնելու,
տե՛ս, թե ինչով եմ ուզում խաթարել փայլատ անդորդ -
ինչ հավակնությամբ.
«Իմացե՛ք, ճանաչեցե՛ք,
այստեղով անցել եմ ես...
ես,
ես,
ես...»,
ու էլի հազար անգամ...
հազարապատկվող պարծանքով. —

Ամբողջ մի աշխարհ՝
խոտերից, քարերից ու աստղերից կազմված,
անտրտունջ իր մոռացումն է հյուսում,
մինչդեռ մեկն, ահա, չգիտես որ ցավից,
ինչ մղումով,
անբացատրելի ինչ սիրազեղմամբ
բացարձակ մաքրության վրա է թողնելու հոտն իր քրտինքի
ու կոշիկների ցեխը,
օրվա իր մաղձն է թափելու,
և ոթելու է հայհոյանքը կրծքավանդակում կրած,
իր տափակ ուղեղի արգասիքներն է ցնկնելու
ցողաթաթախ քո անարատության վրա...

Թուղթ,
իմ ճերմակ, սրսփուն, իմ մանկության անկողին,
բոլորիցս մեղքն էլի դու ես.
քեզ պիտի սգալով փառաբանել,
որ այս չանգրտոցն էլ կրեցիր, ու
դեմքդ տողատակում էլի ճերմակ մնաց: -
Ամենդ կալանավորի նման՝ ճաղաշարի ետևից
հանիրավի մրոտված անունդ ես ի ցույց դնում աշխարհին,
խեղճ մաքրություն,
քո մեջ լուծվելով մի ժամանակ կարգավորվել է
Տիեզերքն անգամ,
իսկ հիմա - հարբած բաժակաճառերն են փորձում
արցունքներդ սրբել,
և տխմար մի խոստովանություն
դարձյալ սեր է ներբողում քեզ՝
անտեղի մի ցավով դաջվելով մաշկիդ -
նորեն...

Արման Գրիգորյան

Արշիլ Գորկու նամակները՝ Dr. F. G.-ի հավաքածուից

Սիրելի Վարդուշ,

ավելի ու ավելի ակնհայտ է դառնում Էդիպուսի բարդույթի կենտրոնական դերը՝ սեռական հասունացման շրջանում: Հետագայում այն զոհվում է կամ, ինչպես մենք ենք ասում, ենթարկվում ճնշման: Վերլուծությունը կարծես թե սովորեցնում է՝ Էդիպի կոնպլեքսը կործանվում է հիվանդագին հիասթափության հետևանքով: Փոքրիկ աղջիկը, որն իրեն համարում էր հոր կողմից սիրված և ընտրված, պետք է մի անգամ վերապրի խիստ պատիժ հոր կողմից և իրեն զգա երկնքից ներքև շարտված: Փոքրիկ տղան, որն իր մորը համարում էր իր սեփականությունը, մի օր իմանում է, որ մայրը իր բաժին սերը տալիս է նոր եկվորին:

Մտորումները խորացնում են այս դրվագների արժեքը՝ ընդգծելով, որ նման տանջալից բացահայտումները, որքան էլ հակադրվեն կոնպլեքսին, այնուամենայնիվ, անխուսափելի են: Նույնիսկ այն դեպքում երբ թվում է, թե առանձնահատուկ ոչինչ տեղի չի ունեցել:

Սպասված բավարարության բացակայությունը, ցանկալիի տևական մերժումը վերջիվերջո հասցնում են նրան, որ փոքրիկ սիրահարը հրաժարվում է իր անհույս հակվածությունից: Այսպիսով, Էդիպի կոնպլեքսը զոհվում է իր ներքին անհնարիմության պատճառով:

Արշիլ Գորկի

Սիրելի Վարդուշ,

Էդիպի կոնպլեքսը առաջին տապան է, որը մենք հեշտությանը հայտնաբերում ենք տղա երեխաների մոտ: Դա հեշտ հասկանալի է, որովհետև տղա երեխան պահպանում է կապվածությունը այն նույն օբյեկտին, որին ավելի վաղ, կուրծք ուտելու շրջանում, արդեն կապված էր: Այն փաստը, որ տղա երեխան հորը համարում է մրցակից և ցանկանում է գրավել նրա տեղը, նույնպես ելնում է բնական հարաբերակցությունից: Մեկ այլ տեղ ես արդեն ասել էի, որ տղայի Էդիպյան դիրքորոշումը համընկնում է ֆալոսյան էտապին և ոչնչանում է անորձատման վախի շնորհիվ: Այս իրավիճակը հասկանալու դժվարությունն այն է, որ տղա երեխայի Էդիպյան կոնպլեքսն ունի երկակի դիրքորոշում՝ ակտիվ և պասիվ (բխսեքսուալ էությանը համապատասխան):

Այլ դրվագներ այդ նախնական շրջանից, որ ին կարծիքով ոչ մի դեպքում անտեսելի հնարավոր չէ, սեռական օրգանների հետ կատարվող մաստուրբացիոն մանիպուլյացիաներն են: Վաղ մանկության շրջանի օճանիզմը, ավելի կամ պակաս խստությամբ, արգելվում է

դաստիարակների կողմից՝ ակտիվացնելով անորձատման կոնպլեքսը: Մենք ենթադրում ենք, որ օճանիզմը կապված է Էդիպի կոնպլեքսի հետ: Հավանական է թվում, որ սկզբից այն հայտնվում է ինքնաբերաբար: Հարցեր են առաջանում նաև կապված գիշերային միզաթողության հետ: Մենք գերադասում ենք պարզ սինթեզը, ըստ որի՝ գիշերային միզաթողությունը օճանիզմի հետևանք է, իսկ նրա արգելումը տղա երեխայի կողմից գնահատվում է որպես անորձատման սպառնալիք:

Արշիլ Գորկի

Սիրելի Վարդուշ,

փոքրիկ աղջկա Էդիպյան կոնպլեքսն ավելի խորը պրոբլեմ է իրենից ներկայացնում, քան՝ տղաներինը: Սկզբնական շրջանում մայրը երկուսի համար էլ հանդիսանում է առաջին օբյեկտը: Մենք չպետք է զարմանանք, որ տղան պահպանում է այդ օբյեկտը նաև Էդիպի կոնպլեքսի ժամանակ: Բայց ի՞նչ կերպ է աղջիկը հրաժարվում մորից և իբրև օբյեկտ ընտրում հորը: Այս հարցը լուծելու ժամանակ ես հնարավորություն ունեցա պարզաբանելու որոշակի դրույթներ, որոնք կարող են լույս սփռել աղջիկների մեջ ընթացող Էդիպյան հարաբերության նախապատմական շրջանի վրա:

Յուրաքանչյուր վերլուծաբան հնարավորություն է ունեցել ուսումնասիրել կանանց, որոնք հատուկ ինտենսիվությամբ և համառությամբ պահպանում էին իրենց կապվածությունը հոր հետ և ցանկանում երեխա ունենալ նրանից: Ցանկություն, որի մեջ այդ կապվածությունը ձեռք էր բերում իր բարձրագույն դրսևորումը: Կարելի է ամենայն հիմնավորությամբ ենթադրել, որ այդ ֆանտաստիկ ցանկությունը հանդիսանում է նաև նրանց մանկական օճանիզմի շարժիչ ուժը: Մանրամասն վերլուծությունը ցուցադրում է, որ աղջիկների Էդիպյան կոնպլեքսն ունի բավական երկարատև նախապատմական շրջան և հանդիսանում է ինչ-որ իմաստով երկրորդական կառույց:

Աղջիկ երեխան ինչ-որ պահից սկսած հայտնաբերում է իր սեռական օրգանը. մենք հիմքեր չունենք այդ առաջին ձեռնաշարժությունը դիտարկել իբրև հոգեբանական բովանդակություն ունեցող գործողություն: Սակայն փոքրիկ աղջկա ֆալոսյան շրջանի սկիզբը կապված չէ սկզբնական օբյեկտի հետ: Նա պատահակա՞նորեն հայտնաբերում է հեշտ նկատելի պենիսը իր հասակակցի կամ եղբոր մարմնին, համեմատում է այն իր փոքր և թաքնված սեռական օրգանի հետ և ունենում նախանձի զգացում պենիսի հանդեպ:

Հետաքրքիր է այն հակադիր պահվածքը, որ ունենում են տարբեր սեռի երեխաները նման իրավիճակում: Երբ փոքրիկ տղան առաջին անգամ տեսնում է աղջկա սեռական օրգանները, իրեն պահում է անվստահ, նախ և առաջ նա քիչ հետաքրքրություն է ցուցաբերում, նա

ոչինչ չի տեսնում կամ մերժում է, թե ինչ-որ բան տեսել է: Տպավորությունն այնքան թույլ է, որ նա ապացույցներ է փնտրում, որոնք իր տեսածը իր ակնկալիքի հետ կնույնացնեն: Միայն ավելի ուշ, երբ նրա վրա սկսում է ազդել ամորձատման վտանգը, այդ ուսումնասիրությունները դառնում են բազմանշանակ: Հիշողությունը կամ նոր ուսումնասիրությունը նրա մեջ առաջացնում են ահաբեկող ազդեցություն և ստիպում հավատալ վտանգի իրական լինելուն, որին մինչ այդ նա վերաբերվում էր ծաղրանքով: Այս հարաբերություններից հնարավոր է երկու ռեակցիա կամ միաժամանակ երկուսն էլ՝ խառնված այլ պահերի և տպավորությունների հետ, որոնք երկար ժամանակ կանխորոշում են նրա վերաբերմունքը կանանց հանդեպ: Առաջանում է վախ այլանդակված էակի հանդեպ կամ արհամարհական վերաբերմունք՝ առաջացած լիարժեքության զգացողությունից: Սակայն այս զարգացումները կատարվում են ապագայում, թեպետև՝ ոչ շատ հեռու ապագայում: Լրիվ այլ ձև է իրեն պահում աղջիկ երեխան: Նրա մեջ ակնթարթային արագությամբ ծնվում են դատողությունը և որոշումը, նա տեսնում է պենիսը, հասկանում է, որ ինքն այն չունի և ուզում է ունենալ: Այստեղ ճյուղավորվում է կանանց հատուկ արական կոմպլեքսը, որը հաճախ մեծ խնդիրներ է առաջացնում կանացիության դաստիարակության առումով: Հույսը՝ երբևէ ձեռք բերել պենիս և հավասարվել տղամարդկանց, պահպանվում է շատ երկար տարիների ընթացքում՝ պատճառ հանդիսանալով տարօրինակ, հաճախ անհասկանալի արարքների համար: Կամ սկսվում է մի գործընթաց, որը ես անվանում եմ «ժխտում»։ այս գործընթացը մանկական հոգու մեջ հանդիպում է ոչ շատ հազվադեպ և, ամենայն հավանականությամբ, իրենից մեծ վտանգ չի ներկայացնում, բայց մեծահասակի դեպքում այն կնշանակել փսիխոզի սկիզբ: Աղջիկ երեխան հրաժարվում է ընդունել իր անորձատված լինելու «փաստը», պահպանում է այն հանդգնումը, որ ինքն ունի պենիս, և սկսում է իրեն դրսևորել այնպես, կարծես ինքը տղա է: Պենիսի նկատմամբ նախանձի հոգեբանական հետևանքները, եթե չեն տարածվում արական կոմպլեքսի ռեակտիվ գոյացումների մեջ, շատ բազմազան են և բազմանշանակ: Կինը, ընդունելով իր նարգիզական վերքի գոյությունը որպես սպի, զգում է իրեն թերարժեք այն բանից հետո, երբ հաղթահարում է «պենիսի բացակայությունը իր անձնական պատիժը համարելու» հանդգնումը, որովհետև հայտնաբերում է, որ դա համընդհանուր երևույթ է կանանց շրջանում, սկսում է կիսել տղամարդկանց արհամարհանքը կանանց նկատմամբ, որոնք այդքան կարևոր տեղում արատ ունեն, և շարունակում է հավասարվել տղամարդկանց՝ թեկուզ այդպիսի արժեքավորման միջոցով: Եթե անգամ նա ինքն իր հանդեպ չունի «պենիսի նկատմամբ նախանձի» զգացում, միևնույն է, այդ նա-

խանձը չի անհետանում և արտահայտվում է մի փոքր տեղաշարժված ձևով՝ խանդոտ բնավորության տեսքով: Անկասկած խանդը միայն կանանց չէ, որ հատուկ է, բայց ես համոզված եմ, որ կանանց հոգեկան աշխարհում ավելի մեծ դեր է խաղում, քանի որ ստանում է շատ ավելի մեծ անրություն՝ սնվելով պենիսի նկատմամբ նախանձի կոմպլեքսի՝ արդեն ճնշված աղբյուրից: Դեռ ավելի վաղ, երբ ես կարող էի եզրակացություններ անել խանդի կապակցությամբ, ես առանձնացրել էի աղջիկների շրջանում շատ հաճախ հանդիպող օճանիստական ֆանտազիայի առաջին էտապին վերաբերող փաստեր, որոնք անվանել էի՝ «երեխային ծեծում են»: Այս ֆանտազիայի իմաստը հանգում է նրան, որ ծեծում են ուրիշ երեխայի, ում աղջիկը համարում է մրցակից և ում հանդեպ խանդոտ վերաբերմունք ունի: Ամենայն հավանականությամբ սա հանդիսանում է ֆալոսյան շրջանի նստվածք, յուրօրինակ կամակորություն: Երեխային ծեծում են, դա երեխան է, որին սիրում են, ըստ էության դա ոչ այլ ինչ է, քան՝ աղջկա սեռական օրգանը: Սա իր խորքային ընկալման մեջ մաստուրբացիայի փաստի ընդունումն է, որն սկսվում է ֆալոսյան շրջանում և տևում է մինչև ավելի ուշ ժամանակաշրջաններ: Պենիսի նկատմամբ նախանձի երրորդ հետևանքը, ամենայն հավանականությամբ, լինում է այն, որ թուլանում է մոր հանդեպ նուրբ վերաբերմունքը: Կարելի է հանդգնել, որ պենիսի բացակայության մեղավորը վերջիվերջո միշտ համարվում է մայրը, որը ծնել է երեխային՝ անհրաժեշտ պիտույքներից զուրկ: Մտքի պատմական ընթացքը հետևյալն է. արատը հայտնաբերելուց հետո առաջանում է խանդ ուրիշ երեխայի հանդեպ, որն էլ առիթ է հանդիսանում կապվածությունից ազատվելու համար: Սա համապատասխանում է այն ֆանտազիային, երբ ծեծվող երեխան հանդիսանում է մոր կողմից ավելի սիրված երեխան: Դա է պատճառը, որ կանայք ավելի ծանր են տանում մաստուրբացիան և ավելի հաճախ են պայքարում դրա դեմ, քան՝ տղամարդիկ:

Արշիլ Գորկի

Սիրելի Վարդուշ,
ֆալոսյան շրջանի վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ պենիսի նկատմամբ նախանձի հայտնվելուց անմիջապես հետո աղջիկների մեջ սկսվում է հզոր դիմադրություն օճանիզմի դեմ, որը հնարավոր չէ բացատրել ընդամենը դաստիարակության ազդեցությամբ: Այդ մղումը ակնհայտորեն հանդիսանում է նախանշանը այն ճնշման, որը ժամանակի ընթացքում արական սեռականության մեծ մասը կոչնչացնի՝ տեղ բացելով կանացիության զարգացման համար: Հնարավոր է, որ այդ առաջին ընդդիմությունը ավտոէրոտիզմին վերջնականապես չի հասնում իր նպատակին: Իմ կողմից վերլուծված դեպքերում այդպես էր: Կոնֆլիկտը հետագայում շարունակվում

30

է: Ե՛վ այդ ժամանակ, և՛ հետագայում աղջիկն անում է ամեն ինչ, որպէսզի ազատվի օճանիզմից: Կանանց սեռականության ուշ շրջանի որոշ արտահայտություններ անհասկանալի կմնան, եթե հաշվի չառնենք այս ծանրակշիռ դրոշմապատճառը: Ես չեմ կարող բացատրել փոքրիկ աղջկա այդօրինակ դիմադրությունը ֆալոսյան շրջանի օճանիզմին՝ առանց ենթադրելու, որ հաճույք պատճառող գործողությունը տառապեցնում է հետապնդող դրվագով: Կարիք չկա երկար փնտրել, դա հիասթափությունն է՝ առաջացած պենիսի հանդեպ նախանձից, հիշեցումը, որ այդ հարցում հնարավոր չէ համեմատվել տղաների հետ և ավելի լավ կլինի հրաժարվել նրանց հետ մրցակցության մեջ մտնելուց: Այսպիսով սեռերի միջև անատոմիական տարբերությունը հայտնաբերելուց հետո փոքրիկ աղջիկը հրաժարվում է արակաճությունից ու արական օճանիզմից և ընտրում է նոր ճանապարհներ, որոնք նրան պետք է հասցնեն իզականության զարգացմանը:

Սինչև այժմ եղիպի կոմպլեքսի մասին չէինք խոսում, որովհետև մինչև այս պահը այն ոչ մի դեր չէր կատարում, սակայն այժմ աղջկա լիբիդոն նոր դիրք է գրավում: Նա հրաժարվում է պենիս ունենալու ցանկությունից, որպէսզի այն փոխարինի երեխա ունենալու ցանկությամբ, և այդ նպատակին հասնելու համար իբրև օբյեկտ ընտրում է հորը: Մայրը վերածվում է խանդի օբյեկտի, փոքրիկ աղջիկը վերածվում է կնոջ:

Ահա այն կարևոր բաները, որ անհրաժեշտ էր ասել, այժմ կանգ եմ առնում, որպէսզի մի ընդհանրական հայացք նետեն արդյունքների վրա, որին մենք հասանք: Մենք ծանոթացանք աղջիկների եղիպյան կոմպլեքսի նախապատմական շրջանին: Այն երկրորդային գոյություն է: Եղիպի կոմպլեքսի և ամորձատման կոմպլեքսի հարաբերության մեջ տղաների և աղջիկների միջև գոյություն ունի արմատական տարբերություն: Այն դեպքում, երբ տղաների եղիպյան կոմպլեքսը ոչնչանում է ամորձատման կոմպլեքսի հետևանքով, աղջիկներինը հնարավոր է դառնում և հայտնվում է ամորձատման կոմպլեքսի շնորհիվ: Այս հակասությունը գտնում է իր բացատրությունը, երբ հաշվի ենք առնում, որ ամորձատման կոմպլեքսը բոլոր դեպքերում իր ազդեցությունն իրականացնում է՝ սահմանափակելով արականությունը, նպաստում է իզականության զարգացմանը: Սեռական օրգանների անատոմիական տարբերության և դրա հետ կապված հոգեբանական վիճակների շնորհիվ՝ թե՛ տղամարդկանց, թե՛ կանանց սեռական զարգացման այդ էտապի տարբերությունները դառնում են հասկանալի: Դա համապատասխանում է այն տարբերությանը, որը կա «իրականացված» ամորձատման և ամորձատման վտանգի միջև: Այսպիսով, մեր արդյունքը իր հիմնական մասում շատ սպասելի էր և ինքնըստինքյան հասկանալի: Սակայն եղիպի կոմպլեքսը այնքան լուրջ

մշակակություն ունի, որ բոլորովին անկարևոր չէ իմանալ, թե ինչպես են հայտնվում այդ իրավիճակի մեջ և ինչպես դուրս գալիս դրանից: Ինչպես ես ասացի, եղիպի կոմպլեքսը տղաների մեջ ոչ թե ընդամենը ճնշվում է, այլ բառացիորեն կործանվում՝ ամորձատման կոմպլեքսի առաջացրած ցնցակաթվածի շնորհիվ: Տղան հրաժարվում է իր լիբիդոյի կապվածությունից, որը սեռականությունից զրկվում է և մասամբ վեհացվում: Կոմպլեքսի օբյեկտը ԵՍ-ի մաս կազմելով՝ ստեղծում է ԳԵՐԵՍ-ի միջուկը՝ հաղորդելով այդ նոր գոյակցությանը յուրահատուկ բնավորության գծեր: Նորմալ, ավելի ճիշտ կլինի ասել, իդեալական դեպքում եղիպի կոմպլեքսը ընդհանրապես վերանում է, իսկ անգիտակցության մեջ «ԳԵՐԵՍ»-ը դառնում է նրա ժառանգորդը:

Աղջիկների եղիպյան կոմպլեքսի դրոշմապատճառը բացակայում է: Ամորձատման կոմպլեքսը ավելի վաղ թողել է իր ազդեցությունը և մղել է երեխային եղիպյան վիճակի: Այդ պատճառով վերջինս (եղիպյան կոմպլեքսը) խուսափում է այն ճակատագրից, ինչին արժանանում է տղա երեխաների դեպքում: Աղջիկը եղիպի կոմպլեքսը հաղթահարում է շատ երկար ժամանակվա ընթացքում: Ճնշման միջոցով նրա ազդեցությունը տարածվում է շատ ավելի հեռու՝ նույնիսկ հոգեկան նորմալ աշխարհ ունեցող կնոջ դեպքում: Ես չեմ կարողանում ազատվել այն մտքից, որ կանանց բարոյական մակարդակը ուրիշ է: Նրանց ԳԵՐԵՍ-ը երբեք չի լինի այնքան անդեմ, այնքան անկաշառ և այնքան անկախ իր ստեղծման աղբյուրից, որքան մենք պահանջում ենք տղամարդու «ԳԵՐԵՍ»-ից: Բնավորության այն գծերը, որոնց համար շատ վաղուցվանից կանայք մեղադրվել են, թե պակաս չափով են ընդունակ վերապրել արդարության զգացողություն, պակաս ընդունակ են ենթարկվել կենսական անհրաժեշտության պայմաններին, թե իրենց որոշումներում ավելի շատ են առաջնորդվում թշնամական և բարեկամական զգացմունքներով, գտնում են իրենց հիմնավորումները ԳԵՐԵՍ-ի՝ վերը ներկայացված շարադրանքում: Ֆեմինիստների առարկությունները, որ ցանկանում են մեր վզին փաթաթել լիարժեք հավասարության գաղափարը և միևնույն գնահատականները՝ երկու տարբեր սեռերին, չպետք է մեզ զգեն թյուրիմացության մեջ: Թեպետ անհրաժեշտ է ընդունել այն փաստը, որ շատ տղամարդիկ նույնպես հեռու են տղամարդու իդեալից, և որ բոլոր մարդիկ իրենց մեջ միացնում են ինչպես արական, այնպես էլ իզական բնավորության գծեր՝ իրենց երկսեռային նախադրյալների և խաչասերվող ժառանգականության շնորհիվ: Այնպես որ, տղամարդկայնությունը և կանացիությունը իրենց մաքուր դրսևորման մեջ մնում են ընդամենը իբրև տեսական համակարգեր՝ անորոշ բովանդակությամբ:

Արշիլ Գորկի

Լիդա Ասատրյան

Sketch Դանտոնի և ֆանտոմի մոտիվներով

Գործողության վայրը՝ Բաղրամյան պողոտա
ժամանակը՝ ապրիլի 12–լույս 13

Գործիք: Մահակ: Գործիք:

Տապար: Գործիք: Կացին:

Սուր կամ բուժ՝ նշանակություն չունի:

Գործիք: Տապար: Գործիք:

Գործիք: Մահակ: Գործիք:

Վերցրու հրացանն ու կրակիր ընկերոջդ վրա,-

այդպիսին է հրամանն ու ապրելու այլընտրանքը:

Թո՛ւհ, այլընտրանք իրոք որ չկա, բայց պետք է, չէ՞,

կրակելուց առաջ ձեռքդ գոնե մի քիչ դողա:

Գործիք: Մահակ: Գործիք:

Տապար: Կացին: Գործիք:

Այնպես արա, որ բանը մի հարվածով ավարտվի:

Արվեստո՛վ, արվեստո՛վ հարվածիր, դիպուկահարի նշանառությամբ:

Գործիք: Մահակ: Գործիք:

Տապար: Կացին: Գործիք:

Լավ դահիճ՝ դահճության գծով դոկտոր պրոֆեսոր:

Վատ դահիճ՝ մինչև վերջին պահին իր աշխատանքն անելու համար կաշառքի սպասող:

Գործիք: Մահակ: Գործիք:

Տապար: Կացին: Գործիք:

«Իջեցրու գիլյոտինը, դահիճ,- գոռում է կինոյի Դանտոնը,- իջեցրու կառափիս, բայց միայն իմ հրահանգով»:

Դահիճ: Գործիք: Կացին:

Մահակ: Տապար: Գործիք:

Փողն այդպես էլ չտվեցին, և գործիքը բարեխղճորեն չնախապատրաստեց աշխատանքի համար. չփայլեցրեց սայրը, չորացած հին արյունը լաթով չմաքրեց, թոկը լավ չօճառեց, մի խոսքով՝ ավարեց ... պատահում է, չէ՞

Փողը վերջին պահին, այնուամենայնիվ, բերեցին, և ողբացյալ մորն ասաց, որ չանհանգստանա, որ ամեն ինչ կարգին կլինի, այսինքն՝ կացինն ածելու պես կարի, արյան չոր բծերը կմաքրի, նույնիսկ տնից լրացուցիչ օճառ կբերի՝ թոկը լավ օճառելու համար.

խաբե՛ց,

խաբո՛ւմ էր,

խաբո՛ւմ է տականքը...

Գործիք: Մահակ: Գործիք:

Տապար: Կացին: Գործիք:

Դահճության գծով՝ բարձրակարգ մասնագետ: Այդ գծով՝

երկրի պատվավոր քաղաքացի:

Այդ գծով՝ արվեստի վաստակավոր գործիչ:

Այդ գծով՝ պետական մրցանակի դափնեկիր:

«Յեռու տար ավետարանը, տերտեր», - Դանտոնն էր՝

չափավոր հեղափոխական,

Գործիք: Մահակ: Գործիք:

Տապար: Կացին: Գործիք:

Նոփ-նոր վերնաշապիկ է հագինը՝ վրան լավ նստող,

Արյան հոտից թեթև ավերգիա, սրտխառնուք ունի,

32

ախորժակի ժամանակավոր բացակայություն.

ոչինչ, կգնա բ-ի՝ կմոռանա: Չօգնեց՝ հայրենասիրական թեմայով երգեր կերգի (վատ լսողություն չունի).

Գործիք: Մահակ: Գործիք:

Տապար: Կացին: Գործիք:

Մի քանի կաթիլ արյուն ցայտեց նոփ-նոր վերնաշապկին.

այն մաքրելու գիտական ձևն անգիր գիտի (նախ՝ ցայել սառը ջրով, հետո՝ տրորել քացախով կամ լիմոնի աղով):

Գործիք: Մահակ: Գործիք:

Տապար: Կացին: Գործիք:

Վատի վատթարը, դահճի դահճագույնը,-

սաղրել է մահը, վավերացրել դատավճիռը,

մահվան գործիքը սրել, գլուխ կտրելուն պատրաստել,

բայց դրանով չի բավարարվում. ուզում է վերջին պահին նայել զոհապարտի սարսափի աչքերի մեջ ...

Դահիճ: Մահակ: Գործիք:

Գործիք: Գործիք: Գործիք...

Իմանուիլ Կանտ տնուսույց փիլիսոփա

Ճշմարիտ, ճշմարիտ է ասում. միայն ոմն մեկի անչափ սիրելով և կամ առնվազն հիմարի պես սիրահարված լինելով կարելի էր դիմանալ այն վիթխարածավալ հետույքի մամլիչին, ինչը կոչվում էր կյանք:

Միայն այդպես կարելի էր հաշտ ապրել բանականության խժռող այն վիրուսի հետ, թե ապիկարներն անընդհատ, գրեթե օրինաչափորեն պետք է իշխեն ու բարգավաճեն,

իսկ դու՝ կյանքը փիլիսոփայորեն քննելով, սպասես, մինչև նրանց ջրկած արյունը կլցվի խոհի ավիշով ու իրենց զավակներով հղիության տասներորդ, հիսուներորդ տարում նրանց հայացքը կծանրանա քեզ վրա, Իմանուիլ Կանտ:

Ահա այնժամ, Կանտ Իմանուիլ, նրանք քեզ էժան գնով տնային ուսուցիչ կվարձեն իրենց զավակների համար և քո կենսագրությունը կխառնեն իրենց զավակների կենսագրությանը:

Ճշմարիտ, ճշմարիտ է ասում. միայն ոմն մեկի անչափ սիրելով և կամ առնվազն հիմարի պես սիրահարված լինելով կարելի էր ժպտալ, երբ դանակի սրությունը ստուգելու համար շեղքը սեղմում են պարանոցիդ ու վրան բարալի՜կ, նախշուն գիծ քաշում:

Միայն այդ գնով կարելի էր սիզիփոս աշխատել, ամեն առավոտ տեղից վեր թռչել արտույտաբար ու զիլ դողանջել. ողջո՛ւյն, իմ շատ սիրելի վիժվածքներ, ողջույն, իմ շատ սիրելի քսուներ, կավատներ, լլկողներ, պոռնո-նարկո-պոլիտ բարոններ.

իրեր՝ ըստ Իմանուիլ Կանտի, ինքներդ ձեր մեջ և իրեր՝ ձեզնից դուրս նաև...

Ճշմարիտ, ճշմարիտ է ասում. միայն այդպես կարելի էր, բայց պարզվեց, որ սիրո հետ ևս լուրջ հույսեր չի կարելի կապել, որովհետև սա մի օր հանդես եկավ գրեթե քաղաքական հայտարարությամբ և ասաց, որ չի ուզում բանաստեղծների ու փիլիսոփաների եսասիրության օբյեկտը լինել և գնում է՝ նրանց թողնելով վիթխարածավալ կյանք-հետույքի հետ:

...Ահա և փակվեց շրջանակը, Կանտ Իմանուիլ,

Եվ հերիք, հերիք է կասկածելի աշխարհներ հորինես :

Բլինդաժ

Կտրված-փրթված է կապը ներկայի ու ապագայի միջև, և կա միայն քրտնաթոր, չարքաշ զինվորիկի նման ծանր բեռը ցեխուծյունի միջով քաշ տվող առօրյա.

Մի՛ փնտրիր այն գետը հակահիմաստասիրական, որը հնարավոր է կրկին մտնել,

մի՛ փնտրիր այն շողի քառակուսին, որն ընկել էր անտառում քո ռոմանտիկ իշության վրա, ու դրա միակ վկան Թունանյանի քառյակներն ականջ դնող որոճացող կովն էր.

Մի փնտրիր պատուհանիդ տակ հանիրավի ցցված, կարծես քեզ անընդհատ գահավիժել հուշող բարդու գաղտնիքը,

(դրա սոսափը մեխվեց հիշողությանդ մեջ ու մի երկու պուտ արյուն-տող դարձավ)։

Մանկությանդ ծվեմները թրթռում են անռանազեղ օրվա մեջ, ու դրանում ձեռաց սարքվող և ձեռաց էլ քանդվող կոնֆետաթուղթ պիոներական ճամբարներ կային (քեզ պետք էր հասանելիքդ ամառվա մեջ արագ-արագ անել և հետո անցնել բուն գործիդ՝ երազելուն)։

Մի բեռնատար ավտո եկավ սրընթաց ու ներկայիդ երեսին ծուխ ու մուր թթելով՝ ահագին անհարկավոր բաներ քաշ տվեց ապագա՝

կին, կտուր, կուտություն, կտոր, կեսուր, կռուփ...

դու՝ ակամա հարսնացու, նստեցիր ուրիշի խառնակ զգեստապահարանի առաջ ու քրքրեցիր այդ ամբողջ հնոտին՝ բազմաքանակ ձեռնոցների գոնե մեկ զույգն ամբողջացնելու հույսով։

չկա՛ր, չկա՛ր այդ զույգը (ձեռնոցներն ախր կորչելու հատկություն ունեն)

«հավասարակշռություն չկա կեսի մեջ»,- ասա՛, որդի՛ս, եղբա՛յրս, հա՛յրս, սե՛րս, ամուսի՛նս, սիրա՛ծս, հալիվո՛րս, որդի՛ս, գավա՛կս, մե՛րս, խե՛լքս, խելաթափություն՛ես, լքվա՛ծս, պարտվա՛ծս, չպարտվա՛ծս, ստորագրությանս թիթիգ թիթեռնի՛կը ... ,

փրթված է կապը անցյալի, ներկայի ու ապագայի միջև, և գույներ կան,

որոնք այլևս չեն հագնելու պատկերին,

փրթված է կապը օրվա և վաղվա միջև, որովհետև հենց նոր մեկն այնտեղից եկավ՝ բոլորիս տոտալ զինաթափման մասին ակտը ծածուկ ստորագրած։

վա՛յ ինձ, վա՛յ որդիներիս, նրանք դեռ նավու՞մ են դեպ պարտության այդ ափը, թե՞ վաղուց արդեն հասել են, բայց չեն ուզում ինձ ասել, ինչ է թե՛ վերջնաճամփա ելած սիրտս ավելորդ տեղը չցավի։

Դե, ի՞նչ կա որ։ Այդ բանը պատահում է հազարի, միլիոնի, տրիլիոնի, ծիծիլիոնի՛ հետ, և քեզ էլ պատահեց։

բոլոր մարդիկ՝ այնպես նման ու չնման իրար, ամեն մեկն իր մատնահետքը ունի։

սուտ թաղումներ մի արա, գահլաղ չունեն։

ոգու անմահության մասին կրոնի ու գիտության սուռոգատ մի՛ հորինիր, դիմացի՛ր,

դեռ կա մի լքված կայարան, կիսակայարան, մի փակուղի, կիսափակուղի, որտեղ մուլագարի մեկը կալանել է որդիներիդ ու դեռևս չծնված, լույս աշխարհի չեկած դատրիկդ քիչ է մնում վախից խելագարվի։ «մամ, որ էն բոյով տղան ինձ գրկեց, օդ բարձրացրեց, ես հղիացա՞»։

Դեռ կա, շնչում է այն կայարանը, կիսակայարանը, որտեղ ճիվաղի մեկը լափել է ուզում որդիներիդ, որպեսզի նրանց խռովարար սերմը վերանա աշխարհի երեսից, իսկ նրանք՝ միամիտ, հպա՛րտ...

«Մամ, ինչի՞ եկար, անհարմար է, մարդիկ ի՞նչ կասեն, մենք ի՞նչ է, չե՞նք կարող մի չծնված քրոջ պատիվ պաշտպանել»։

Վե՛ր կաց և գնա։

մի՛ թույլ տուր,

որ արսուրդից խելագար Կաֆկան ձեռագրերն այրի։

Չամընթաց շարժում ճիվաղի հետ

Ուր գնում էիր, նա հետևում էր կրնկակոխ։

կանգնում էիր, թեքվում, շարժվում, հանգստանում՝ նույնպես,

միով բանիվ՝ նա քո երթի մասնակիցն էր,

և վերջիվերջո երթիդ իմաստը փոխվեց ճիվաղ վերադաստիարակելու անպտուղ գործողության։

միամիտ մարդ, այդ ինչպե՞ս էիր նրան վերադաստիարակելու, երբ իր գոյության փաստն իմաստ ունի սոսկ որպես այդպիսին,

և այդ ինչքա՞ն ժամանակ ծախսեցիր նրան լրջորեն, գիտականորե՛ն հանդգելու, որ քեզ չխռժի միամտաբար քնածո պահին,

երբ ինքն առանձնապես սոված էլ չէ,

որ դեմքդ չխոշտանգի մի անասնական կրքով ու հեշտասիրությամբ՝ մեկ անգամ ևս համոզվելու, որ արյունդ

34

ալ կարմիր է՝ հանգույն ուրիշների ...

Որ մեկընդմիջտ հասկանա, ականջին օղ անի, որ չի կարելի ուտել ուղեկցին, երբ երկուսով եք անապատում, և մեկիդ չգոյությունը չգոյությունն է նաև մյուսիդ ...

ինքնանպատակ զբաղմունք,
ծախողված հույսեր,
«Ինքնագլոր անի՞վ», Նիցշե ասպետ,
ապաճիվադացման անհնարինություն,
քո պատասխանը մորուքավոր Մարքսին,
որի կարծիքով՝ անշղթա մարդը մարդ է ավելի.
... Բայց ի՞նչ աղերս ունի այս ամենը օրվա թոնի հետ, երբ
օգոստոս ամսով երկինքն ամպել է, և միգուցե անձրև մաղի.
ունի այնքանով, որ այս մի օրն էլ ծնվեց տարաբախտ գեղեցկուհու պես,
որպեսզի մատաղ արվի ճիվաղին,
և ճիշտ այս պահին, երբ դու գրում ես,
մեկն արդեն թիկունքից մոտեցել, պատրաստվում է զարկել...
Էհ, ոչ մի նորություն կամ արտառոց բան չկա սրանում,
բայց քո հավատը՝ միամիտ, անտեր,
թե գործնականում դժվար չէ, ասենք,
աշխարհը ամբողջ ճիվաղաթափել,
մի այլ թախիժ է տալիս անձրևին.

Վասն սիրո վարդակոկոնի ու գեշության

Եվ ահա նեղ մասնագետի հետ կարճատև խորհրդակցելուց հետո
ես վճռաբար դուրս եկա ու գնացի հակաճգնաժամային նպատակներով քեզ
դավաճանելու.

ամեն դեպքում ինձ համար դա ծիսական գործողություն էր,
ինչը ես նույն ձևով էլ կատարեցի.

դարակիցս հանեցի քեզ նվիրած իմ բանաստեղծությունը, որը թե՛ այդ պահին, և՛ թե՛ հավերժաբար ինձ տա-
վիակ թվաց, հետո վերցրի Մանուշակ զարմուհուս՝ որպես

բախտավորության նշանակ ինձ նվիրած օձի չորացած-տափակած կաշին,
տեղավորեցի չորստակ ծալվող բանաստեղծության արանքը ու
հանդիսավոր քայլերով գնացի դեպի դուռը...

Նրանք խռնվել էին դռանս առաջ ու ցիվիլ հասարակություն երևալու համար
միմյանց հետ զրույց սկսել Կամասուտրայի թեմաներով.

այդ զրույցը նրանցից մեկի համար ակնհայտորեն հեշտալի էր, և նա
ձեռքը գրպանն էր տանում արագորեն.

նրանց մեջ կար մի բանաստեղծ, որը տեղին-անտեղի «պստլիկս» էր ասում,
բայց բավարարվածության բարձրակետին հասնում միմիայն գռեհկաբարո
անեկդոտներից.

կար մի պարտիական, որն այլոց և իր զողանալու տարբերության մասին
մի ամբողջ տրակտատ էր հորինել և պատրաստվում էր այդ թեմայով թեկնածուական թեզ պաշտպանել.

և մի այլ պարտիական, որը բաղնիք-հանդերձարանի ներկրտած պատուհանիկին
մանրիկ անցք էր քերել և երանելի թմբիրի մեջ հիանում էր իր պարտիայի
պահած լխտիկ բանվորուհիներով, երբ նրանք ջանասիրաբար պրտում էին
իրենց խիստ որոշակի տեղը.

կար մի ոստիկան, որի որովայնի ներքո, այնուամենայնիվ, բանական
ինչ-որ բան հայտնաբերվեց, ինչի գորաշարժը խոստանում էր բավականին

ավանգարդային լինել իր տեսակի մեջ.

մի գինվորական, չեմ հիշում՝ գեներալիսիմոն՝ Լս, թե՞ Եֆրեյտոր, և մի բարեխիղճ գիտնական-մեծագրող, որն այնքան էր խորացել «ազգային պանրի» առանձնահատկությունների մեջ, որ պատրաստվում էր ձեռքը վերցնել հովանավորի «թեժ կետերից» ռեպորտաժներ հաղորդելու եկամտաբեր գործը.

կար մի դատավոր՝ սեռական անհագուրդ կապի մեջ մտած իր պաշտպանյալ օրենքի հետ, և մի խազանա-երկրապահ, որի կրծքավանդակին գնդակի խոցելատեղ կար պատկերված,

(նա բացառիկ հեշտասիրությամբ ասաց,

թե թշնամական մանկահասակ աղջկա է բռնաբարել՝ ի պատիվ Հայոց Մեծ Եղեռնի).

կային նաև այլք ու այլազանք, ոմանք՝ կրծքին փակցված այցեքարտերով, ոմանք՝ առանց դրա,

մինչևիսկ մի զառամ պարետ, որը տարաշխարհիկ վայելքի դիմաց բանվոր-ծառայողներին առաջարկում էր բնամթերային ոսպ ու վերմիշել...

Ես նայեցի դռան առաջ խռնվածների հոծ բազմությանը և զարհուրեցի, տեր Աստված, ինչքան շատ են, և բոլորն էլ հակաճգնաժամայինից տեղեկանք-անկետա ունեն.

կարճ ասած՝ ես նրանց հետ քեզ մանրակրկիտ դավաճանեցի, որից հետո նրանց մաքրագրերը շտապով ուղարկեցի դեպ իրենց հայեցի ընտանիքները, իսկ սևագրերը խրճեցի, հավաքեցի ճապաղորեն անհասկանալի մի հրովարտակի մեջ ու շամպայնի դատարկ շշի մեջ փակելով՝ նետեցի քաղաքային աղբի օվկիանոսը...

...Ուշ երեկոյան, երբ տուն եկա (ամեն դեպքում՝ քիչ գինովցած),

մի քանի տարեկան թուլաս ասաց.- Հարբածի՛ մեկը,

իսկ ինքը՝ հարգամեծա՛ր,- Փչացա՛ծ...

-Ահա և լուրջ աշխատանք ճարեցի վերջապես ինձ համար,- ճովողեցի ես, վաղը, տղերք, չմոռանաք արթնացնել, նույն ժամին գործի եմ գնալու:

արդեն մի չորս ժամ կլինի, որ նստած եմ: որ եկան լույս էր, հիմա արդեն մութն ընկել ա, դիմացը լճի մեջ արտացոլվում են գիշերային լույսերը: անձրևի կաթիլները լճի հայելին ծակծկում են, ու իռենը՝ կողքը: անձրևը, լիճը, լույսերը լճի հայելուն, օդին, ջազը ֆոն իռենի գծագրությանը: քո համար մի հատ ընենց պուց եմ բերելու, որ ուշքդ կեթա: ո՞ր մեկին: իմ պրեզենտացիային որ յանդ տարավ, իռենը, ինքն էլ քեզ ա հավանել, ասում ա՝ ընկերդ դող դեմք ա: էրեկ ընկերը հեռախոսով ասում էր: մալադեց: մենակ թե դու արի, կնստենք, կծամենք, ջազ կլսենք: արժեք: արդեն սեղանի տակից իռենի ձեռքն է ափի մեջ: իռեն շատ սեքսուալ անուն է: իռենը ժպտում է, ժպիտը ասում է՝ ես սեքսուալ եմ, նայի, տար ինձ, լիքը գաղտնիքներ ունեմ, բացահայտի, մազերիցս քաշի, գցի անկողնին, արա՛ ինչ ուզում ես: ինքը գիտի ժպիտի տեսակները, իռենինը տանող-կորցնող: երրորդ թե չորրորդ օդու շիշն եմ բերում: սկզբում չորսով էին, հիմա սեղանի շուրջը մի տասը հոգի արդեն կլինեն՝ հարբած: ընկերը մյուս ոշի հետ ա խորացել: էն էլ վատը չի, բայց իռենը ուրիշ ա՛ կանաչ աչքերը ու աչքերին ընկնող մուգ մազերը՝ շագանակագույն, կարիե, որ ձեռով հետ ա տանում՝ նայի աչքերիս, տես ինչ խորքեր ունեմ, կսուզվես ու հետդարձ չկա:

ջազի տակ գլուխները շարժում են ու արաղը հուպ տալիս, վրից գեթօւն: ինքը խմում ու ուշքունմիտքը իռենը: ոչ ոք չի նկատել, որ իռենն արդեն իրանն ա, մենակ ժամանակն ա դեռ բաժանում իռենի ու իր մարմինները: էս գիշեր իռենի հետ. իռենը մերկ, իռենը անկողնում, իռենը հեռացնում է ոտքերը, իռենի վրա, իռենի պուցը, արդեն իռենի մեջ, իռենը վրից, իռենը վերուվար, իռենի ծծերը ափերում, իռենին շրջում, ինքը հետևից իռենի ոռը ափերի մեջ, իռենի մեջքը, իռենի ողնաշարի գիծը, թիակների ցցվածությունը, իռենը տնքում, իռենը կայֆից մղկտում: մի քիչ էլ նստեն ու կգնան: վռագելու կարիք չկա: իռենը արդեն իրանն ա, փախնելու տեղ չկա: ու սեղմում ա իռենի բարակ մատները, մատանու կոշտությունը սաքսի նվագակցությամբ: իռեն, էս թեման հավանու՞մ ես: ի՞նչ թեմա, էս քոլթեյնի պարտիան, այ հիմա տես իմպրովիզի մոմենտը, տղերքը լավ խաղեր են տալի: իռենը գլուխը շարժում ա՝ վեր ու վար, հայացքը դուրս, դիմացի լճին, ոտքը ոտքին, ջինսի գոլերը ձգված բղերին, սիգարետը բարակ մատների ծայրին, համարյա երկար կարմիր

մերկած եղունգների արանքը ու կլորացրած կարմիր շուրթերից ծուխը համաչափ փչում ա. պատկեր, իսկ հետո կլինի ուրիշ պատկեր, երբ շուրթերից տնքոցներ կգան, կարմիր եղունգները կքերծեն իր կոնքերը, ջինսը հատակին, մերկացած ճերմակ բոլի կլորություններով ափը կսահի, հայացքը հաճույքից կսուզվի կոպերի տակ:

ուզո՞ւմ ես ծանոթացնեմ սաքսաֆոնիստին, մեր լավ ընկերն ա: իռենը հայացքը շրջում ա, իռենը ժպտում ա ու իռենը մազերը մատներով հետ ա տանում: ծանոթացրու: հիմա վերջացնեն կկանչեն: դու որտեղի՞ց ես ճանաչում: ես ում չեմ ճանաչում ու իռենի բարակ մատները էլի ամուր սեղմում ա: իռենը գլուխը տարուբերում ա, այսինքն այայայ: դու տիպն ես: ու իռենը բարակ մատներով սեղմում ա ափը: երաժշտությունը վերջացավ: ձեռքով ա անում արկեստրի կողմը, սաքսաֆոնիստին: հեսա: սաքսաֆոնիստը սաքսը հենում ա բեմին ու գալիս ա: արի, ձեռը սեղմում, պրիվետ ու կողքի սեղանից աթոռ քաշում, նստի: սաքսաֆոնիստը նստում ա: ոնց ես: նորմալ, ոնց պիտի լինեմ, տեսնում ես էլի: իռեն ծանոթացի: իռենը ձեռքը պարզում ա: շատ հաճելի է, իռեն: ինձ էլ, սեղմում ա իռենի ձեռքը: իռեն, ասեմ քեզ, սաղ աշխարհը ֆռռացել եմ, աներիկա, ֆրանսիա, հոլանդիա, սաքսունցի նման սաքսաֆոնիստ չեմ տեսել, լսեցիր չէ ինչ խաղեր ա տալի, ոչ մի սևական էդքան չի ձգի: մերսի: իսկապես, շատ լավ էիք նվագում, վաղու՞ց եք նվագում: հինգ տարեկանից: մի բաժակ խմես, սաքսունց ջան: չէ, մերսի, ես գնամ, արդեն սկսում ենք: գնա ցավդ տանեմ: սաքսունցը գնաց: լավ ընկերներ ունես: տաղանդավոր տղա ա սաքսունցը: անունը ինչո՞ւ է սաքսունց, սաքսաֆոն նվագելու հետ կապ ունի՞: չէ համընկել ա, գորիսեցի տղա ա: ես չեմ հավատում պատահական համընկնմանը, այդտեղ խորը իմաստ կա՝ կարմայի օրենք: իռեն, դու շատ հետաքրքիր մտքեր ես արտահայտում: երևի ճիշտը դու ես: որ էսօր ես ու դու իրար գտել ենք՝ պատահակություն չի, չէ՞, սիրելիս: իռենի պատասխանը ժպիտի մեջ՝ հմայիչ ու խենթացնող: դու շատ հմայիչ ես, ուղղակի ինձ խենթացնում ես: ինչպիսի խոսքեր:

էլ իմաստ չունի լռվել, արդեն վախտն ա, որ հրավիրի՞ իռեն, արի գնանք մոտս: լավ վիսկի ունեմ ու ջազի ընտիր սիդիներ, փախած գործեր են: իսկ դու շուրջում, խորամանկ ժպտում ա իռենը ու մազերի փունջը աչքերից մատներով հետ տանում: անպայման, տաք ու սառը մշտական: իռենը էլի ժպտում ա. տանող-կորցնող ժպիտ: ինչ վիսկի ունե՞ս: բլու էլբլ: չէ մի, իռենը շուրթերը վեր ա տանում՝ բարձր գնահատական: դու տիպն ես: բա չէ զայլա կա: գնացի՞նք: դե լավ, որ ասում ես գնացիք,-

ծույլ-ծույլ ասում ա իռենը ու վեր կենում: դե լավ մենք գնանք արդեն ուշ ա: ուշադրություն դարձնող չեղավ, ջազի ու դառնիկի ձենը ընենց ուժեղ էր, որ չլսվեց: լավ մենակ ընկերոջը, գնացի ես, ձեռքով ուսին, ընկերը հայացքը վեր տարավ: գնու՞մ ես, գնա ցավդ տանեմ, աչքով ա անում, քեզ հաճելի ժամանց: ու էլի դշի կողմը: երկուսով դուրս եկան, իռենի մատները ափի մեջ: կաֆեի հետևում ստայանկան: հսկիչը մոտեցավ, ձեռի մեջ հազարանոց (էսոր լավ օր ա: շնորհակալություն ուրախ ասեց հսկիչը, լավ օր ա, բա ինչ, մեկը հազարանոց, մեկը հինգ հազարանոց, մեկի դուշը մյուսից լավը, մեկի մաշնեն թագա նիվա, մյուսինը բեննվե, իրա ստայանկեն մյուսից հաջող, ֆիրմա մաշնեքը շատ, օրվա փողը մյուսից իրեք անգամ ավել, անձրևի տակ թրջվում ա, բայց գիտի, որ էրեխեն սոված չի մնա, մի բան էլ կարատեի կեթա: շեֆը կարգին տղա տրոմբի փողը խոստացել ա: թե՞ չի տա):

սկզբում աջ դուռը բացեց իռենը նստի, հետո ինքը ռուլին: գագ տվեց ու ձեռքը տարավ իռենի ջինսին ու նայեց աչքերին, իռենը ժպտաց. իռենը դեմ չի, իռենը ուզում ա, իռենը ասում ա, ձեռդ տար, մինչև որտեղ կուզես: քիչ մնաց, ու իռենի մազերը հետ ընկած, իռենի աչքերը փակ, կայֆից, իռենը տակը, իռենը ոտքերով մեջքը գրկած տնքում ա, ավելի բարձր, համարյա գոռում, ինքը իռենի մեջը, իռենի թաց պուցը, սղալով կոխում-հանում, կոխում- հանում, կոխում-հանում, խր-խր խր-խր: երկա՞ր ենք գնալու: չէ հես ա հասանք, մասկոպսկիով մտավ, կարմիր լուս, կայնեց: էս ռեկլամի շիթը մենք ենք սարքել: մատը խաչմերուկի աջ մայթի դիմացի պատին՝ դեմը՝ առեքսիմ բանկ, հուսալի գործընկեր՝ արարատ լեռը՝ փեշին ծովի ջրեր, ալիքներին՝ լողացող շիշ՝ վրան պիտակ՝ լեռնոնտովի դիմանկարը ու մակագրություն՝ արծաթյա մաքրություն: էս բանկի ռեկլամը: շատ գեղեցիկ է, ապրեք: իսկ շի՞շը: դվա վաղնոմ՝ ձեռի հետ օղու ռեկլամ, ցնցող ա չէ: լրիվ: լեռնոնտովի նկարը ինչու ես դրել, կապ ունի՞ օղու հետ: մենք չենք դրել, օղու յառլիկն ա, պեչալնի դեմոն, դուխ իզգանմիյա, բլուժդալ պադ սվոդոմ գալուբիմ: անգիր գիտե՞ս, պատասխան չկա, պատասխանը շարունակությունը՝ օն ժիլ, նեվեռյա նիչենու, ի նիչեվո նե պռիզ-նավայա: հրաշք, էդ տողերը ինչի չես դրել ռեկլամում: չէի մտածել: ու նայում ա իռենի աչքերի մեջ: կգա՞ս մոտս աշխատես: իռենը ուսերն ա թոթվում: իսկապես սագում ա՞ բանկը լեռնոնտովը մասիսը ու ծովի համայնապատկերը: էս ինչ ա, մասկվայում մի շիթ ենք դրել, տենաս ծովես: դեղին լուս ու ճռռցրեց: հեսա մաշնես փոխում եմ, պոնտյակ, ինչ ես կարծում, արժի՞: երևի, ես մենակ բեռնվե գիտեմ: ի՞նչ: BMW: ուրիշ չգիտե՞ս: իռենը ծիծաղում ա, գիտեմ, բայց BMW-ն սիրում եմ: պոնտյակն

էլ կսիրես սիրելիս: բաղրամյան խաչմերուկը անցավ մտավ դալան ու կայնեց:

ինքը արագ մաշնից պոկվեց, հասանք: պառլեզի իռենի մատները ափում, սեղմած: երրորդ հարկ: բանալին մտցրեց անցքը, հեսա քիչ մնաց, կայնած մնացել ա, էլ չի դիմանում: դուռը ծանր, բացեց, ձեռը տարավ լուսին, չրխկ վառեց: իռենի ձեռքից քաշեց ներս ու դուռը չրխկ, իռենը ծիծաղելով՝ կամաց այ գիժ: ականջի մեջ իռենի ձայնը՝ գիժ, սահում ա ուղեղ ու ներքև սիրտը թքթքում ա, տարածվում մարմինը փշաքաղվում, ներքև կլրի տրամաչափերը ավելի մեծանում՝ գիժ: միանգամից քշեց ննջասենյակ: բա վիսկին չենք խմում, իռենը քնծիծաղով ծույլ-ծույլ: հետո կխմենք ու շրթունքներով լռեցնում ա: լեզուները խառնվել են ու մի ձեռքը իռենի մեջքին, ափի տակ կորությունը, մյուսով վերնաշապիկը քաշում վեր, իռենի, վերնաշապիկի տակից ձեռը տանում ծծին: ընկնում են անկողնին: սպասի, դանդաղ, շապիկս կպատռես: չեմ դիմանում, ու հանում ա շորերը, կճղես արա, չեմ ճղի: լիֆը չի արձակվում, սպասի ես կհանեմ, ու իռենը լիֆի պլեչիկներից ձեռքերը հանում ա, լիֆը ֆռազնում, կոճակի կողմը դեմը ու արձակում, իռենը իր ձեռքով արձակում ա, տալիս ա: ծծերը դուրս են պրծնում, կլոր, ձիգ, ափի մեջ, սեղմում ա ու մատների արանքները դուրս են պրծնում, պտուկները վեր ցցված, իսկական իր սիրած վարիանտը, ու երեսը մխրճում ծծերի մեջ:

ջինսի ցեփն ա իջացնում մյուս ձեռով ջինսը քաշում հագից: մինչև իռենը ջինսի մի ոտը հաներ, ինքը արդեն արագ հանվել էր, կլիրը ձիգ, պինդ, քար տնկված իռենի ծծերին: բուղը իռենի քթին, էս ինչ ես ցանել: դիփ: ի՞նչ: deap: դուրդ էկա՞վ, անուշ հոտ ա, քաղցր: գժվելու: տրուսիկը իռենը տակից հանեց ու զցեց հատակին, ու ինքը արդեն իռենի վրան, իռենի ոտքերը բացվեցին, ու ինքը դրել իռենի ոտքերի արանքը սեղմում:

բայց էս ինչ ա, չի մտնում: իռենի մեջ չի մտնում, երևի նեղ ա: դու մտցրու, ինչ մտցնեմ, մտցրու մեջդ, էլ ուրիշ ուր պիտի մտցնես, մեջս ոնց մտցնեմ, ոնց՝ սովորական, գժվել ես, ստեղ չեն մտցնում, ինչ ա խոսում, ու ինքը կլրի ծերը տանում բերում ա իռենի արանքներում, որ ճեղքը գտնի, պցի ճեղքը: բայց չի գտնում, էս ուր ա պուցդ: ի՞նչ պուց, կարգին խոսա: իյա, իջավ վրից, վեր կացավ լույսը վառեց, ու՞ր է պուցդ. հո չես գժվել արա ինչ պուց: էկավ անկողին, իռենի ոտքերը իրարից ավելի հեռացրեց, իռենի պցի տեղը հարթ մաշկը, սպիտակ-սպիտակ, մարմար, մազի հետք չկա, հո դու ուռող չես, ու՞ր ա պուցդ: պուց չկա, ուռողն էլ դու ես, այ շիզոֆրենիկ, մարմնիս վրա անցքեր ա ման գալիս: այ ախչի, դու պուց չունե՞ս: խի՞ ով ունի: ոնց թե ով ունի,

38

ղշերը պուց են ունենում: յանդ տարել ա, ոչ մի պուց: այ չմո, էստեղ պուց պիտի լինի ու բռունցքով տվեց իռենի ոտների արանքը լերկ մաշկին: արա, հո դու սադիստ չես, տենց կխփե՞մ կնոջը: էսքան սիրուն ու պուց չունի: այ քեզ բան: տեղը լավ մաքրած խաշի տոտիկի մաշկ: կինը պիտի պուց ունենա, քոնը ուր ա: հո դու լակոտ չես, ինչ պուց: այ ստեղ պիտի անցք լինի ու մատով ուժեղ բզեց մաշկին: գժվել ես ոչ մի անցք էլ չպիտի լինի, ձևը սենց ա, ու իռենը բարակ մատները տարավ բերեց հարթ ու ողորկ մաշկով: մատանիները փայլեցին այնտեղ, ուր պուց պիտի լիներ: էդ մատնիքները դրել ա՝ առանց պուց: որ պուց չունի թե խի ա դրել, չի ջոկում:

բայց ոնց թե չունի, այսինքն ինչ՝ չունի, իռենը պուց չունի, յանմ ինչ: ինչ անեմ արա սրա հետ, ինչ անեմ, կգժվեմ որ վրեդ պուցը չգտնեմ: էս անորմալը որտուց հայտնվեց, ոչ մի պուց, կինոմինո են նայում, գալի ջաններին են ընկնում: հըըը դու ինձ ասա, ուրիշ տղա-մարդու հետ չես եղել: եղել եմ, քո նման անորմալը առաջին անգամ ա ռաստ գալի: իռենը վեր կացավ, մարմինը բարակիրան, մրսում եմ, ոտքերն ուղիղ իրանը կորվեց՝ մազերը թափվեցին՝ ռեկլամնի շիթ՝ կատարելություն ամեն ինչում, ու պուց չունենա, չունենա՞ ու գետնից վերցրեց տրուսիկը, որ հագնի: ուր ես հագնվում, այ դախփա: մինչև վրեդ պուց չգտնեմ, չես հագնվելու ջոկի՞ր: ու հրեց մահճակալին ու գնաց խոհանոց: իռենի աչքերը լցվեցին, դեմքը բարձի մեջ հեկեկում է, մամա ջան, էս սադիստը ուզում ա ինձ սպանի: չեմ սպանի մի լացի, մենակ պցիդ տեղը բացեմ ու վերջ: խոհանոցից բարձր գոռում ա: չէ դանակով չի լինի: մտավ զուգարան, հայելու դեմը սրիչ, վերցրեց, սրիչով լավ կբացվի: էկավ, իռենը հագնվել թռնում էր արդեն դուս: ուր ես փախնում այ չաթլաշկա: դռան մոտից մազերից բռնած քաշ տվեց մնջարան ու գցեց մահճակալին: շորերը վրայից պատառոտելով հանեց: ինձ մի սպանի, խնդրում եմ, ինչ ասես կանեմ: չեմ սպանում, հանգիստ, պուցդ բացեմ ու վսյո, մենակ համոզվեմ որ պուց ունես, թե չէ կգժվեմ: իռենը ոտքերը պինդ սեղմել է իրար, չէ մի արա, էդտեղ ոչ մի բան էլ չի լինում, քեզ խաբել եմ ու լացում ա: ինչ խաբել, ինձ հարիֆի տեղ ա դրել դախփա, սպասի, ու մի հատ չափալախեց, իռենը դժժաց՝ սպանում ա, մի հատ էլ չափալախեց ու բերանը ափով փակեց, որ դժժաս հաստատ կսպանեմ, ու ոտները ուժով իրարից հեռացրեց, ծունկը դրեց արանքը ու սրիչը խրեց, իռենը դժժաց: սրիչը քաշեց ոտքերի արանքի ողորկ սպիտակ մաշկով, արանքը բացվեց: աչքերը բացվածին մնացին, չհասցրեց տեսնի ինչ կար ներսը: սարսափ: պցի մեջ աչք, կանաչ: իռենի կանաչ աչքե՞րը՝ պցից: նայու՞մ ա,

կանաչ աչքը իրան ա նայու՞մ: բուկը բռնեց: կանաչ ա՞չքը: կանաչ դաշտեր, ինքը ձիու վրա, հայրը սանձից բռնած՝ մանկության հուշ, գեղարվեստաթատերական, սա երևանն է, այստեղ ես տանն եմ, դիզայն սերվիզ, առեքսիմ բանկ՝ կատարելություն ամեն ինչում ու ջագ: չէ: չհասցրեց ջոկի: կանաչ երախ, աչքերի գույնի, վայրկենական դուրս պրծավ արանքից ու բուկը բռնեց: էլ չհասցրեց գոռալ, մենակ խռոց դուրս եկավ, արյունը կոկորդից դուրս թռավ պատերին: երախը կանաչ, ժանիքները՝ սպիտակ՝ երկու վերից երկու վարից, խրված մնացին կոկորդի մեջ: ընկավ հատակին, արյունը շարունակում էր հոսել: երախը բացվեց, ժանիքները դուրս եկան կոկորդից: ու երախը նույն արագությամբ հետ մտավ մաշկի տակ: մաշկը ճլմփ-ճլմփոցով փակվեց ու նախկին տեսքն ընդունեց՝ ողորկ, սպիտակ, կարծես երբեք չի էլ բացված եղել: մենակ իռենի կուրծքն ու ոտքերը արյունոտվել էին: իռենը լաց լինելով վեր կացավ, դեմը հատակին արյունի մեջ կորած մարմինը՝ աչքերը հետ գնացած՝ կուպերի տակ, վրայից ցատկեց, գնաց լողարան, դուշի տակ արյունը լվաց, եկավ մնջարան, ցատկեց, պատառոտված շորերը վրան գցեց, ցատկեց, հետ նայեց հատակին, անկենդան մարմինը՝ կոկորդը բզկտված, ու լացելով տնից դուրս թռավ: աստիճաններով արագ իջնում էր ու լացում՝ խի իմ կյանքը սենց դասավորվեց:

ուսապարկ

էս ա մոտիս փողը: 10 դրամ: ձեռ ե՞ս առնում: գնա-գնա: մոտս մի 20 դոլար կար, ի՞նչ էղավ: մերսի, վարպետ ջան: վարպետը քշեց, չթողեց էլ դուռը չխկացնեմ: երևի արագությունից ճամփին չխկում ա: լավ ա ձեռս դռան տակ չմնաց: սպասի: ուսապարկը մեջքիս ա, բան չեմ մոռացել: բայց էսօր աչքիս շատ ծանր ա: երևի շատ եմ խմած: բայց խմած ժամանակ ուսապարկը պիտի ավելի թեթև լիներ: դե լավ զահլա չկա նայեմ: աչքերս փակած էլ սեդայի տունը կգտնեմ, ինչքան էլ խմած լինեմ: մենակ՝ այ քեզ բան, մութ ա, դեմս չի երևում ոտս ուղիղ ջրափոսի մեջ: ինչքան էլ խմած ըլնեմ, որ ոտս ջրափոսն ա ընկնում մեկ ա անտանելի անդուր ա: թխս թխս: ո՞վ ա: բացեք: ո՞վ ա: բացեք սեդային եմ ուզում: սեդա էստեղ չի ապրում, մի հարկ ներքև: խի էս ո՞ր հարկն ա: ձեմ չկա: խի էս հինգերորդ հարկը չի՞: գոնե դուռը բացեր, տեսնեի ով ա: ձեմը լավն էր: մեկ էլ տեսար ասեց համեցեք ու թագա դուշ: սեդայից էդպես կարծնեմ: որ խմած լինեմ՝ բարև թագա դուշ: բայց ուսապարկս սենց ծանր չէր էղել: աստիճաններով իջնել չի լնում: քիչ ա մնում տակը

ճգռեն: թկ թկ: ձեն չկա: թխկ թխկ: ձեն չկա: թրխկ թրխկ
թրխկ: դուռը ջարդեցիր այ տղա: սեղան ձեռնիցս բռնում
ներս ա տանում: մութ: ինչի՞ լուսը չես վառում: որ
պապին չարթնանա: պապիդ չմեռա՞վ: ի՞նչ ասեց: մեռավ,
թե՞ չմեռավ: էս ինչ էր, ոտս: սուս, պապիկի կարի մեքե-
նան: պապիկը կարում ա: չէ տատիկը: բան չի ջոկվում:
ինչ լավ ա, որ էկար վաչո ջան, քեզ շատ էի կարոտել:
սպասի ուսապարկը դնեն: բեր: ինչ ծանր ա իսկապես:
երկուսով հագիվ ենք դնում:

դե արի: հավես ա, որ ոտիցդ թաց գուլպան հանում
են ու ոտդ հովանում ա: էս շորերս արդեն վրաս չեն: դե
բեր մտցնեն, բեր: քունի ինձ: սպասի: ըրը: վաչո էդ բանը
չանես: էս ի՞նչ ձեն էր: ականջիս լսվե՞ց: չէ ես էլ լսեցի: դու
ո՞նց լսեցիր, ես եմ խմածը: դավայ դավայ: վաչո խնդրում
եմ մի արա: սա արդեն ճչոց ա: էս որտեղի՞ց ճչոց: մի
արա վաչո: սպասի ինչ-որ մեկը կա տանը:

սեղան վեր կացավ: պապիկը չի տատիկը չի: պա-
պիկը մեռել ա: տատիկը չի մեռել: թե՞ հակառակը: լավ
ձեն չկա արի: չէ չէ: սեղան չկա: ու՞ր ես: տեսնեն ի՞նչ ձեն
ա: արա դե արի էլի: սեղայի ձեռը մթի մեջ ոնց էլ բռնում
են: արի: ու երկու ձեռներով երկու ծծերից՝ արի վրես: այ
նորից կանգնում ա: նորից ճչոց՝ վաչո ջան, մի արա ես
կմեռնեն: իյա, էս լորիկի ձենն ա: լորիկս, էս որտե՞ղ ես:
վաչո ջան մի արա, խնդրում եմ: սեղա մի հատ լուսը
վառի: չի վառում: վառի, թե չէ վատանում եմ: մի վա-
տանա, հիմա-հիմա: լորիկ ջան, սպասի հիմա քեզ
գտնեն: ստեղ եմ: դե վառի: լուսը աչքերս ծակում ա:
լորիկ, ու՞ր ես: էստեղ եմ հիմար: վայ: ուսապարկից գլու-
խը հանել ա լորիկը աչքերին՝ արցունք: պռոշների
անկյունները կախ: հոնքերը իրար հավաքած: լորիկ ջան
էս դու էի՞ր ուսապարկում: ձեն չի հանում: լաց ա լինում:
մենակ թեթև լացի հեկեկոցն ա լսվում: հեսա-հեսա,
լորիկս: քաք եմ կերել, սպասի: հես ա հագնվեն:

սեղա էս ու՞ր ա լորիկը: ի՞նչ լորիկ, գժվե՞լ ես:
սպասի: ի՞նչ ա անում: անդամս բերանում ա: կանգնում
ա, տես: մեկ ա, լորիկը ու՞ր ա: լսի ինչ լորիկ, ու ծծում ա:
իմ լորիկը: քո լորիկը ստեղ ի՞նչ գործ ունի: ոնց թե, լուսը
վառեցիր պատի տակ՝ մահճակալի դեմը լորիկն էր՝
ուսապարկի մեջ: վաչո ջան հարբած ես, աչքիդ տեսիլք-
ներ են գալիս: իյա, ե՞ս, տեսի՞լք: գժվե՞լ եմ:

հեսա իսկականից կգժվեն մինչև չստուգեն: պառկի
վաչո ջան: չէ, էն կոմ: սեղան բռնել ա ինձ: ի՞նչ արիր
լորիկիս, բեր ես կգժվեն, ուզու՞մ ես գժվեն, թող ինձ:

դու՞ռը որտեղ էր սրանց: հեսա կգտնեն: հեսա: արի
լուսը վառի: չկա էս սեղան: լավ հես ա ես կգտնեն: ըրը,
չխկ: էս միջանցքն ա՝ պապի կարի մեքենան: հա, իմա-

ցա: գնամ ննջարան: սեղա՞: սեղան անկողնում պառկած
լաց ա լինում: սեղա՞: ձեն չի հանում: սեղա խոսի թե չէ
սաղ շենքը ոտի կհանեն: ի՞նչ ա: ուսապարկս ու՞ր ա:
քեզ եմ հարցնում՝ ախչի, ուսապարկս ու՞ր ես պահել:
ձեն չի հանում: արագ շորերս հագնեն: գոռում եմ ամ-
բողջ կոկորդով՝ ու՞ր ա ուսապարկս: ախ սիրտս: վաչո
ջան ինչ էղավ: բժիշկ կանչի, սիրտս ա, գեշ սկսեց ցա-
վալ: հես ա վաչո ջան, արի գնանք ուսապարկդ տամ:
ձեռնիցս քաշում գետնից բարձրացնում ա: ինքը առաջից՝
ես հետևից պատերին քսվելով, ձեռնիցս քաշում ա:

լավ ստացվեց: սրտով վախցրի, լորիկի տեղը տա-
րավ ցուց տա: այ տենց կվախնաս: արի, վաչո ջան, արի:
խոհանոցում տատը նստած ա թախտին, քնած չի:
տատդ չէ՞ր մեռել: պապս: ու՞ր ա ուսապարկս: հեն ա:
ուսապարկս պապի կողքը, ոտքերի մոտ թախտին հենած
էր: վրան ինչ-որ փալաս փռած, շղթան քաշած, բերանը
սկոչով փաթաթած: սկոչը պոկեցի, շղթան հենց քաշեցի,
լավ էր, լորիկը գլուխը դուրս հանեց ու սկսեց վրա-վրա
շնչել: խեղդվում էի հա: շուրթերը կապուտ: լորիկս, որ
խեղդվես ես ոնց եմ ապրելու: ու լաց: էս ոնց եմ հեկեկում,
ոնց, վերջը չի երևում: ուսապարկը ուզեցի բարձրացնեն,
որ մեջքիս օգնեմ, ուժս չհերիքեց: սեղա օգնի: սեղան
ուսապարկի տակից հրեց: ըրը, լավ ա, մերսի: գնացի՞ք:
ոտս կպավ տատի ոտին: վայ ես քու, լավ ա դեմը պատ
էր բռնվեցի, թե չէ լորիկի հետ գյաբռլամիշ էի լինում:
դուռը բաց: սեղան լուռ դուռը բացում ա: էլի կգա՞ս: ինչ
գալ էի: ճամփին լորիկը ձեն չի հանում: ուսապարկից
գլուխը հանել ու ձեն չի հանում: լորիկ մի բառ ասա՝
կգժվեն: լորիկ, լավ էդ փոքր ուսապարկի մեջ ոնց տե-
ղավորվեցիր: քո ձեռնից ինչի մեջ ասես չեմ տեղավորվի:
գարմանալու ա, բայց արդեն իրեք թաղամաս քայլում եմ
ու չեմ հոգնում, մեջքիս ուսապարկը, ծանր՝ մեջը լորիկը,
ու չեմ հոգնում, հակառակը, մի հիսուն կիլոմետր էլ սենց
կքայլեմ, մենակ թե լորիկս խոսի: լորիկ ինձ էլ չես սի-
րու՞մ: չի խոսում: երևի էլ չի սիրում: երևի էլ չես սիրում:
դու որ ինձ թողնես ես էլի ալկաշ բոմժ կդառնամ, անկա-
ռավարելի, կընգնեն փողոցները գլխիս մի փորձանք
կգա: չի սիրում: փորձանք գա՞:

լուսը բացվում ա: լորիկ դու իմ միակ ապաստանն
ես, որ ինձ լքես ես անապաստան կդառնամ: արդեն
տուն հասանք: լրիվ օյաղացել եմ: էշ եմ էի էշ: անասուն:
մտնում եմ մուտք: արդեն դռան մոտ՝ վայ, լորիկ, ոնց եմ
քեզ սիրում, մինչև կյանքիս վերջ առանց քեզ էլ
իսկականից չեմ կարա: լորիկը հետևից գրկել ա վիզս ու
այտը սեղմել այտիս:

Կարեն Ղարսլյան

Սեր ամեն հայացքից

Բոլոր մարդիկ բացի Պոետներից
Աննորմալ են

Մարդկության գերակշիռ մեծամասնությունն աննորմալ է
Հետևաբար նորմալ է այդ աննորմալությունը

Իսկ երբ ես ընթոստանում եմ այդ համատարած աննորմալության դեմ
Ինձ համարում են աննորմալ

Բոլոր Պոետները
Աննորմալ են

Հրաշք կա
Չի կարող չլինել
Եվ դրանում ես համոզված եմ նույնքան
Ինչքան նրանում որ
Եթե քիթդ մի քիչ ավելի ծուռ լիներ
Աշխարհի պատկերն այլ կլիներ
Դու տոն ես

Առաջին Պոետիան
Ես գրել եմ քայլերովս
Երբ իմ առաջին ուսանողական գիժ սիրահարության ժամանակ
Չափչփում էի քաղաքի փողոցներն ու նրբանցքները
Քայլերիս հետագծերով գրելով իմ սիրելի աղջկա երկար անունը
Թաղամասեր էի կտրում մտապահելով հսկայական տառերի հերթականությունը

Է Վ Ե Լ Ի Ն Ա

Մի քանի շաբաթվա ընթացքում հասցրել էի գրոտել
Հսկայական մեգապոլիսի հատակագիծը
Այնպիսի ձեռագրով
Ավելի շուտ ոտագրով
Որն ինձ կհասցեագրեր ուղիղ հոգեբուժարան
Աննախադեպ դիագնոզով – Լ Ի Ն Ա

Ես երազում էի դրիկ տալ նրա ամբողջ ջանը
Ես երազում էի բռնաբարել նրա մարմնի բոլոր ծակոտիները
Ես երազում էի կանգնել նրան դեմ դիմաց
Ու քարկապել նրա երկար մազերն իմ երկար մազերին
Մազաչափ արանքներից ներս ընկնող արևի ճառագայթների տակ վայելել լռությունը
Ես երազում էի ցույց տալ նրան աշխարհն իմ աչքերում
Ես երազում էի գոնե մեկ անգամ տեսնել նրան ուշ գիշերով
Ու լուսնի փուլերի փոխարեն տեսնում էի
Երկնքում թռչող նրա կտրած եղունգների բեկորները

Ես երազում էի մազերս սանրել նրա մատներով
Նրա ներկոտ ձեռնահետքերով ներկել ավտոս
Ես երազում էի պոկոտել նրա երկար մազերն ու
Քաշել էլեկտրական կիթառիս վրա
Ես երազում էի լինել նրա սիրած եռաչափ երկրաչափական մարմինը
Ես երազում էի ատամներովս դակել նրա ծիծիկն
Ու փիրսինգի պես հևալով քաշ գալ նրա ծծերից կախված մետաղի ջարդոնների հետ
Ես երազում էի լինել նրա տանը
Ես երազում էի տեսնել նրան յուրաքանչյուր բացած դռան հետևում
Ես երազում էի տրուսիկի փոխարեն հագնել նրա հեշտոցը
Ես երազում էի լինել նրա password-ները
Ես երազում էի աշխարհին նայել նրա բլթակների ծակերի միջով
Ես երազում էի դառնալ նրա կյանքի հասանելի բայց անմար երազանքը
Ես երազում էի ծծցնել նրան կայծակնային արագությամբ մեքենավարելիս
Ես երազում էի խաչվել նրա մարմնին
Ու այդ կերպ հավետ միախառնել մեր արյունները
Ես երազում էի հետևել
Թե ինչպես է նա իր երկար թարթիչներով խոզանակում ատամներս
Ու դառնում էի պոետ

Գեղեցիկ Աղջիկ
Ան քեզ Գեղեցիկ Տղամարդ Գեղեցկություն Արարող
Էլ ի՞նչ է քեզ պետք
Թե՞ գեղեցկարար իմ գործունեությունը
Վկայում է հենց քո ամենագեղեցկության անբավարարության մասին

Նա սիրում էր ուրիշի
2 x 2
Շարլոն պատմություն

Քեզ լքեցին բոլորը՝ քեզնից բացի:

Ինչքա՞ն էի սիրում նրա մարմնաշարժումների հիերոգլիֆները

Խելքը գնում էր լուսնի համար
19 էլ չկար
Շատ մի սենտիմենտալ երազկոտ տիպ էլ չէր
Բայց գիշերները սիրում էր երկա՞ր նայել լուսնին
Ու ես մտքիս դրել էի դառնալ տիեզերագնաց
Որ զոնե լուսնի վրա մի լավ կշտանամ «ինձ» ուղղված նրա հայացքից
Բայց ինձ վիճակված էր բավարարվել
Քար տրաքի օդային ուղևորի կարգավիճակով
Ու լուսնի փոխարեն

Ես թռա Ամերիկա
Կոլումբոսի օդային հետքերով
Նյու Յորքից տաքսիով սլանալով Նյու Ջերսի
Թռա Ջորջիա նահանգ

42

Կյանքում առաջին անգամ փող աշխատելու

Տքնաջան աշխատանք

Անքուն գիշերներ

Դեպրեսիաներ

Քունքիս հրացան

Քիմքիս թեքիլա

Գերհոգնածություն

Արտաժամյա ծանր աշխատանքներ

Թունդ պլան

Ոռներիցս ծուխ

Գործատուն յուրաքանչյուր դուլարը տալիս էր նույն դժվարությամբ

Ինչ պրոստատիտով հիվանդ անդամագուլիսը շեռի մեկ կաթիլ

Մերը քունած կապիտալիստներ

Մի քանի ամիս հետո տղեքով ավտո վարձեցինք

Լիքը գարեջուր առանք

Կոխիք մեր զրթուզիբիլը քրքրված Տոյոտայի տուտուզն ու

պոկվեցինք Ատլանտյան օվկիանոս

Ծովի մակարդակը մեր կոփված մարմիններով բարձրացնելու

Լողափնյա կայֆեր

Լողափնյա վոլեյբոլներ խաղալ չիմացող գեղեցկուհիների հետ

Լողափնյա գույնզգույն բիկինիներն աչքներիս արևային ակնոցների տեղ դրած

Իրենց բիկինիները ման եկող ճվճվացող աղջիկների հետևներից ընկած

Լողափնյա կրակոտ քամակներից

Ոռայրուկ ընդունող ամառային արև

Ավագահատիկներով պատված

Սավաննա քաղաքը լվացող օվկիանոսից թաց-թաց

Ծանոթ-անծանոթ աղջկեքով տղեքով

Մակընթացությամբ քցվեցինք գիշերային ակունքներ

Վրաներիցս թափ էինք տալիս ջրի կաթիլները

Մեր տոքսիկ կայֆի բացականչական նշանները

Շարժվում էինք աղավաղելով դա Վինչիի

«Մարդկային մարմնի համաչափությունների դիագրամը»

Դժժացինք պարեցինք խմեցինք տժժացինք կոխվեցինք բայց

ես համբուրվում էի այն գիտակցությամբ որ թքում եմ այդ բերանների մեջ

Mad

Poseidon

ակունքում

Ես մի կերպ ծլկեցի խելացնոր drum&base-ի ռիթմերի ու պարերի գժանոցից

ես լավ հարբել էի ու գիշերվա ժամը երեքին

Լուռ ու մենակ կանգնած էի մի քանի կիլոմետրանոց

Իմ պես ճոճվող կախովի կամրջի վրա

Ու պատկերացնում թե ոնց եմ կարոտից խելագարված Լինայի պատվերով

amazon.com-ի հոգատարությամբ նավով փոխադրվում նրա ծոցը...

ՅԵՏԻՈՏՆԻ ՄՈՒՏՔՆ ԱՐԳԵԼՎՈՒՄ Է

Քամուն հակառակ քայլերս տանում էին լուսարձակ քաղաքից հեռու դեպի մթություն

ես գիտեի որ կամրջի մյուս կողմում Չարավային Կարոլինան է

Ես զգում էի ինչպես էր Լինան մյուս կիսագնդում տեղաշարժվում
Երկրագնդի վրայով որ մի կրկեսային գնդակ է
Ու պտտվում է նրա քայլվածքի հակառակ ուղղությամբ
Որոշել էի Կարոլինայի մոտակա մութ ակուն մեծակով լողանալ
Հատուկեմտ հսկայական բեռնատարներ էին մեծ արագությամբ անցնում
Մթությունն առջևում իրոք վախենալու էր
Ու խորհրդավորություն կար այդ անտեսանելիության մեջ
Խնամությունս մնաց հետևում
Այսպես ոտքով գնում էի իմ հարազատ քաղաքի մի ծայրից մյուսը
Դեպի *LoveStreet*
Որտեղ բնակվում էր իմ սիրունիկ աղջիկը
Նրա տան պատերն ականջներիս սեղմած
Աշխարհին խուլ փնտրում էի նրա ծայնը կենցաղային շրջփ-թըրքփը
Գոնե հազը գոնե բխկոցը գոնե զկռտոցը գոնե աղիքային քամիները
Հիմա քայլում էի մեծակ գիշերվա հազարին աշխարհի մյուս ծայրում մի ճոճվող կամրջով
Սիրտս հզոր յաբերով վաղուց նուկաուտ էր արել սառը դատողությանս
Սիրտս լուռ թարտում էր գլխատված սպիտակ աղավնու պես
Նայեք նրա աչքերի մեջ
Հետո գնում էի ընկերներիցս մեկին դիվադադար անելու
Դուռը ջարդում էնքան մինչև բացեին
Դուրս քաշում քնաթաթային
Ու ձմեռվա սառնամանիքին ոգևորված պատմում հոգեվիճակիս մասին
Բերանիցս դուրս եկող գոլորշու մեջ տեղադրելով ցնորված մտքեր
Հեռվից դառը տեսարանը զվարճալի կոմիքսի էր նման
Ճայ անցավ կամրջի տակով
Կողս դեմ տված քայլում էի դեպի *Endless Night*
Հասնելու Հարավային Կարոլինա
Իմ անկուշտ սիրո Մեքքան
Որ կրում է բաղձալի անունը
Կ Ա Ր Ո Լ Ի Ն Ա
Իմ առաջին սիրո Պոեմի վերնագիրը
Բաղկացած իմ ու նրա անունների վանկերից

Ու ոտք դրեցի Կարոլինայի հողը թե չէ
Պատահեց անսպասելին
Կարոլինայում
Ես տեսա աղավաղված պատկերներ իմ «Կարոլինա» պոեմից.
«Կաբրիոլետում նա է ու նա. ճանապարհում է նրանց քնկոտ օձը
... դեպի Գրողի ծոցը»
Աչքերիս առաջ մի տեսարան էր բացվել
Welcome to South Carolina! զրվածքով մեծ ցուցանակի դիմացի մայթին
Վրաերթ արված հաստ ու երկար օձ
Երկարության կեսը սեփական արյան չորացած հունն էր
Քիչ հեռու
Մի քանի տարվա հնության փոշիով պատված կաբրիոլետ իջած ակերով

Երկար նայում էի
Սառը քրտնքի միջով

44

Մուլի աթեիստի դեֆոկուսացած տեսադաշտում
Ուրվագծվում էր ԱՍՏՎԱԾ
Ու դառնում էի պոետ

Հետդարձի ճանապարհի մի մասն անցա հետևանց
Տեսարանը փոքրանում էր վառվող թղթի պես
Իր ստվերի հետ ծանոթացող փոքրիկ փիսիկի պես
Ես վերստին ծանոթանում էի ինքս ինձ հետ

Ինձ մինչ այդ թվում էր թե ինձ համար
Պոեզիան ոչ այլ ինչ է քան սերս արտահայտելու մի միջոց
Բայց հիմա արդեն պարզ գիտակցում էի որ
Ինձ համար
Սերը ոչ այլ ինչ է քան
Պոեզիա արտահայտելու հազարավոր միջոցներից մեկը
Ու դառնում պոետ
Որը ձայնն աշխարհը զցած հայտարարում է

Մարդու մեջ գնահատելի է մեճակ Պոեզիան
Մնացած որակները փուչ բաներ են

Սիրահարությունը մարդասիրության մայրն է

Ես սիրում եմ քեզ

Արևելքն ու արևմուտքը շարունակ վոլեյբոլ էին խաղում
Արևով մի քանի տասնյակ նետում հասցրին փոխանակել
Մինչ հոգնած ջարդված կիսանեի Ամերիկայից տուն

Ինչպես օձի խայթոցից դեղ
Նրա անտարբերությունից Պոեզիա քամելու

Արթուր Սահակյան

(www.bnagir.am-ի «Ընթերցողի գործեր» էջից)

Ձիմվորի օրագիրը

(http://www.bnagir.am/?go=readers&r_work=454)

Նրա գլուխը մի փոքր ցավում էր, ինչ-որ բան էր ուզում, բայց ինքն էլ չէր կարողանում հասկանալ, թե՛ ինչ: Գաշարան չէր գնացել, քնելու նպատակով մնացել էր ռադիոկայանում, որը փոքր մեքենայակի մեծությամբ բավական հարմարավետ մի սենյակ էր: Պառնել էր և ուզում էր քնել, չէր ստացվում, գուցե սարքավորումների թույլ դժգոհ էր խանգարում, դրանք էլ անջատեց, էլի չօգնեց, միևնույն է, չէր կարողանում քնել, հավանաբար այն պատճառով, որ օրվա մեծ մասը քնած էր անցկացրել, քանի որ կիրակի էր ու հնարավորություն կար քնելու, ծառայությունն անցկացնելու ամենահարմար տարբերակն էր դա: Հիշեց օրագրի մասին: Սովորության համաձայն կարդաց վերջին գրառումները, գրեց ամսաթիվն ու սկսեց նկարագրել կրկնվող ու ոչ հիշարժան իրադարձություններից այն մի քանիսը, որ հարմար գտավ այդ պահին: Մի փոքր գրելուց հետո կանգ առավ, ամիսներ առաջ կատարված իրադարձությունները մեկը մյուսի ետևից աներեսաբար իրենց հիշեցնել էին տալիս արդեն որերորդ անգամ, սկսեց թերթել օրագիրն ու վերհիշել ...

Ծառայության մեկնելուց առաջ ծառայությանը վերաբերող ոչ մի բանի մասին լուրջ պատկերացում չուներ, այդ ամենը նրան ընդհանրապես չէր հետաքրքրել: Լրիվ նոր միջավայր ընկավ, որտեղ այլ արժեքներ էին գնահատվում, իր կարծիքով՝ կեղծ, պարզամիտ, բայց ոչինչ անել չէր կարող, միայն մի քանիսն էին ինչ-որ չափով իր նման մտածում, նրանք էլ ավելի հեշտ ու հարմար ապրելու համար դարձել էին ամբոխի լիիրավ ու լիարժեք անդամ, իսկ ինքն իրեն երբեք այդպիսին չէր էլ կարող պատկերացնել, հասկանում էր, որ շրջապատն իրեն հարմարեցնել չէր կարող, ինքն էլ հարմարվել չէր պատրաստվում, միայն թե կարողանար առանձնանալ այդ ամեն ինչից ...

Սկիզբը պարզ էր, վերջը չէր երևում՝ երկու տարի. օրերը տարիներ էին թվում: Շուրջն էր նայում ու փորձում հասկանալ, թե համաժառանգներն այդպես տենդագին ինչ «կարևոր» պրոբլեմներ են լուծում և առհասարակ ինչով են զբաղվում: Հետաքրքիր զբաղմունք էր, մանավանդ որ արդեն մի քանի տարի հոգեբանություն էլ էր ուսումնասիրում: Օրեր անց պարզվեց, որ շատերը բավական լուրջ առավելություններ ունեին իր նկատմամբ, ի տարբերություն իրեն, ձեռքները ծալած

չէին նստել: Ու սկսվեց ծառայությունը, ու հասկացավ, որ ծառայությունը շատ հետաքրքիր ու կարևոր մի «խաղ» է, որի ժամանակ ստիպված ես միայնակ գտնել քո տեղն ու դերը ամբոխի մեջ, իսկ հայրենիք պաշտպանելն ու բանակին, պետությանը ինչ-որ բանով օգտակար լինելը ոչ թե երկրորդական, այլ երրորդական, չորրորդական նպատակներ են, նույնիսկ նպատակ էլ չեն, համոզվեց, որ սահմանում ոչ մեկն իր ցանկությամբ գիշերն արթուն չի մնա, որ հանգիստ խղճով կքնի՝ անկախ ամեն ինչից, և որ հիմնականում այդպես էլ լինում է: Ստիպված էր մասնակցել խաղին, խաղից դուրս գտնվողներին երբեք չեն ներում: Կամաց-կամաց մտավ հունի մեջ, մյուսների նման իր ամբողջ հնարավորություններով սկսեց պայքարել՝ այդ ամբոխի մեջ իր տեղն ու դերը բարելավելու ու ավելի կարևոր դարձնելու համար: Խաղին մասնակցում էին բոլորը, նույնիսկ սպաները, նրանք էլ պայքարում էին իրենց իշխանությունը զինվորների վրա մեծացնելու, նաև նյութական շահ ստանալու համար ...

Ամիսներ էին անցել, արդեն ռադիոկայանում էր, հաջողվել էր բավական լուրջ տեղ ունենալ այդ ամբոխի մեջ. պարագլուխներից չէր, բայց դրան երբեք չէր էլ ձգտել, իր նպատակին հասել էր, առանձին, հարմարավետ անկյուն ուներ, չէր խառնվում զորամասի առօրյային, նրան ոչ-ոք չէր էլ փորձում նեղացնել: Առավոտյան վերկացն ու մարմնամարզությունը, ամձնակազմի ամենօրյա ստուգումներն ու նման՝ որքան պարտադիր, նույնքան էլ տհաճ արարողությունները մեծամասամբ անցնում էին առանց նրա մասնակցության և առանց սպաների կողմից նրա գոյությունը հիշելու: Ամենակարևորն ու հաճելին մինչև ժամը ինը քնելն էր. նման ճոխություն իրեն նույնիսկ մինչ ծառայությունը թույլ չէր տվել: Սպաների համար կարծես մի քանի ամիս առաջվա նույն զինվորը չլինեց, կապավոր էր, ռադիոկապի մասնագետ, նրա կարծիքը կարևոր էր ռադիոկայաններին վերաբերող հարցերում, զինվորների մեջ ամենալավ կապավորը ինքն էր, դժվար չէր իր համար սարքավորումներից զուլխ հանելն ու ինչ-որ նոր բաներ սովորելը, միայն թե ամենօրյա պարտադիր վեճերից հետո տրամադրություն ու ժամանակ մնար իր այդ «հիմնական» զբաղմունքի համար ...

Գիշերը գրեթե չէր քնել, միայն ժամը հինգից հետո ինքն էլ չէր զգացել, թե ինչպես աչքերը փակվել էին, արթնացել էր զինվորների վազքի ձայնից՝ առավոտյան մարմնամարզության ժամն էր: Լարված, նյարդային վիճակը բոլորովին չէր թուլացել, երևի դա էր պատճառը, որ խորը չէր քնել, թե չէ այդ ժամին իրեն ոչ մի ձայն չէր արթնացնում: Ամբողջ գիշեր այդ մասին էր մտածել,

բայց չէր կարողացել որոշել, թե հետագայում ինչ անի, թե իրադարձությունների ամենահավանական զարգացումն ինչպիսին կլինի: Աչքերը բացելուց անմիջապես հետո էլ սկսեց մտածել այդ մասին. իր կարծիքով սպաների մեծ մասը կգային ռադիոկայան, նորից պիտի սկսեին խոսել ծեծված, զորամասում միշտ կրկնվող ու ձանձրալի թեմաներից ... Ակամայից սկսեց մտքում թվարկել այն ցածրաստիճան սպաներին, որոնք առիթը բաց չէին թողնի իրենց սիրտը մի փոքր հովացնելու, հաճախ էր լսել, թե երես առած ու լկտիացած կապավորին իր տեղը ցույց տալ է պետք: Մտածում էր, թե ինչպես կպատժեն իրեն, իսկ որ կպատժեն՝ չէր կասկածում: Դեռ ոչ մի լուրջ եզրակացություն չէր արել, երբ լսեց շեփորի ձայնը: Առավոտյան ժամը ինն էր, արդեն ճիշտ ժամանակն էր, քիչ հետո ներկայացումը կսկսվեր: Որոշեց, որ հարկավոր է մեկ անգամ էլ վերհիշել կատարվածն ու ինքն իր համար կրկնել, թե որ դեպքում ինչ պետք է անել, չնայած վերջնական որոշում կայացնում էր միշտ վերջին պահին: Վերհիշելու այնքան էլ բան չկար, երեկ իր անփութության պատճառով շարքից դուրս էր եկել պահեստային ռադիոկայանը, վերանորոգել չէր կարող. սարքավորումներից մեկը պահանջվածից բարձր լարում էր ստացել ու վառվել: Նորից փորձում էր հասկանալ, թե ինչ կմտածեն կատարվածի մասին, երևի մտածեն, որ զլացել է որևէ սպայից հարցնել ու որոշել է ինքնագլուխ միացնել, և ահա արդյունքը. չէ, դժվար թե, չէ որ ինքը չորս – հինգ նման սարքավորում է վերանորոգել, որոնք նույնիսկ մասնագետ սպաները չէին կարողացել վերանորոգել: Հարկավոր էր օգտվել այն հանգամանքից, որ իբրև կապավոր իրեն լրիվ վստահում են, իսկ թե՛ ինչպես, դեռ չէր հասցրել որոշել, երբ մյուս կապավորը ցույց տվեց, թե նախորդ օրվա հերթապահ սպան ինչպես է հրամանատարին ինչ-որ բան բացատրում՝ այդ ընթացքում ձեռքով ցույց տալով ռադիոկայանը: Հրամանատարը կանչեց կապի համար պատասխանատու սպային, հանձնարարեց բարձրանալ ռադիոկայան: Ռադիոկայան բարձրացող սպան, հակառակ իր զբաղեցրած պաշտոնին, մասնագիտությամբ պատմաբան էր, ռադիոտեխնիկայից ոչինչ չէր հասկանում, հավանաբար մեկն էր այն չկայացած մաս-

նագետներից, որոնք այլ աշխատանք չգտնելով՝ համալրում են մեր բանակի սպայական անձնակազմը: Մի քանի րոպե հետո այդ նույն սպան ջանասիրաբար հրամանատարին բացատրում էր, որ սարքավորման մեջ անսարքություն է եղել ու նույն ջանասիրությամբ պնդում միայն իրեն հատուկ հիմարությամբ արված մի ենթադրություն, թե վերանորոգելը շատ հեշտ է, ինչո՞ւ՝ հավանաբար չէր ուզում տհաճ պատմության մեջ ընկնել: Իսկ գուցե ռադիոֆիզիկայում նոր դարաշրջա՞ն պիտի սկսվեր՝ հանձին ոմն չկայացած պատմաբանի, որին չկարողացան գնահատել, նա էլ երեկոները դարդից խմում էր ու հայիոյում հանդիպածին՝ չդադարելով զարմանալ, որ էդ անտեր զորամասում միայն զինվորների է հանդիպում:

Պահեստային ռադիոկայանը չէր օգտագործվում, բոլորը շատ արագ մոռացան դա, նույնիսկ կապի համար պատասխանատու սպան, միայն ինքը չէր կարողանում մոռանալ. չէ, խիղճը չէր տանջում, որ մեծ վնաս է հասցրել զորամասին, պարզապես չէր կարողանում հասկանալ, թե ինչպես կարելի է այդքան հիմար լինել ու նման արարքը անպատիժ թողնել, երբ որոշ մանր ու աննշան խախտումների համար այնքան մեծ կարևորությամբ ու ջանասիրությամբ են պատժում: Նրա կարծիքով դա գալիս էր անտարբերությունից ու անհետևողականությունից, որը առկա էր հավանաբար ոչ միայն իրենց զորամասում:

Բանակը ինչ հաջողությունների էր որ հասել է, հատկապես զինվորների առողջության հաշվին ու նրանց, այսպես ասած, ֆայմի շնորհիվ է: Ասում են, որ ծառայությունից մնում են միայն ընկերներն ու հիվանդությունները, ինչու չէ, նաև իրական ու ոչ իրական հուշերը:

Մնաց միայն հատուկ շնորհակալություն հայտնել պաշտպանության նախարարին, որ այդքան հիմար սպայական անձնակազմով կարողանում է բանակը գոնե այս ձևով պահել, պատկերացրեք, որ դա իսկապես հերոսություն է՝ հատկապես հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ բանակն էլ նրա համար ոչ թե երկրորդական, այլ երրորդական, չորրորդական խնդիր է. բենզին, ՉՉԿ, հյուրանոցային ցանց ... բանակ, էն Քոչարյանն էլ մի կողմից՝ բա մեղք չի՞ էդ մարդը:

Կարինե Գասպարյան

...ՕՖ...

Վաղուց լուսնին չեմ նայել,
 Բյուր աստղերն էլ չեմ համարել,
 Միևնույն է, նրանք իմ կարիքը չունեն:
 Վաղուց լուսնին չեմ նայել,
 Ինչ քաղաքականությամբ եմ զբաղվում,
 Իսկ սիրո հարցում ընտրություն արդեն արել եմ՝
 Կարդալով համապատասխան կուսակցության
ծրագիրը:

Ամեն ինչս համապատասխանում է ժամանակին.
 Համամասնականով ընտրել եմ քեզ,
 Մեծամասնականով՝ քո գաղափարները,
 Միայն, ինչպես և կյանքում, չգիտեմ,
 Արդյոք կկատարե՞ս գոչածդ գործերը, ծրագրերը,
 Կամ թե ընտրակաշառք տվող թեկնածուի պես
 Կուրանաս խոստումդ և՛ այն,
 Որ ընտրակաշառք ես տվել, ու ես վերցրել եմ:
 Ես կյանքում խաբվող չեմ,
 Եթե միայն ինքս չուզեմ խաբվել,
 Քանի որ ինձ համար միևնույն չէ՝ դու կընտրվես, թե՛ ով,
 Կամ էլ զոնցիկով մի հաստագլուխ կով:
 Ինձ այնքան վատ եմ զգում, ավելի ճիշտ չեմ էլ զգում,
 Կարծես բեռնատարի տակ ընկած լինեմ,
 Կարծես անդամալույծ լինեմ, որը զգում է իր
 Անդամի բացակայությունը ու չգիտի՝
 ինչպես հետ ստանա այն:
 Լուսակրի մոտ կանգնած սպասում եմ
 Կարմիր լույսին, բայց հակառակի պես այն կանաչից
 Ու դեղինից բացի ուրիշ գույն չի ճանաչում:
 Բայց ինչո՞ւ եմ փողոցն անցնում, միթե քիչ էր
 Բեռնատարի հարվածն ուղեղիս, գիտակցությանս,
 Բայց կարծես թե ականայից հասկացել եմ,
 Որ այս փողոցն ամենևին էլ իմ անցնելու բանը չէ,
 Ու լուսակիրն էլ անընդհատ իրենն է պնդում:
 Միայն չեմ հասկանում՝ թեկնածուն
 Ինչպես լուսակիր դարձավ:
 Բոլորն ասում են, թե ես խելագար եմ
 Կամ թե՛ տարօրինակ, որովհետև իմ հայացքները
 Կտրուկ են ու երկար ժամանակ անփոփոխ:
 Ինչպես կարող են կտրուկ չլինել,
 Եթե ամեն րոպե հիշում եմ, թե ինչպես
 Բեռնատարի տակ ընկա:

Տենց էլ չիմացա, թե ով...

Նրանք ծնվում ու մեռնում էին: Կյանքը տևում էր
 Միայն օդից գետին տարածության մեջ: Նա
 հաճույքով էր փչում, թաթախում ու փչում: Սպիտակ,
 Թափանցիկ: Իսկ միգուցե դա՞ է ճիշտը:
 Պղպաջակ եմ ես, պղպաջակ ես դու
 Պղպաջակ է նա
 Պղպաջակ ենք մենք
 Պղպաջակ եք դուք
 Պղպաջակ են նրանք
 Պղպաջակ պղպաջակի հետևից...
 Իսկ ո՞վ է դրանք փչում.
 Պղպաջակ, իսկ միգուցե՝ թիթե՞ռ, միգուցե՝ միեղջյո՞ւր,
 Իսկ միգուցե՝ ե՞ս կամ դու՞ք...
 Տևողությունը պատասպարվել էր ավելի
 Ժամացույցի մեջ ու հոսում էր, իսկ ինչո՞ւ՝ էր, այլ ոչ թե՛ է,
 Եթե այն կարողանար

զգուշացնել
 ուշացնել
 սպասել

Ժամանակը սպասել չի սիրում,
 Ճշտապահ է, չի ուշացնում,
 Նա մեզ խաբում է, թվում է՝ խաբում է,
 Իրականում մենք ենք նրան խաբում,
 պահածոյացնում ենք, նրան խաբում՝
 Վրան եռման արդիականությունը լցնելով,
 Եվ բացում, երբ բացում ենք ֆոտոալբոմը,
էկրանը
 հիշողությունը

Իսկ միգուցե ժամանակը... այո, թաքնված է
 Հիշողության բազմաշերտ պահոցում
 Ֆայլերի տեսքով:
 Ես չեմ ուզում երբեք կորցնել հիշողությունս:

Ես հո ձեռը կրակը չեմ ընկել...

Հիշում էի ամեն ինչ ու տեսնում
 Թռչունների մարդկանց տեսքով
 Հետաքրքիր է ոնց էին ճախրում

Ապրում
 Երգում
 Խոսում
 Հայիտում

Այդքան մեծ ու հենց դրա համար էլ փոքր
 Գիտակցական հիշողությանս գալակտիկայում թռչունները
 մարդիկ
 ժամանակները

48

Այնքան կարճ ժամանակամիջոցում
Եթե ցանկանայի էլ ձյուն կգար

էլ անձրև
էլ դու
էլ նրանք
և այդպես շարունակ

Չգիտեմ ինչքան տևողություն գլորվեց
Այն ընթացքում որ խորհում էի: Չհասցրի հաշվել
Որովհետև ժամանակի մասին չէի մտածում:
Ես շատ անգամներ չեմ խորհել
Չեմց այնպես բոլորի ու ոչ մեկի մասին
Իմ մեջ շատ ժամանակ է անցել
Իմ մեջ չծախսված ժամանակներ էլ կան

Որակյալ ու անորակ
Գույնզգույն ու սևորակ
Սառնորակ

Ավելի ճիշտ սառած Գրեմլանդի սառույցների պես
կանգուն ու...

Լուսումնոթին, երբ արդեն անհետանում
էին բարի փերիներն ու
Չավերժահարսները լուսամուտի
Դեղնորակ լույսն օծեց իր ոսկով դեմքիդ
Կիսալուսինը
Այլևս ցերեկ չէր որ գվռներին
Անորակ-տեղական երևանցի
Նաև էջմիածինցի ճանձերը և
Շարքային բոմժ պապիկը նույնիսկ
Ամռանը իր գլխին մորթե երկլեզվականի
Գլխարկ դրած չի գա
Աղբարկղից շշեր մաքսազերծելու
Չանձնազերծելու:
Ահա մեր ավանդական լուսինն էլ
Իր լույսերով հանդերձ պատրաստվում է
Պահմտոցի խաղալ աստղերի հետ
Ու մտնում է տասներկուժամյա թաքստոցի մեջ,
Իսկ երբ «պաժառ» է լինում մեզ մոտ դիտվում է
Լուսնի խավարում:
Իսկ քո դեմքը մնաց առաջին տողերիս
Վրա սիրելիս: Կներես քո մասին մի
Ուրիշ անգամ կգրեմ:

ՈՒԶՈՒՄ ԷՒ

Թռչել ու հասնելով երկնքին
Անձրև տեղալ ծարավ գույգերին
Սիրո ծարավը հագեցնել նրանց
Մեղրաջրով սիրատոջոր

Նեղացնել հորիզոնն ու արևի լույսը
Փոխանցել քո բանկային հաշվի վրա:
ՈՒԶՈՒՄ ԵՄ...

Երբեք չզգալ հոգևոր սով ու ծարավս
Չագեցնել հավերժական համբույրների
Ջրով նրա,
Ամպերին նկարել քո սրբապատկերը
պաշտելի

Ու մի կտոր կանաչ դուլարի
Չոտած խարտուք կուլ տալով
Վերջ տալ այս խեղդուկ առաջացնող
Անիմաստ ու անդադրում սպասմանը:
ԿՈՒԶԵՄ...

Նորից լսել առաջին աքլորականչը
«Չարագատ» թղիթ գյուղում
Ու խելագարված երջանիկ գույգերին
Թաքուն հետևել ինչպես այն անցած
Բայց երբեք էլ անցյալ չդարձած
Չավերժական մանկությունս օրերին

Ասք սովետական կարգերի փլուզման մասին

Արագավազ ջրեր ու քաղաքի եռուզեռ
Աշխատանքի շտապող առավոտյան ամբոխ.
Այո, ճիշտ եք նկատել, այսօր, ինչպես և միշտ,
Արագության օր է, այսօր, ինչպես և միշտ,
Աշխարհի՝ այդքան սպասված ու ճիշտ չգուշակված
վերջին օրն է:
Այսօր հայիդրոմետի տվյալներով
ճառագայթման օր է, և արևն էլ երևի
Գլխիս է խփել,
Մագնիտոֆոնիս ծայներիզն էլ հնչեցնում է
PINK FLOYD-ի լուսնի մութ կողմերից մեկը:
Իսկ ինձ համար մութ, այսինքն չբացահայտված
մնաց քո պահվածքը մեր վերջին
հանդիպման ժամանակ:
Երևի դու էլ գիտեիր, որ այսօր հենց այն օրն է
Դե, աշխարհի այն վերջին օրը, որի մասին վերևում նշեցի.
Այս ռոքը ինձ տանում է անվերադարձ:

Սև թեյի բաժակի հատակին հանկարծ
Ինձ տեսա ու հետո ինձ տեսա
Դրսում, անձրևանոցը ձեռքիս
Վազում էի անձրևից պատսպարվելու,
Չիշում եմ, հագս կաշվե
Ծնկներիս հասնող կիսաշրջագետս էր,

Անձրևանոցս էլ էր սև կաշվից,
Ուրեմն, եթե ապահով էի,
Ու՞ր էի փախչում:
Մտքովս այդ վայրկյանին անցավ.
Հետաքրքիր է, ի՞նչ է մտածում
Այն մարդն իմ մասին, ով
Կարդում է իմ՝ բանաստեղծական
Տողերով գրած արձակը, որի ամեն տողատակից,
Տողատանիքից ու տողավերջից
Ստորակետի, բուբի, միջակետի,
Կամ լավագույն դեպքում
Վերջակետի փոխարեն խոնավության
Հոտ է գալիս, իսկական,
Գարնանային խոնավության
Զգվելի հոտ: Ուր ամեն մի
Բառափոխին մի նեխած
Բառի ես հանդիպում ու
Փտանեխագորշահոտ
Բառակապակցության.
Ես զգվում եմ, զգվում եմ
Ինձանից, ուղղակի ինձանից
Խորշում եմ, և իմ կարծիքով
Այն անձրևային օրը
Երբեք էլ չի եղել, իսկ եթե
Լինի էլ, այն կլինի ամենա
Ամենամաքուրը, ամենամաքրողը
Եվ ամենամաքրողը այս
Գարշանեխած ու նավթածխի
Քուլաների վրա կառուցած
Աշխարհում:

Այսօր օր է: Տրամադրությունս էլ
Փարաջանովյան տրամադրություն է:
Այն ակնոցով, որի մի ապակին
Երկնագույն է և մյուսը՝ վարդագույն,
Ուշադիր մանկան հայացքով
Նայում եմ երկնքին և աչքիս
Նկատվում են ասեղնագործած

Ամեն թռչուններ, որոնք
Քանու շարժման ուղղությամբ
Պար են գալիս զտված օդում:
Հանկարծ մի թռչուն ակնոցիս
Վարդագույն ապակույն շատ
Մոտեցավ և ես նրա թևի
Վրա նկատեցի մի գիր:
Այն այսպես էր սկսվում.
Ինքնակենսագրական: Ես այսինչ-
Այնինչ կարապն եմ, ծնվել եմ
Քո մտքից 2 թույն առաջ, երբ
Դրեցիր երկգույն ակնոցդ,
Ամուսնացած եմ, ունեմ երկու
Կարապիկներ: Կինս կես
Վայրկյան առաջ օդում
Ինֆարկտից մահացավ և ընկավ
Ուղիղ լճի մեջ:

- Բայց, մի թույն, ի՞նչ լիճ,
Այստեղ ոչ մի լիճ էլ չի եղել,
Եվ հետո, դու երկու թույնում
Ինչպես հասցրիր ամուսնանալ,
Ունենալ երկու կարապիկ
Եվ դեռ օդում կորցնել կնոջդ,-
Հարցնում եմ ես նրան:
- Սիրելիս, ես ծնվել եմ քո
Մտքի ջրառատ հեռուններում,
Իմ տոհմը գտնվում է
Քո բազմազբաղ մտքի
Ջրամերձ կանաչ հեռաստաններում,
Եվ վերջապես իմ ճակատագրի
Հետագա դասավորությունն էլ
Քեզանից է կախված,- մեղմ
Տոնով բանաստեղծեց կարմրաթուխ
Սպիտակափետուր կարապը,-
Խնդրում եմ, բաց թող ինձ, որ
Շարունակեմ ճախրել դեպի
Հայրենի ջրերը:
- Խնդրեմ,- ասացի ես՝ դադարելով երազել ու նայել
Երկնքին վարդա-երկնագույն
Ակնոցիս ապակիների միջից:

Լևոն Ջավախյան

Ապրիլի 12-ի՝ լույս 13-ի գիշերը

- Կրակել ուղիղ նշանառությամբ,- վերուստ հրամանը սիրտ էր քրքրում:

Կատաղի ծայրերը գնալով բորբոքվում էին, առաջ մղվում: Առջևը փշալարերի գալարուն խրձեր էին, ուղղանկյուն վահաններով պատնեշված սաղավարտավոր ոստիկաններ ու հսկա դողողի պես ասֆալտին մեկնված ջրցան մեքենա: Մետաղական գորշ զանգվածը սողում էր դեպի ամբոխը: Ջրի մոլեգին շիթը բախվում էր հոծ բազմությանն ու նրանց իր փրփրումն երախն առած՝ սելավի պես քշում փողոցն ի վար: Նրանք գալիս էին նոր ուժերով ու նոր կատաղությամբ:

- Բռնա-պետ-հեռա-ցիր... Բռնա-պետ-հեռա-ցիր..., - «դողոշ անձրևի» տակ սատանի պար էր բռնել գազագած ամբոխը: Եվ որքան ջրերը հորդաբուխ էին, նույնքան կշռույթով էին նրանց ձեռքերի թափահարումը և կայտառ ոտքերի ոստյունը:

- Կրակ, կրակ՝ ուղիղ նշանառությամբ,- ընկալուչի միջից հրամանը ականջ էր ծակում:

Սպան կանգնել էր գունատ, խուլ ու համր և ասես անհաղորդ այդ ամեն ինչին: Մինչդեռ հանրապետության բախտը իր ձեռքի մենմենակ, փոքրիկ մի շարժումից էր կախված: Սաղավարտավոր ոստիկաններից անդին՝ ձախ ու աջ թևերում կարմիր բերետավորների շարասյունն էր, որ պատրաստական սպասում էր նրա նշանին: Նրանց՝ լեռնեցու արևահար դեմքերն ու դաբաղված կաշին երկաթյա զենքի շփումից ու տաղտկալի սպասումից բեզարած քրտնել ու տեղում դոփող արշավածի ու պես կծու, թթու հոտեր էին արձակում: Ցուցարարներն ու նաև հեղձուկը, զենք ու զրահով ծանրաբեռն, սեղմիրան զինվորներն, անասող ուսադիրների և կաշեփոկ կոշտ համազգեստների տակ կաշկանդված հոգնախաշ մարմինները մի բան էին ուզում՝ ազատագրում... որքան հնարավոր է շուտ, վայրկյան առաջ ազատություն... Գիշերվա մեկն անց էր երեսունմեկ րոպե: Տասնհինգ րոպե առաջ էին մարել մայթեզրի լույսերը: Ամեն ինչ արվում էր մթան քողի տակ:

Սպան հասկանում էր, որ իրավիճակը դուրս էր գալիս հսկողությունից: Նիզակների պես առաջ էին մեկնված դրոշների կոթերը, օդ էին մխրձվում մերկ բռունցքները, դեպի իրենց էին թռչում քարեր, փայտի կտորներ, ապակյա և պլաստիկ շշեր, ձեռքն ընկած պատահական կենցաղային իրեր... Սակայն իր ձեռքը չէր բարձրանում, լեզուն չէր շարժվում, մարմինը գամվել էր գետնին, խոսքը պապանձվել էր կոկորդում... Սիրտն

ուժգին համազարկով արյունը մղում էր դեպի գլուխը՝ երկփեղկում միտքը: Միտքը, որ վարժված էր միայն հստակ ու արագ գործողությունների իրականացմանը, հիմա կարող էր և երկմտել: Կատարվել էր անկարելին: Սպան մտածում էր: Ժամանակը սուրում էր մտքից արագ: Ականի վրա ժամանակացույցը մարում էր վերջին վայրկյանները: Ի՞նչ անել,- աշխարհում և ոչ մի Յանլետ չէր կարող սպառել կենաց խնդիրը: Քննության էր դրված անքննելին՝ հրամանը: Պատկերացնել կարելի էր պատասխանատվության աստիճանը: Թիկունքում նա էր՝ հրամայողը, որին հավատարմության երդում էր տվել, առջևում մարդիկ՝ քույրեր և եղբայրներ, հայրեր և մայրեր ու երեխաներ, երեխաներ, որոնք կարող էին և չլինել, եթե միայն սիրտը պաղեր, հոգին մեռներ, ձեռքը բարձրանար, լեզուն խոսեր, և բերանը հրամայեր: Իսկ խի՞ղճը... Ատամները զարկվեցին իրար: Պատասխանատվության զգացումը թակում էր սիրտը: Ի՞նչ անել, ի՞նչ անել... Տեր Աստված, որ քննում ես աշխարհիս բարքերը, որ արդար ես և ամենադատ, որ խավարը լույս ես դարձնում և լույսը՝ փրկության ուղի... Ու՞ր են կենաց շավիղները, ու՞ր է հույսի թեկուզև փոքրիկ շողը, որ անլանելից դեպի ելքն է տանելու: Ատամն ատամին էր սեղմվում, կրճտում ու կափկափում՝ արյունոտելու աստիճան խածելով շուրթերը, լեզուն... Միայն թե զսպեր չարագույժ մղումը, միայն թե կալաներ չարյաց մեծագույնը, միայն թե փակ մնար չարիքի դարպասը...

Մինչդեռ կես ժամ առաջ հարաբերական անդորր էր: Նստած էին ասֆալտին... Ազգովի առաջին անգամ նստացույցի էին ելել ութսունութին: Գետնին նստած ասում էին. Ղարաբաղը կտա՞ք՝ վեր կկենանք, չեք տա՞, կնստենք: Պատասխանատուն կոմկուսն էր: Դեմիրճյանը եկավ, ասաց՝ Ղարաբաղը ջեբու՞մս ա, որ տամ... Ժամանակներն էին այդպիսին: Հիմա առաջնորդի գրպանում Ղարաբաղ չէ, Հայաստանն էլ է տեղավորվում: Անկախություն է, ինչ ուզենա՝ կանի. կուզենա՞, գրպանում կպահի, չի ուզենա՞, կզցի՞՝ ոտքով կտորրի: Եղածը մի բուռ հո՞ղ չի... Ազգովի էլի մանկացել էին: Նստել էին գետնին: Ասում էին, մեր երկիրը մեզ կտաք՝ վեր կկենանք, չեք տա՞,- կապրիզ էին անում,- կմնանք ասֆալտին: Ո՞վ իր ունեցածը ուրիշին կտար: Սպան հրահանգ ստացավ. դիմել նախազգուշակալան միջոցների: Լույսերը մարեցին: Մեկն անց էր տասնվեց րոպե: Մռայլ գիշեր էր: Լուսինը ամպերի միջից վախվորած ծիկրակում էր: Մարդկային բազմությունը մակաղած հոտի պես բռնել էր փողոցը: Նրանք հանգիստ պառկած էին գետնին կամ էլ մայթեզրի քարերին նստած խաղաղ զրուցում էին: Առավել առույզները դեռ ոտքի վրա էին: Սպան

բարձրախոսը մոտեցրեց դեմքին:

- Դուք խանգարում եք հասարակական հանգիստը,- բարձրաձայնեց,- ձեզ առաջարկվում է ազատել հրապարակը...

Ձայնը մութի մեջ հնչեց ասես խորը, անհատակ կաթսայում: Սպայի կոհակվող շնչառությունն անգամ լսելի էր: Առաջինը ելան երեխաները: Ասես դրան սպասելիս լինեին. շտապ մագլցեցին ծառերը: Երեխաների ցանցառ երանը թառել էր ճյուղերին ու այնտեղից անհամբերությամբ հետևում էր իրադարձությունների ծավալմանը:

Գիշերը տխուր էր, գիշերը՝ մութ, և մարդիկ իսկի չէին էլ լսում սպային: Հանգիստ պառկած էին կամ հանգիստ նստած:

- Դուք խանգարում եք հասարակական հանգիստը,- անդադար կրկնում էր սպան,- ձեզ առաջարկվում է ազատել հրապարակը...

- Ժողովուրդ,- բազմության միջից խռպոտ ձայն լսվեց,- հոգեբանական ճնշում են ուզում գործադրել...

Հանդարտ դեպի բազմությունն էր սողում ջրցան մեքենան: Դողդալեղ մետաղական զանգվածը զգվելի տեսք ուներ ու խավարի մեջ մարդկանց աչքերին ասես գիշերվա տհաճ երազ լիներ:

- Առաջարկվում է փողոցն ազատել... Առաջարկվում է փողոցն ազատել... , սպան շարունակում էր եռանդագին հորդորը:

Մոլի ճնշումով պոռթկաց ջրեղեն մտրակը: Մարմինները ձողկվեցին պաղ լոզանքով: Օձից խայթվածի պես մարդիկ վեր թռան: Ոտքից գլուխ ջուր էին: Նրանք կուռ շարքեր կազմեցին:

- Բըռնա-պետ-հեռա-ցիր... Բըռնա-պետ-հեռա-ցիր...

Ջուրը ուժ ու եռանդ էր բերում ալեկոծվող բազմությանը: Մարդիկ ձեռք-ձեռքի բռնած, ուս-ուսի տված, ոտքերը ռիթմով բախում էին գետնին, ու լայն հրապարակի մեջ շարք-շարքի թնդում էր հայկական քոչարին:

- Բըռնա-պետ-հեռա-ցիր... Բըռնա-պետ-հեռա-ցիր...

Վանկարկում էր ամբոխը: Այս ու այնտեղ, փոթորկոտ հորձանուտներում կապտակարմիր հրացուլքեր բռնկվեցին: Օդը պատառոտվում էր կրակոտ ճարձատյուններից: Ոստիկանները պայթուցիկ փաթեթներ էին նետում:

- Բըռնա-պետ-հեռա-ցիր... Բըռնա-պետ-հեռա-ցիր... - Բազմության որոտը խլացնում էր պայթուցիկների ճարձատյունը:

Ցուցարարները, ջրեղեն շառաչի, կապտակարմիր հրացուլքերի, մոխրագույն ծխի ու սպիտակ քուլաների մեջ գունդուկծիկ գալով, ամեհի բռունցք էին դառնում:

Նրանց առջև՝ աջ ու ահյակ, կանգնած էին կարմիրբերետավորները:

- Նախագուշական կրակ,- եղավ հրամանը; Սպայի նշանով վեր ուղղվեցին մետաղյա փողերը; - Կրակ,- հրամայեց սպան:

Օդի մեջ համերաշխ որոտաց համազարկը:

Տեր Աստված... Մի՞թե երազ չէ... Ճյուղերի վրայից, ասես հրեշտակի քնքուշ թևերից, դիտապաստ աղավմիների պես գետնին էին իջնում երեխաները... Կույր գնդակը մոլորել էր ճամփան: Լռություն տիրեց: Խավար լռություն: Մեղմիկ սոսափում էին կանաչ տերևները: Հանկարծ մի անասելի ոռնոց բարձրացավ: Օդը ցնցվում էր մոլեգին ողբից: Դա հազարավոր սրտերի պայթյունն էր: Մարդկային հեղեղն այլևս անկարելի էր կասեցնել:

- Կրակ, ուղիղ նշանառությամբ, կրակ...- տագնապած ձայնը դոփում էր տեղում:

...Րոպեներ առաջ կատարվածը հետ տված ժապավենի նման պտտվում էր սպայի մտապատկերում: Մինչդեռ այլևս հապաղելու ժամանակ չկար: Դարանակալ ակամը ուր որ է կպայթեր: Մարդիկ, ճղելով փշոտ ցանկապատը, մարմինը դաղող ջրեղեն պատնեշը, ոստիկանական վահանների համաձույլ շարքերը, ռետինե մահակների անդադրում տեղատարափի տակ, մերկ ձեռքերով ճանկռոտելով աներևույթ խավարը, գոռում-գոչյունով գալիս էին, գալիս...

- Կրակ, կրակ...- հրամանը բութ գնդակի պես մխրճվել էր քունքը:

Առջևից գալիս էր տարեց տղամարդը: Կլոր աչքերի մեջ լայն բիբերը խամրած էին, դեմքը պաղ էր ու անհաղորդ, այտերին՝ ասես ապակու վրա սառած արցունքի կաթիլներով: Ձեռքի պաստառին գրված էր. «Ես լալիս եմ հայրենիքի համար, ինչպես մայրիկն էր լալիս ինձ համար»:

Սպան ատրճանակի փողը դրեց քունքին: Հայրենիքը մոտ էր, շատ մոտ, ընդամենը փողից դուրս տանող ճանապարհին: Հրամայված էր կրակել: Ականի վրա ժամանակը կանգ էր առնում: Աշխարհը փակել էր իր դեմքը: Ջրո ժամն էր:

Սպան սեղմեց բլթակը:

Գիշեր էր, խավար: Մինչդեռ պատուհանները վառ կարմիր էին: Մարդիկ վառել էին իրենց սրտերը: Մութի մեջ լույս կար:

27.4.04թ.

Նարեկ Նիկողոսյան

Պլանավորված երազ

Երբեմն մեր աչքերը համբուրվում են իրականության հետ,
 Եվ մենք, կորցնելով աստծու հնարած իրականությունը,
 Ծանոթանում ենք ուլտրասև ապակու հետ,
 Որը մեր՝ հետմահու հերոս լեզվով հնչում է՝ «պատուհան-հայելի»:
 Այդ ժամանակ մենք սկսում ենք զգալ այն.
 Զգալ ազատության ուրվական «Մահ»-ի պատմությունները,
 Պատմությունները Ես-ի, մեր մարմնի բնիկ զգացմունքների՝ սիրո շուրջպարի, արևից գծված
 մեր երազների և մեր զարկերակի շքերթի մասին...
 Հետո մենք արտաշնչելով այդ ամենը՝
 Ստիպում ենք կտրվել համբույրից
 Եվ նորից հայտնվում ենք փոշոտ ու բազում անգամներ օգտագործված
 ԻՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ:

Է՛յ, ֆանատներ

Բացիր երազներդ, արդեն սկսվում է.
 Սթափվիր անգուլիս ձևերից՝
 Ցնդել են բոլոր անկյունները,
 Ու սկսել են իսկապես մեռնել նրանք...
 Բացիր դաջվածքավոր գանգո, հասանք.
 Հերիք է խաչես խոսքերդ ու խռխռաս կապույտ լույսից.
 Այստեղ սլաքներն են զբոսնում,
 Ու շատացել են թակարդի հատորները...
 Բացվիր օդից, եռաչափությունից ու անտառից,
 Ճաքեցրու՝ արտացոլող հիշողությունդ՝
 Նա՛ այն, փոշոտվել է,
 Նա՛ ինքը, ատամ ու մազ է ուտում՝ համրացել է...
 Բաց, այդ Ես են...
 Պատռիր կլոր աշխարհդ.
 Բաց, մեր հերթն է՝
 ՄԱՐԴ է գալիս...

Նախավերջին հարցը

Դու ինչ-որ բան գիտե՞ս...
 Ուզում են, որ ինձ իմ տառերով պատմես՝
 Ինչու է աշխարհը կաչում քեզ. երբ արթնանում,
 Մենք զգայարաններով կապում ենք աշխարհը մեզ
 Ու վաղվա մասին մտքերի սղոցով անընդհատ ուզում
 ենք պոկվել...
 Էդ ծայնը չի կտրվում,
 Էդ սղոցի ծայնը նման է ժամացույցի ոռնացող կտկտոցին,
 Ու այն անընդհատ նվում է.
 «Ինչ-որ բան են ուզում ասել,
 Ինչ-որ բան շշուկով գոռում են:
 Լսու՞մ ես: Չէ՛, ոչ ոք չի լսում, ոչ ոք չկա, ոչինչ չկա...
 Ինչքան դժվար է ժամերը կյանքով լցնելը,
 Ինչքան դժվար են օրվա հարկերը՝ երազները.
 Իրականությունն են երազում՝
 Իրականությունը շղթա է մարմնի և հոգու միջև...
 Ես ինձ կորցրել եմ էդ երազների ու իրականության
 սահմանագծին,
 Ես ավազով ժամացույցի ավազով ապագա են սարքում,
 Ես նրա աչքերում միայն արտացոլանք են գտնում.
 Ամեն առավոտը ինձ համոզում է ապրել,
 Իսկ ես, երբ աչքերս բացում են,
 Կարոտով են հիշում այն ժամանակը, երբ դեռ քնած էի:
 Ես գոռում եմ ու ես լուռ եմ,
 Իսկ դու ուզում ես խոսքեր լսել,
 Ու վերջում ես ժպտում եմ»:
 Դու ժպտում ես, որովհետև արդեն գանգ ես դարձել,
 Իմ գանգը, գիտեմ, տխուր կլինի ու որդերով կարտասպի...

Լևոն Նագարեթյան

(www.bnagir.am-ի «Ընթերցողի գործեր» էջից)

Սուփանի կյանքի և մահվան մասին

I

Ամեն ինչ սկսվեց երկուշաբթի երեկոյան: Սուփանը նստած էր Երևանի թեյարաններից մեկում, որտեղից հիանալի տեսարան էր բացվում դեպի երկինք: Դա նման էր մանկության այն լուսավոր պատկերներին, որոնք խրվել են հիշողության մեջ, որոնք անընդհատ հիշեցնում են բարու, լավի մասին, որոնք չեն թողնում հեռանալ ճիշտ ճանապարհից: Դրանք, կարծես, արքետիպեր են, պատկերացումներ աստծո մասին, ուղիներ դեպի դրախտը, մշտական կայք:

Կողքի սեղանին նստած էին երկու աղջիկներ: Սուփանը տեսնում էր նրանցից միայն մեկին: Երանի աշխարհում տեսներ միայն նրան, բայց միշտ: Պետք չէ ոչ բարին, ոչ լավը, ոչ ուղին, ոչ արխետիպերը, ոչ դրախտը, ոչ էլ մշտական կայք: Նա է, որ խորհրդանշում է և կրում այդ բոլորը: Նա է ուղին դեպի Դրախտ:

Երբ Սուփանը դեռևս ուսանող չէր, ցանկանում էր հասնել շատ ու շատ նպատակների՝ ունենալ մեծ տուն, շքեղ մեքենա և գեղեցիկ կին: Հետագայում նա գիտակցեց, որ իր մտածելակերպը չի համապատասխանում իրական աշխարհին՝ իր շրջապատին, գոյություն ունի մի ինչ-որ պատճեն, ճեղքվածք իր և շրջապատի միջև: Այսօր Սուփանի վաղեմի նպատակներն արդեն չկային, դրանք իմաստագրվել էին, Սուփանը կորցնում էր իր նախկին ապրելակերպի հատկանիշները, փոխվել էր նաև իր շրջապատը: Առաջ նա ձգտում էր ազատ՝ առանց կապերի սեր գտնել, սակայն գիտեր նաև, որ դա դեմ է իր սկզբունքներին, ապրելաձևին, հարգած իդեալներին: Նա ենթագիտակցորեն զգում էր, որ ազատ սերը բերելու է սովորական, ավանդական սոցիալական կապերի խախտմանը: Այսօր Սուփանը չէր ձգտում ազատ սեր գտնել: Բացի դրանից, Սուփանը չէր զգում նաև ավանդական սոցիալական կապերի բեռը: Մնացել էր միայն անհամապատասխանությունը դրանց միջև, կարելի էր ասել՝ ճեղքվածքի զգացումը:

Այո, հարգելի ընթերցող, զինվելով հոգեվերլուծության նորագույն մշակումներով՝ մենք կարող ենք արձանագրել. Սուփանը կորցրել էր իր հիմքերը, արմատները: Այնուհանդերձ, պետք է նշել, որ Սուփանը շատ շուտ կողմնորոշվեց: Նա իսկույն գտավ այդ վիճակից դուրս գալու ուղին: Սուփանը սկսեց հետաքրքրվել հայոց պատմությամբ: Նա փորձում էր վերագտնել կորցրած հիմքերը:

Սուփանը սիրում էր կանգնել իր ինստիտուտի բակում: Նա կարծում էր, թե այնտեղ իր հետ կանգնած ուսանողները կամ մուրացկան տատիկները կրում են ինչ-որ մետաֆիզիկական իմաստներ: Ճշտարիտն ասած, Սուփանը համարում էր, որ աշխարհը կարելի է ճանաչել միայն ամբողջությամբ՝ ինչ-որ սիմվոլի միջոցով: Եվ այսպես, ամեն օր նա դիտում էր շրջապատը՝ փորձելով ինչ-որ խորհրդանշական բան գտնել: Շուտով, սակայն, նա սկսեց հասկանալ, որ արևածաղիկ վաճառող տատիկը ոչ մի մետաֆիզիկական իմաստ էլ չի կրում, այլ պարզապես՝ արևածաղիկ: Այնուամենայնիվ, պետք է նշել, որ ինչ-որ եզրակացությունների, ավելի ճիշտ՝ հարցադրումների Սուփանը հասավ: Չէ, նրան չէին հետաքրքրում մահից հետո եկող արհավիրքները, Սուփանը չէր հասկանում, թե որտեղ է ստեղծվում արժեքը: Արդյոք քերթողահայր Մովսեսը նույնպիսի արժեք էր ստեղծում, ինչ որ՝ մսավաճառը, որը նույնպես քերթում է:

Այդ օրը Սուփանին մոտեցան ցածրկուսեցի երկու ընկերներ: Նրանցից մեկը ինչ-որ թեմայով կուրսային աշխատանք էր փնտրում, մյուսը՝ փող: Այստեղ Սուփանն առնվազն հիմնավորեց իր հարցադրման հրատապությունը, քանի որ նա տեսավ, որ այս երկուսը ոչ մի արժեք չեն ստեղծում, այլ պարզապես վերաբաշխում են արդեն ստեղծվածները: Եվ նրա գլխում անսպասելիորեն կառուցվեց մի տրամաբանական շղթա, որն անառարկելիորեն հանգում էր արժեքի ստեղծման անհնարինությանը: Ջղայնությունից նա թքեց և կպավ իր կողքին կանգնած մի տղայի: Հասարակական միջավայրի ներքին կուռ տրամաբանությունն իրեն սպասել չտվեց:

II

Մի խումբ երիտասարդ տղաների հետ Սուփանը գլխապատառ վազում էր: Մոտակա ջրավազանում այս ժամերին միշտ լոգանք է ընդունում գեղեցկուհի Աստղիկը: Ահա նրանք մոտենում են քարե պարիսպներին, իրար

54

օգնելով հաղթահարում են այն: Երևում է Աստղիկը, լսվում են շշուկներ, որ հիմա կսկսի հանվել: Աստղիկը սկսում է ազատվել իր հագուստից: Բայց, սպասեք, ինչ-որ մշուշ է հայտնվում, չի թողնում տեսնել Աստղիկին, մշուշը խտանում է՝ արդեն ոչինչ չի երևում: Ով Աստված, ինչու՞ չես թողնում Քեզ տեսնել միանգամից, ամբողջությամբ, ինչպես որ կաս: Երբ մենք անմեղ ենք, Դու մեզնից թաքնվում ես, երբ մեղավոր ենք՝ մենք ենք թաքնվում: Սուփանը ցանկանում էր ցրել այդ դարավոր մշուշն իր և Աստծո միջև:

Շուտով Սուփանին հիվանդանոցից դուրս գրեցին: Սուփանը, իր սովորության համաձայն, մետաֆիզիկական իմաստ էր փնտրում իր հետ կատարվածի մեջ: Նա փնտրում էր Նոր կտակարանում: Իր որոնումների արդյունքում Սուփանը եկավ այն եզրակացության, որ ամեն ինչ կախված է Վերին գաղափարից: Միայն հոգին է ազատ: Դա էլ շատ քաղաքավարի կերպով առաջարկվում էր նույնպես նվիրաբերել Աստծուն: Իրերի նման դասավորությունը Սուփանի համար անընդունելի էր: Պետք է մշտել, որ Կտակարանի հետ մեկտեղ Սուփանը կարդում էր նաև Նիցշեի ստեղծագործություններից: Եվ նա գայթակղվեց: Սուփանը ցանկացավ ինքը լինել Վերին գաղափար, ինքը ստեղծել արժեք: Ինչպես ասում են, «ա» ասելուց հետո պարտադրված ես ասելու «բ», հետո էլ՝ «գ», և ինչն ամենատիպիսին՝ «դ»: Գուցե Սուփանը հույս ուներ, որ կգա մի պահ, երբ Աստված իր հետ պայքարի դուրս կգա, ինչպես՝ Չակոբի դեպքում, բայց ոչ մի դիմադրություն չկար: Սուփանը ուզում էր, իր հոգու ազատությունն օգտագործելով, հասնել մնացածի ազատության: Ելքը մեկն էր. անհրաժեշտ էր հեռանալ այն աշխարհից, որտեղ կառավարիչ էր Վերին գաղափարը:

Սուփանը ուներ և՛ պարան, և՛ աթոռ, և՛ օճառ: Այո, նա կախեց իրեն: Եվ ի՞նչ: Նա համոզվեց, որ Աստված մահացել է, նաև կռահեց, որ ինքը՝ նույնպես: Չկար ո՛չ Աստված, ո՛չ Սուփանը, մնացել էր միայն նրանց միջի մշուշը:

Լուսի Ստեփանյան

Տենդ

Քավ լիցի...

Մի փորձեք դիմադրել իրականությանը.

Կեղծիքին պատշաճ դեղատոմս չի գրվում.

Կառքերի ճռճոցի ու բախյունի զուգահեռը

Աներևույթ մտադացն է,

Որ ճգնում է ուղեղիս մնացած «կարգիները»:

Կարծես չեմ կարող շուրջս ողողել նայվածքով...

Սու՞գ է այսօր, թե՞ պարզապես բարձունքի անչափ ցածրություն.

Պատ, որը այն չէ. ձայն, որը ձայն չէ. նա, որ ինքը չէ,

Գուցե ես եմ, որ չեմ...

Մի պարզ ճշմարտություն կար,

Բայց հիմա դա էլ չկա:

Մի ճնշող վանդակ կա,

Որի սյուներն անգամ չկան:

Դիմակներ... դիմակներ... գայթակղիչ դիմակներ,

Շատերի համար՝ անփոխարինելի...

Ջանազան, թեև միօրինակ: Անտարբեր, միապաղաղ:

Գուցե յուրաքանչյուրս մի դիմակ եմք,

Որին օգտագործում է աշխարհը:

Տիեզերքն անգու՞յն է.

Բնավ...

Կպարզվի այնժամ, երբ ես գորշանամ:

Խելագարներ... Խելագարներ...

Պատի վրայի ստվերը...

Պատի վրայի ստվերը...

Պատի ստվերը...

Ստվերը...

Երը...

Մա՛յր.

Ների՛ր, որ ինչպես դու սիրեցիր ինձ՝

Չկարողացա բնավ այդպես սիրել քեզ:

Մա՛յր.

Ների՛ր, որ կիթառիս լարերի թարմ մեղեդու պես

Չկարողացա ամբողջական, լիքը ներուժս

Շռայլորեն վատնել հանուն քեզ:

Մա՛յր.

Ների՛ր, որ գրած գործերն իմ՝ պոեզիան,

Ջարմացրեց տաղանդդ, ետ քաշվեց մուսան

Քո հրաշալի, մի քիչ հերթական, հնամենի,

Մի քիչ էլ կորած, չկայացած երազներդ երանելի:

Մա՛յր.

56

Ներիր, որ քո կոշտ զենների պես,
Ես ժառանգեցի ցեխոտ բարքերդ նույնպես,
Չկոտրվեցի, իբրև ամուր, հպարտ արարած
Վիրավորված չասացի, որ միշտ սիրել եմ ես քեզ:
Ու մենք իմ ու քո կյանքն ապրեցինք այնպես,
Ինչպես սպասված խոսքի կարոտած
Ու անտանելի լռության դատապարտված
Քարեր
Կամ
Իսկական քարեր:

Մայր.
Ներիր, որ ես էլ, ինչպես դու, Աստված չեմ:
Բայց հողմ էլ չեմ վայրի: Ես մարդ եմ,
Մարդ..

Մեր քաղաքի «ճիշտը»

Արաբական քարավանի անվերջակետ ուղտերի պես
Խաղաթղթերը բացելուն պես
Թքելու ենք ուղիղ այնտեղ, ուր չեն սպասել:
Քահանաներից ոմանք ճաղատ, առատ մորուքավոր
Մի պատրանքի, հաղթանակի ու պայքարի ֆինալի պես
Հորինելու են ապաշխարության նոր սկիզբ, իբրև մազակալման վերնագիր ինքնատիպ:
Աստվածները զայրացած ցնցելու են նրանց՝ աստված դառնալու մոլուցքի համար:
Չեն ներելու ...
Չեն ներելու ...
Խրտնած ձիերի թափից ցնցվող բաշի թափահարմամբ,
Խաղաթղթերը բացելուն պես
Սափրած գլխով տականքները
«Էլ չեն հանդգնելու»,
Բռունցք չեն կիրառելու,
Այլ՝
ճաղերի արանքից,
Փտած խցերից,
Նողկավայրից
Իրենց մեծատառով Աստված ախպեր՝
Տիգրան Կարապետիչից
Սիգարեթ են մուրալու:

Ցայտնոտների գոլորշացած տեղատարափ անձրևի պես,
Խաղաթղթերը բացելուն պես՝
Թեթև ժեստով կարմիրները ներկելու ենք՝ սևացնելով,
Ու մեկ դարին համարժեք անզգայացած ազգը
Շարտելու է դնչակալներ, իբրև անկարող տորեադորներ:
Պարտվելու են երանգների աճպարար հմտությունից:
Դահիճները տառապելու են արյան ծարավից, ժամանցի պակասից:
27-ը էլ չի շարունակվելու...
27-ը պրծնելու է...
Թե խաղաթղթերը բացելու լինենք,

Ապա

Այս քաղաքի արտիստները

Խտրականությամբ

Քաղցած են,

Բայց մերկացած չեն:

Մրսած են,

Բայց ծախված չեն:

Մեր քաղաքի արտիստները

Ուրիշ քաղաքի հանգրվանը չեն:

Արտիստները քահանաներ չեն:

Դահիճները արտիստներ չեն:

Մենք ենք ...

Մենք ենք ...

Երգ երգոց

Օ՛, Օ՛, Օ՛, Օ՛, Օ՛, Օ՛, Օ՛, Օ՛, Օ՛, Օ՛, Օ՛, Օ՛, Օ՛, Օ՛, Օ՛...

Այսպես սկսվեց մի երգահանի սրտածնլիկ երաժշտաճառ:

Այնքան հուզախառն ու խռպոտական բիրտ տոներով,

Որ մի օրորոց ու մի վարագույր հայտնվեցին,

Ուր մարդիկ օ-երի ներքո ննջում,

Ապա

Փակվում են վարագույրի տակ

Կամ սուրճ են խմում, որ մեռնելիս չննջեն:

Օ՛, Օ՛, Օ՛, Օ՛, Օ՛, Օ՛, Օ՛, Օ՛, Օ՛, Օ՛, Օ՛, Օ՛, Օ՛, Օ՛...

Այսպես պատահեց, որ անթիվ հանդիսական

Այս հոգեմետ օ-երի ներքո սիրահարվեց

Չգիտես ում ու չգիտես՝ ով-ում:

Ու տխրեցին...

Ու տխրեցին...

Օ՛, Օ՛, Օ՛, Օ՛, Օ՛, Օ՛, Օ՛, Օ՛, Օ՛, Օ՛, Օ՛, Օ՛, Օ՛, Օ՛...

Այս երրորդ քառյակը շատ դաժան է,

Օ-երի ներքո դժբախտացան ու հղիացան չգիտեմ ինչերով, ումով:

Օ-երի ներքո պատռեցին կոկորդներ, հագուստներ, պաստառներ, մարմիններ ...

Ու էլի բաներ...

Էս օ-երը ամեն անգամ հայտնվում են ու մաշում են, հնացնում են, ազդում են, բարկացնում են,

հիվանդացնում են, հյուժում են, սպանում են, այրում են, կարոտում են, կոտորում են,

տկարացնում են, ծաղրում են, ծվատում են, պլոկում են...

Ու էլի բաներ...

Տրտմություն, կրկնություն...

Միայնակ մեռություն,

Միտքս,

Սիրտս,

Աչքերս,

Օրերս,

Չուշերս,

Բանականությունս,

Բոլորս դոփում ենք...

Ամերիկանիզմին ծախված հոգի

Հոգին թառել է գարշահոտ, գողական, փառաբանյալ վերջնահարկում
Հոգին խժռում է տաղտուկը որկրամուկ
Ու չի տրտնջում...

Ջոնթիացած տիեզերքի ողնաշարն այնպես է փշրել,
Որ էլ ոչինչ,
Բացարձակ ոչնչացած ոչինչ
Էլ չի սպառնալու վերջնահարկի «ճշմարիտ» մոլորյալներին:
Հոգին

Արագության հզորություն է այրում
Ու կարողում է մեր Բաղրամյան փողոցի բացահայտ գաղտնիքները՝
Լույսի բռնեղի և խավարասեր թիթեռնիկների անհույս relax-ը,
Հոգին բնավ չի ցավում...

Հոգին գնացած՝ եկած ու չեկած տղերքի,
Իրենց նման տգրուկներին պաշտպանած
Հայրենիքների, հերոսների ցավը զգում է՝
Չի ցավում:

Հոգին, ինչպես Ադամն առաջնեկ,
Սիրում է մեկ ուրիշ Ադամի:
Հոգին եվայական խաբկանքով
Սիրում է մեկ ուրիշ Եվայի.
Հոգին վկան է Եհովայի,
Հոգին ծախվածն է գլոբալիզմին,
Հոգին արարն է կլոնի,
Հոգին այն գառն է, որ կրծոտում է տիրոջ ոտքերը,
Հոգին մասուն է ու խեղդակապ է անում հավատամքի դավաճաններին,
Հոգին ախպերն է Հռոմի պապի,
Լիքը «Պապերի»,
Էլթոն Ջոնի,
Հայր ու աղջիկ ամուսինների.
Հոգին հաճախ աղոթք է անում Սատանային,
Հոգին հայկական է, բայց ծախվել է ամերիկանիզմին:

Խիստ հայավարի ոստիկան շարքային Կիրակոսը
Երեկ դիտել է շերիֆ Ջոնիի բաւիկ ֆիւմը,
Հագել է կովբոյի սապոգները,
Կռիվ է սարքել գարեջրատանը:
Շերիֆ Ջոնիից ներշնչված շարքային Կիրակոսը
Չի նստել police-ի թագավորական ջիպը,
Վարում է իր պայթած անտիլոպը,
Վարորդներն էլ խղճում են,
Թե ինչու այսպես դասավորվեց միլիցեթի բախտը:

Այսպես պատահեց, որ հայ միլիցեթը
Միլիցա բառից խրտնել սկսեցին,
Ընկճախտով տառապեցին
Ու բոլորից վրեժ լուծեցին:
Դեռ լուծում են
Ու պիտի լուծեն:

Djsheko

(www.bnagir.am-ի «Ընթերցողի գործեր» էջից)

Սասալ

http://www.bnagir.am/?go=readers&r_work=409

- Ախպերս, կարող ա ծխելու ըլնի:

- Չէ, ընգեր ջան:

Վախ մորս արև, էս ինչ քաքն ընգա, մի հատ սիգարետ էս եքա Հայաստանում չկա՞, արա: Լավ ոնց էլ չըլնի մինչև տուն հասնելը մեկից կմուֆթեն: Դավայ, հլը էթամ կասկաղ, ոնց էլ ըլնի տղեքը ընդեղ կըլնեն, մեկից կվեկալեն: Ջան, Հրանտոն, հաստատ կունենա ինքը: Բարև, ազիզ, բա դու Ամերիկա չէիր գնացե՞լ, էկե՞լ էս արդեն, բարով մաշես հագած-կապածդ, ազիզ, մի հատ սիգարետ տու... Արա, բա Ամերիկա գնացած-էկած տղա էս, մի հատ սիգարետ չունե՞ս: Ասում էս՝ Սաքոյենց մոտ կա՞, դե լավ, ազիզ, դավայ, հելնեն սիգարետի տասովկեքի:

- Սաք ջան, բարի օր...

- Սիգարետ չունեն:

- Բա Հրանտոն ասեց՝ ունես:

- Հեսա, էս մի հատն ա...

- Հա գիտեն էտ էլ թքի մեջ ա, չէ՞, ընկել: Արա, լավ գիտեն, որ ունես, հոգիդ խորն ա, մի հատ տու... վորչեն հաջող: Լավ, մորս արև, կարող ա հիմա մեռնեն: Լավ, հլը մի հատ ֆռամ ստեով: Արա, լավ ո՞ւր են տղերքը չկան: Լավ, մի հատ աստիճաններով հելնեն, մեկ ա լիքը մարդ կա վերևը, մեկին կգտնեն երևի: Արա, էս համերգը ինչ համերգ ա, մոռթած պահեց, էս սաքսաֆոնիստների մոտ չի ըլնի՞... Լավ, է, նվագում են, սիրուն չի՞ ուզեն: Չկան-չկան, լավ հելնեն փուչիկ: Մինչև փուչիկ մտնելը մի հատ ջինսնոց մտնեն, Վասյայից կվեկալեն: Թու, Վասյան էլ ստե չի, մենակ էս տղեն ա, բայց սրանից ինչ ուզեն, կմտածի՞ մտել են մենակ սիգարետ ուզելու համար, բայց Vogue ա, է, ծխում: Լավ-լավ, հելա: Փուչիկում էլ մարդ չկա, լավ էս ինչ օր ա, արա: Լավ, հելնեն տուն, ճամփին մեկից կմուֆթեն: Հայաստանը Մուֆթլանդիան ա, էս՝ Հայմուֆթ բանկի նախագահը, մի հատ սիգարետը ինչ ա, որ չկարանամ մուֆթել: Հլը սրանցից հարցնեն, չէ, արա սրանց հագած-կապածը նայի, սրանցից որ ուզեն, կարող ա կրակեն վրես, էս էլ տենց սասալ-սասալ մեռնեն: Հետաքրքիր ա, սրանք իրանց ոռը վերսաչի կոստո՞վ են մաքրում: Սրանից ուզե՞մ, չէ, է, էս էլ իրա ընկերուհու հետ ա, սիրուն չի: Էս մեկից հաստատ կուզեի, բայց ձեռքնը ախթամար ա, սրանից չեն կարում ծխեն: Էս մեկն էլ տարիքով ա, ուզեն՝ կարող ա քֆրտի: Էս ի՞նչ ռեկլամ ա, սիգարետը թողած բիլիարդ ա խաղում, տակն էլ գրած ա՝ ՀՀ առողջապահության նախարարությունը զգուշացնում է... Տո խի մենակ դո՞ւք եք զգուշացնում, սաղ լոմկես էն բիծեն էր, որ պարապմունքից հելա, բիչոկս կպցրի, էկավ էնքան զգուշացրեց, որ չկարեցա հանգիստ ծխեն: Լավ, է, չկա-չկա, զնամ առնեն, սաղ Հայաստանը, որ իմ նման մուֆթի վրա նստի, ոչ մեկը չի ծխի: Ի՞նչ առնեն, Winston lights, թե՞ L&M lights...

Չորս տարի անց, երբ վերակենդանացման բաժնում ինձ առաջարկեցին կտակ կազմել, ակամայից հիշեցի այն երեկոն, երբ առաջին անգամ տեսա նրան: Ո՞վ ծանոթացրեց մեզ: Եական չէ: Եականն այն է, որ շուտ մտերմացանք և հիանալի ընկերներ դարձանք: Սկսնակ դերասաններ էինք: Ես արդեն հասցրել էի մեկ-երկու դեր խաղալ, նա նոր էր թատերական ինստիտուտն ավարտել և շնորհաշատ արտիստի համարում ուներ: Շնորհաշատ... չէ մի: Մինչև դերասանը բեմում մի քանի լուրջ դեր չխաղա՞ ի՞նչ շնորհաշատ, ի՞նչ բան... Լավ ընկերներ էինք: Միասին գնում էինք անառակ կանանց մոտ, ուտում-խմում-հարբում, ծեծկռտուք էինք սարքում, երբ մի քանի տակաճեղեր՝ իմանալով, որ դերասաններ ենք, մեզ փորձում էին ծաղրել: Օր չկար, որ չհանդիպեինք: Միասին էինք, միշտ՝ միասին: Բոհեմական կյանք էինք վարում:

Որոշ ժամանակ անց, իմ միջնորդությամբ, նա ընդունվեց մեր թատրոն: Ընկերոջս օգնելու համար ջանք չէի խնայում: Մասնագիտական մանրուքներից զատ՝ ծանոթացնում էի նաև թատրոնի ներքին, անդրկուլիսային կյանքին: Լավ օրեր էին, ամառ էր՝ տաք, բլթբլթացող տոթ: Քաղաքը կյանքով, ուրախությամբ, հաճույքներով էր շնչում: Մենք սիրում էինք կյանքը, արվեստը, մեր քաղաքը...

Պարզվեց՝ իրոք շնորհաշատ դերասան է: Թատրոնում նրա ընդունակությունները շշմեցրել էին բոլորին: Գովաբանելուց զատ՝ սկսեցին բանբասել, ինչը վկայում էր այն մասին, որ իրենից ինչ-որ բան իրոք ներկայացնում էր: Անցավ մի տարի: Նորից ամառ էր, տաք, ծիրանագույն տոթ: Բեմում փորձ էր: Ավագ դերասաններից մեկի հետ տեսարան ունեի, որը ոչ մի կերպ չէր ստացվում: Դրանից ավելի էի լարվում: Բեմադրիչը երկու-երեք անգամ ցույց տվեց անելիքս, ու երբ կրկին անհաջող փորձեցի՝ սիրտը բռնած դուրս եկավ դահլիճից: Լավ հիշում եմ նրա՝ շոգի՞ց, թե՞ բարկությունից շիկացած գոռգոռոցը: Հինգ րոպե չանցած՝ ասիստենտն ընկերոջս վերև կանչեց: Ընկերս արագ-արագ, աստիճանների մարմարե այտերն ապտակելով, բախեց բեմադրիչի առանձնասենյակի դուռը, ներս մտավ, ու կասկածի կծու կաթիլներ լցվեցին սրտիս մեջ:

Դերս տվեցին նրան: Լավ չէր խաղում, թեև միանգամից կատարում էր բեմադրիչի առաջադրանքները: Կամակատար... Եվ ինչու՞ էր թատրոնի ողջ աշխատակազմը գալիս տեսնելու, թե նա ինչպես է փորձում: Նույնիսկ հրճվում էին:

- Հասկանում ես, չէ՞, որ ես մեղք չունեմ...

Առաջին անգամ զգացի, որ ընկերոջս ծայրը ճղճղան է, գրեթե՝ կանացի: Այդպիսի ծայրով տղաներին ես մանուկ հասակում «ղզիկ» էի անվանում:

Պրեմիերան խաղաց նա...

- Դուրս չգնա՞նք՝ մշենք,- քաշեց թևիցս,- դե, ի՞նչ ես սառել, թե՞ ուրախ չես...

Չէ, ընկերս նույնն է մնացել, բայց ինչու՞ է ծայրն այդքան տարօրինակ կերպով դժժման քվում: Ուրա՞խ եմ ընկերոջս հաջողության համար, իհարկե, ուրախ եմ... Իսկ ե՞ս... Քանի տարի է արդեն մեջք եմ ծռում այս թատրոնում, բայց մի կարգին, կենսագրություն կազմող դեր չխաղացի... Ումի՞ց եմ պակաս, ո՞վ է ինձնից շնորհքով, ընկե՞րս, թե՞ ուրիշ մեկը... Բեմի վրա քայլել չգիտեմ, իրենց ծայրին չեմ տիրապետում, ո՛չ արտաքին ունեմ, ո՛չ՝ բեմական խոսք...

Դուրս եկանք փողոց: Երկինքը մթնած չէր, քաղաքն էր մթնած: Սովորոտ, կեղտոտ, անհրապույր փողոցները նողկանքի լեղի կաթիլներ լցրեցին սրտիս մեջ: Մենք էլ կասե՞նք՝ ապրում ենք, այն էլ՝ մայրաքաղաքում... Գավառ... Գավառ... Բա մարդի՞կ. անկիրթ, սև, մրոտ... Ես արևն ինչու՞ լույս չի տալիս կամ տված լույսն ինչի՞ համար է... ժանտախտի համաճարակ ընկներ, վերանար էս քաղաքը... Ես էլ վերանայի, ընկե՞րս...

Անցավ մի ամիս: Այդ ընթացքում ընկերոջս հետ ոչ պոռնիկների ետևից քարշ եկանք, ոչ կերուխում սարքեցինք, ոչ էլ՝ մի կարգին նստեցինք-գրուցեցինք:

Նրա հասցեին գովեստի խոսքերը ավելի ու ավելի հաճախակի էին հնչում: Նույնիսկ արտերկրից ժամանած բեմադրիչը, ներկայացումը դիտելուց հետո, չզլացավ, ինձ անտեսելով, ամուր սեղմել ընկերոջս ձեռքն ու հավաստիացնել, որ կերպարի այսպիսի հետաքրքիր մեկնաբանության դեռ չէր հանդիպել: Բանականություն... Ես ուրախ եմ ընկերոջս համար, արժանի տղա է: Բայց վերջերս փոխվել-ուրիշ է դարձել: Մեծամտացե՞լ է... Ինձ սկսել է անտեսել: Երախտամոռ... Չի հիշում, թե ում շնորհիվ այսպիսի հաջողություն ունեցավ:

- Չե՞ք ուզում ձեր պապիե-մաշեները հանեն,- նկարիչը կեղտից տեղ-տեղ փայլող բազմոցների վրա է պառկեցնում սկզբում ընկերոջս, ապա՝ ինձ,- չգիտեմ՝ գիտե՞ք, որ նոր ներկայացման մակետն արդեն արտադրության են ուղարկել... Ըստ իմ մտահղացման՝ ամբողջ բեմի մակերեսը արձաններով ու կիսանդրիներով է ծածկված լինելու: Ի դեպ, մտահղացումն քեմադրիչին շատ դուր եկավ... Նույնիսկ այսպիսի մի տեսարան հորինեց... Որպես գաղտնիք են ասում, հա... Ետնաբեմում պետք է կոնվեյեր սարքեն, որի վրայով, ներկայացման ընթացքում, անընդհատ գլուխներ են գնալու-ընկնելու... Լավ տիպաժ ես,- ասաց ընկերոջս,- քո պապիե-մաշեն երևի օգտագործեն Կեսարի արձանը սարքելիս... Օ, Զոռն, Զոռն ... Զոռնեական կայսրությունը կուռքերի կայսրություն էր, դրա համար էլ ամբողջ բեմը կանգուն, տապալված, նոր, հին ու ջարդված արձաններով են լցնելու...

Դեմքիս վրա գաղջ, լպրծուն զանգվածի հոսքը, ստիպողաբար փակվող աչքերս ու այտերս սեղմող կաղապարի ճնշող նեղսրտվածությունը տխրեցրին ինձ: Ավելի քան երկու ժամ ասես փշերի վրա լինեի:

- Վերջ, կարող ես վեր կենալ...

- Իսկ իմ պապիե-մաշենով ու՞մ արձանն ես սարքելու...

Նկարիչը կարմրեց.

- Գիտե՞ս, երևի քոնը չօգտագործեն... Ինձ պետք էր ընկերոջդ պապիե-մաշեն, որ Կեսարի արձանը կարողանայի սկսել... Կարծում էի՝ չի համաձայնի, դրա համար... Մի խոսքով, անհեթեթություններ են դուրս տալիս... Ներիր...

- Դրա համար երկու ժամ ինձ չարչարեցի՞ր...

Շուտով նա երկու նոր դեր ստացավ, ես՝ ոչ մի... Մի օր էլ մոտեցավ ու.

- Գիտե՞ս, քո դերը խաղալու համար դիմում են գրել...

- Ո՞ր դերս...

Ասաց...

- Ախր դա իմ միակ մեծ, նորմալ դերն է... Իսկ քո տե՞ղը, ո՞վ է բազմամարդ տեսարաններում մտնելու...

- Բեմադրիչն ասաց, որ դու...

Դուրս եկա փողոց... Աստիճանների վրա ոտքս ինչ-որ բանի դեմ առավ: Սատկած առնետ էր: Փշաքաղվեցի ու քայլերս արագացրեցի: Կոշիկներիս վրա տեսնես արյան հետքեր կա՞ն: Նայեցի ու կրկին փշաքաղվեցի: Ոտքերիս առաջ մեկ ուրիշ առնետ էր ընկած: Տեսնես ո՞վ է այսօր առնետորսի դուրս եկել: Ահա մի առնետ ևս: Կարծես դեռ կենդանի է: Երկու քայլի վրա մի ուրիշն է շունչը փչում: Ժանգագույն աղբով ու կանաչավուն, տարօրինակ լորձով լեցուն փողոցներն ամայի էին: Խաչմերուկին չէի հասել, երբ երկու՝ խամաճիկների նման օրորվող անցորդների հանդիպեցի: Նրանցից մեկը կոկորդ պատռելու չափ գոռում էր: Սկզբում թվաց, թե հարբած է, բայց ... Տղամարդը սաստիկ ցավից էր գոռում: Պարանոցի վրա արմատոր խոց կար: Մյուս անցորդը հագիվ էր ընկերոջը քաշ տալիս: Զանկարծ երկուսն էլ ընկան ու նույն ակնթարթում հոգիներն ավանդեցին: Փախա... Բայց փախել կլինե՞ր... Փողոցները մի վայրկյանում մարդկանցով լցվեցին: Նրանք բոլորն էլ գոռում, զանգատվում էին պարանոցի, անութների և ածուկների շրջանում ունեցած անտանելի ցավերից: Զազում էին, փսխում լորձով լեցուն մայթերին: Նրանց մարմինները թարախաբշտիկներով էին պատված, զառանցում, դողում և արև էին ուզում, արև՝ ... արև՝ ...

Լեղապատառ ներխուժեցի թատրոն: Այստեղ ամեն ինչ խաղաղ էր: Խաղա՞ղ էր: Դահլիճը լեփ-լեցուն էր: Ընկերս այսօր առաջին անգամ խաղում է իմ դերը: Լավ չի խաղում, և ինչո՞ւ է հանդիսատեսն ամեն տեսարանից հետո ծափահարում: Ես որ խաղում էի, ոչ ոք չէր ծափահարում: Ծափահարում են, որովհետև քծնում է հանդիսատեսին: Գնում է դեպի հանդիսատեսը, այնինչ իսկական արտիստը հանդիսատեսին պետք է տանի իր ետևից:

- Չե՞ս ուզում ինձ շնորհավորել,- ընկերս է...

Շնորհավորեցի... Տուր թե կտաս դրա դեմքին:

- Ի՞նչ է եղել,- բեմադրիչը քննական հայացքով սկզբում զննեց նախկին ընկերոջս, ապա՝ ինձ,- ո՞վ է քեզ այսպես նախշել... Զա, դերի հիմնական դերակատար եմ քեզ նշանակում ...

- Բա ե՞ս,- թռավ իմ բերանից...

- Դու էլ միշտ կխաղաս նրա դերը... Բազմամարդ տեսարաններում...

Ես ատում եմ նրան, ատում եմ ու... Զաջողակ աստղի տակ է ծնվել... Գեղեցիկ արտաքին, բախտ՝ ուրիշ ոչինչ... Ես նրանից շատ ավելի տաղանդավոր եմ... Ինչո՞ւ պետք է նա ավելի հաջողակ լինի... Ինչո՞ւ նրան բերեցի մեր թատրոն: Կամ սկզբից պետք է իզուրօրը վերացնեի, որ հաջողություն չունենար... Նույնիսկ ինձ մրցակից չի հաշվում... Ախ, ճակատագիր, դու հովանավորում ես ամենաանարժաններին...

Մեր հարաբերությունները վերջնականապես փչացան: Արհամարհում էր ինձ: Նրա հասցեին զովեստները շարունակվում էին: Մարդիկ, ինչպե՞ս եք կարողանում այս խառնակ ժամանակաշրջանում, երբ քաղաքը կործան-

62

վում է, բնակիչները մեռնում են, նրան գովաբանելու համար ժամանակ ու բառեր գտնել:

Դուրս եկա տնից: Մութ էր... Արև, արև, դու մահամե՞րձ ես, թե՞ երես ես թեքել մեզնից: Փողոցները լեցուն էին դիակներով: Ասում են՝ ժանտախտի համաճարակ է տարածված: Մարդիկ մեռնում են հարյուրներով: Ըստ պաշտոնական տվյալների՝ գրիպի սովորական վիրուս է, որը մարդկային կյանք չի խլել:

Թատրոնում ոչ ոք չկար: Իջա բեմ: Նոր ներկայացման դեկորն արդեն հավաքված էր: Կենտրոնում կանգնեցրել էին Կեսարի արձանը... Նրա արձանը: Բեմը լցված էր անթիվ-անհամար արձաններով ու կիսանդրիներով: Լավագույն արձաններն ու կիսանդրիները նրա դիմագծերն էին կրում: Իսկ ու՞ր է իմ արձանը: Ահա, ընկած է ետնաբեմում, դեմքը կիսով այլանդակված, փոշուն հավասար...

Հանդիսատեսը օրեցօր քչանում էր, բայց մենք շարունակում էինք խաղալ: Նա խաղում էր գլխավոր, ես՝ լավագույն դեպքում, երրորդական դերեր: Նախանձում էի նրան... Այո, չեմ ամաչում խոստովանել: Նախանձում էի նրա հաջողությանը, ձայնի ելևէջներին, որոնք սկզբում ինձ ծղձղան էին թվում, քայլվածքին, հագուկապին, նույնիսկ հիվանդություններին: Նախանձում էի՝ տեսնելով, թե նրան ինչպես են սիրում, թե ինչպես է մեքենա վարում, հյուրերը ընդունում, գիշերում գեղեցիկ կանանց մոտ, կարճատեսության պատճառով ակնոց կրում, մեկնում արտերկիր՝ նկարահանվելու, ինչպիսի հեղինակություն ու ծափեր է վայելում:

Ես որոշեցի նրան սպանել: Մտահղացմանս իրագործումը մեծ ջանքեր չէր պահանջի: Քրեական պատասխանատվության չէի ենթարկվի այն պարզ պատճառով, որ քաղաքում ամեն օր ժանտախտի համաճարակից առնվազն տասը հազար մարդ էր մահանում: Մեռելներին չէին հասցնում թաղել, էլ ուր մնաց պարզեին, թե հանգուցյալներից յուրաքանչյուրն ինչպիսի մահով է մահացել: Վկաներ ևս չէին լինի: Թատրոնի ամբողջ անձնակազմից մնացել էինք ես և նա:

Մեր նոր ներկայացման պրեմիերային ընդամենը մեկ հանդիսական էր եկել: Նա խաղում էր գլխավոր, ես խաղում էի նրա ծառայի փոքր, աննշան դերը: Բայց լավ էի խաղում: Մի էպիզոդ էր, բայց այնպես էի խաղում, որ նրա կերպարը ստվերում էր մնում: Այնպես են անելու, որ ներկայացումը չավարտված մեռնի: Չեմ ուզում, որ արժանանա այդ՝ թեկուզ մեկ հանդիսատեսի ծափին: Կթունավորեմ կամ կխեղդեմ...

- Ժանտախտը լափի ձեր երկու տներն էլ,- հանկարծ բոլորովին ուրիշ պիեսից, ուրիշ կերպարի տեքստն ասաց: Այնպես ասաց, որ միակ հանդիսատեսը ծափահարեց: Ասաց ու ընկավ: Մոտ վազեցի: Մահամերձ էր, չհասցրեցի նրան մարդավարի սպանել: Ի՞նչ անեմ... Հիվանդանոց հասցնե՞մ: Իսկ ներկայացումը, ո՞վ կխաղա... Գուցե արձաններին խնդրե՞մ...

- Խաղացեք, դուք խաղացեք, մինչև ընկերոջս հիվանդանոց տանեմ...

Արձանները լսեցին ինձ, շարժվեցին ու սկսեցին խաղալ: Տեր Աստված, նրա արձանը խաղում էր գլխավոր, իսկ իմ արձանը՝ ծառայի դերը:

Արդեն ավանդում էր հոգին: Հոգեվարքի մեջ էլ անասելի հմայիչ էր: Ես նախանձում էի՝ տեսնելով, թե նա ինչպես է մահանում:

Վերակենդանացման բաժնի միակ կենդանի մնացած բժիշկն առաջարկեց կտակ կազմել:

- Գոնե նրա ունեցվածքը օրինավոր ճանապարհով ինչ-որ մեկին հասնի...

- Ուզու՞մ ես ինչ-որ մեկին ինչ-որ բան թողնել...

- Ուզում եմ,- ընկերս հազիվ էր շնչում,- ամեն ինչ թողնում եմ քեզ...

Ասաց ու մեռավ... Վերջ...

Վերադառնամ թատրոն, շարունակեն ներկայացումը: Հիմա արդեն գլխավոր դերերը ես կխաղամ: Վերջապես...

Հասա թատրոն, մտա բեմ: Գլխավոր հերոսի տեքստից երկու բառ չէի արտասանել, երբ շվվոց լսեցի: Միակ հանդիսականն էր շվվացնում: Չէր ուզում, որ այդ դերը ես խաղամ: Իսկ ո՞վ պետք է խաղա... Նրա արձանը կրկին շարժվեց, իջավ պատվանդանից ու սկսեց խաղալ... Բարկացա... Ես կսպանեմ այդ միակ հանդիսատեսին, արձանն էլ կայրեմ... Կրա՞կ, կրա՞կ եմ ուզում այնպես, ինչպես ժանտախտով հիվանդները արև էին ուզում: Արև չկար, բայց կրակ կլինի: Վառեցի լուցկին ու հրդեհեցի թատրոնը: Արձանները կրակի բոցերի մեջ շարունակում էին խաղալ, խաղալ ու այրվել: Միակ հանդիսականը դահլիճից չէր հեռանում և այրվում էր արձանների հետ: Այրելը քիչ էր, պայթեցրի շենքը... Վերջ, հիմա ոչինչ չկա, ոչ ոք չկա...

Առավոտ կանուխ արթնացա, դուրս եկա փողոց: Քաղաքը կյանքով, ուրախությամբ, հաճույքներով էր շնչում: Գնացի թատրոն ու ազատման դիմում գրեցի... Այլևս դերասան չեմ... Չեմ ավստում, որ դերասան չեմ...

Անահիտ Հայրապետյան

Պատմվածք

Գրիչն ուտում է ինձ,
Դադարում են պարզապես լինել,
Փոխանջատում՝ ժամանակ ցույց տվող սարքը:
Ձայն չկա,
Միայն սառնարանն է խլացնում,
Այն էլ շուտով կդադարի,
Միայն հիմա են զորեղ,
Միայն՝ ես,
Միայն՝ այստեղ,
Ամեն ինչ
Ու ամենքին
Ու համառորեն փոխակերպում են,
Այլափոխում,
Մտմտում,
Մտմտում,
Մտմտում...
Համարձակություն է պետք
Այդպես անելու
Եվ չանելու համար:

Քաղցրություն...
Կպչել քայլերիցս,
Դենքս խառնել մատներիս,
Աչքերս՝ մեջքիս,
Դառնալ գունդ,
Քառակուսի,
Կոն,
Գլորվել,
Մազնիսանալ,
Արագանալ,
Մինչեւ կորցնեն
Անուն,
Քաշ...

Ես սա չեմ ուզում,
Ես սա չեմ ուզում,
Ես սա չեմ ուզում...

Աղաղակում են,
Մագիլներս խրում պատերից,
Կախվում առաստաղից,
Թևերս բացվում են,
Դրանից ցավ են զգում,
Տաքությունս խեղդում է,

Պայթում է գլուխս,
Աչքերս են հոգնել:
Մեծացա
Ակնթարթում,
Միանգամից:

Ես սա չեմ ուզում,
Ես սա չեմ ուզում...

Սեղանը բարկացնում է,
Շարունակ ճանճեր են քայլում
Պատուհանի հակառակ կողմում,
Ուզում ներս անցնել,
Փորձում ներս անցնել:

Իմ ունեցածը մեծ բան չէ,
Բայց...
Սա չեմ ուզում...

Ես կարող եմ քայլել,
Համարձակ չեմ,
Քիթս խոթում եմ՝ ուր պատահի,
Սպիտակ թուղթն ատում եմ,
Բայց այն իմ աչքի առջև է,
Ու ես ինձ վատ եմ զգում,
Գոռում եմ՝
Շուտ ինձ գրիչ տվեք,
Հասարակ,
Քսանհինգ դրամանոց գրիչ,
Արագ...

Սոված եմ,
Նայում եմ ուտելիքին,
Որոշեցի սոված գրել պատմությունս,
Խանգարում են հարևանները,
Որոնք ծնունդ են նշում,
Շուտով իմը կլինի,
Այդ առավոտն էլ կբացվի,
Կփորձեն թեթևանալ,
Չի ստացվի,
Չեն կարող ուրախանալ,
Իրավունք չունեն:

Արտաքուստ ամեն ինչ նորմալ է,
Հանդարտ,
Երբեմն ուրախ ժպտում են,
Միայն՝ թվացյալ,
Այստեղ շատ աստղեր կան,

64

Սոված չեմ մնա...

Երթուղային տաքսիները լցրել են առօրյա,
Չեմ ուզում,
Որ հենց դրանք լցնեն,
Բայց...

Անհանգստություն,
Արհամարհանք,
Հետո կողքից եմ նայում:
Սառնարանն ազդում է նյարդերիս վրա,
Ու ես այն չեմ անջատում:

Գլուխս լիքն է գաղափարներով,
Երազներով,
Որոնք իրենց ցինիկ աչքերն են հառել վրաս,
Ասես ես եմ,
Որ մարմնավորում եմ
Իրենց սպասումներն ու վախը,
Քծանք,
Ցինիկ քծանք:

Սպասում է,
Հաստատ գիտի,
Որ բացել եմ պատուհանը,
Ուրեմն հաց եմ փշրելու,
Բարկացած նրան եմ նայում՝
Ձրիակե՛ր,
Ես գոնե երբեմն գրում եմ,
Դու ի՞նչ ես անում,
Օ, թռչում ես,
Ների՛ր,
Պարտված եմ...

Ծուլորեն,
Մարմինս մի կերպ պահելով
Ոտքերիս հետ նույն առանցքի վրա՝
Քարշ եմ տալիս այն մի երկու մետր,
Հասնում սեղանին...

Արևը սկսել է այրել,
Սևացնել ասֆալտը,
Հաստատ հիշում եմ,
Որ ասֆալտը ֆ-ով է գրվում,
Արևը մոխրացնում է
Բառը,
Տառը,
Հնչյունը...

Ձայնալարերս խզվել են
Աչքերիս պես,
Որոնցում անընդմեջ շարժվող խազերը
Ստիպում են ամեն ինչ տեսնել այնպես,
Ինչպես որ կա,
Հետո գիծ քաշել վրայով,
Ասես թե այն սխալ է,
Չկա...

Քաղաքը մարում է լույսերը,
Դրանք արդեն չեն լուսավորում...
Գիշերն անցավ...

Լսարանում տոթ է,
Հեղձուցիչ,
Չգիտեմ որտեղ պահեմ գլուխս,
Որ...

ուղեղիս տատանումները
հանկարծ չհամընկնեն
դասախոսիս ճղճղան
ծայնի տատանումներին,

Որը համառորեն շարունակում է դասախոսել
Այլմոլորակայինների մասին,
Որոնք իջան երկիր.
Այ քեզ ծիծաղելի մարդ,
Նրանք ամեն օր իմ սենյակում են:
Չհաջողվեց,
Համընկան,
Ռեզոնանս,
Խըրթ...

Անջատվեցի,
Հերիք չէին աչքերիս ժխտող խազերը,
Հիմա էլ ամեն ինչ
Անծայն,
Դանդաղեցված,
Տխուր,
Հանգած...

Ո՞վ է կարդալու սա...

Ամենքը համոզվեցին,
Որ այլմոլորակային ծամոն գոյություն ունի,
Ես էլ եմ ծամում,
Փուչիկ փչում,
Մեծ,

Դեղին-դեղին,
ճիշտ արևի պես,
Բըլթ...
Չարնացած աչքեր,
Լավ է,
Որ գոնե ժխտվում են...

Երբ մի անգամ բարձրացա Սահունասար,
Քիչ մնաց ցած ընկնեի,
Կառչեցի ժայռից,
Չգիտեի,
Որ վեր բարձրացողը,
Չպետք է ցած նայի,
Նայեցի,
Ու...
Հասա գագաթ,
Երկրորդն էի,
Այնտեղ անուշ հոտով ծաղիկներ կային,
Որոնց նայելն անգամ մեղք էր,
Հետո ձի նստեցի,
Որը սահքով իջավ.
Արագություն,
Բայց ձիուց էլ հոտ է գալիս,
Որն ավելի տհաճ է,
Քան՝ կովինը...

Երբ լսարանից դուրս եկա,
Գրատախտակին շատ մեծ սխեմա կար գծած,
Սիրում են տրանզիստորները՝
Տարբեր տեսակի իրենց բնութագրերով,
Արտաքին տեսքով,
Ամենաշատը տրանզիստոր են սիրում,
Տարբեր տեսակի զրքեր են կարդում,
Բայց փնտրում են մեկը:
Ջախջախվեցին էլեկտրոնային լամպերը,
Տրանզիստորն եկավ ու մնաց,
Արհամարհում են իմ գիտելիքները,
Խոսում այնպես,
Որ \$ տառով գրվող ասֆալտը հասկանա.
Չի հասկանա...

Նրանք ճակատագիր են ջարդում,
Քանում ամեն ինչ,
Իրենց անգույն մտապատկերներով
Խցկվում տողարանք,
Ուզում և անում են...
Դուրս են գալիս իմ էջից,
Սկսում թափառել,

Երբ աստված համակարգիչն անջատի,
Ինձ կհիշի իր կոշտ հիշողությունում,
Բազմազանության համար,
Իսկ իմ արագ թափառումներին՝
Վե՛րջ...

Մասնագիտական տերմիններով
Աշխատեցի հանկարծ չխոսել,
Իզուր,
Ամենքն էլ անում են,
Ու վատ էլ չի ստացվում...

Ֆուտբոլի դաշտում լինեի,
Հո չէի վագի,
Չէի վագի,
Կտշեի գնդակն ու
Գուլ կխփեի,
Սուրեն Բաղդասարյանն էլ
Հուզված գո՛ո՛ո՛ւ՛ կկանչեր,
Բայց դաշտում...
Հիերո,
Ձիդան,
Սալգադո,
Մաքելելե...

Իրոք,
Շատ հետաքրքիր հանդիպում է սպասվում...

Փիլիսոփայել պետք չէ,
Ես էլ չէի ուզում,
Օպերացիոն համակարգը
Ինձ սխալ խնդրի տեղ է դնում,
Փորձում դուրս շարտել իր հիշողությունից,
Ընդհատում...

Դե արի ու բացատրի,
Որ ուրցերն էլ տարբեր գույնի են լինում,
Սպիտակավուն,
Մանուշակագույն...
Դե արի ու ասա,
Որ տատա
Ու իր նման շատ-շատերը
Իր ու իր հարևան մի երկու գյուղից բացի
Ուրիշ ոչինչ չեն տեսել...
Որ խորհուրդն ամենուր է,
Ուր՝ դատարկությունը...

Աչքերունս շարժվող ընդհատումները

66

Սկսեցին բրոունյան շարժում կատարել...

Մի թողեք պատմեն Կրետե կղզում գտնվող
Ինստիտուտների ցանցի մասին,
Շուտ կսպառվեն,
Սարսափում են,
Երբ ասելիք չեն ունենում...

Գոնե ծամոնս դեռ չի փչացել
Ու փչվում է առաջվա պես մեծ
Ու վառ դեղին՝
Ծիշտ արևի պես,
Որը սևացնում է ֆ-ով գրվող ասֆալտը...

Մի օր արթնացա և ուզեցի գրել,
Մի օր կարթնանա՞մ, որ չուզեմ գրել...

Դժգոհում են համակարգի դեմ,
Ամեն տեսակի համակարգի,
Կոորդինատային համակարգ,
Տնտեսական համակարգ,
Իրավական համակարգ,
Գնահատման համակարգ,
Հարկային համակարգ,
Խնդիրների համակարգ...
Բալզակյան...
Անկանոնության են ձգտում...
Ամեն ինչ կանոնիկ է...

Սկսել են հաճախ ժպտալ,
Գրեթե միշտ ժպտում են...

Ցած իջա՝
Մի քիչ վազելու,
Մարզվելու,
Մարդ չկա,
Ասֆալտը դեռ չի սևացել,
Իր գույնն է ուտում...
Դանդաղ քայլ,
Արագ քայլ,
Դանդաղ վազք,
Արագ վազք...
Սառն է օդը,
Գայթակղիչ.
Ոչ ոք,
Առավոտյան ձայն,

Դեգերումից հոգնած շներ,
Որոնք ամենուր են,
Որոնք հարմարվեցին մեր ներկայությանը,
Տանելի դարձրին մեր ներկայությունը...

Ի՞նչ ես ուզում դառնալ...

Արի ու տես,
Որ բախտ կոչվածին էլ պիտի հիշեն...

Նստում են երթուղային տաքսի,
Չեն ուզում,
Որ դրանք իմ օրը լցնեն...

Կակաչների դաշտերը պարում են՝
Հոգնած,
Փռշոտ,
Հիմա ուրիշ դեղին ծաղիկներ են,
Կամաց-կամաց չքանում է ասֆալտը,
Միայն հող ու փոշի...

Ծխախոտի հոտը տանել չեն կարողանում,
Գովազդ չէի սիրում,
Հիմա շատ են սիրում,
Փողոցով քայլելիս հայացքս վեր է նայում,
Աստված է դարձել գովազդը...

Հիմա կանաչ ծամոն են ծամում,
Փչում մեծ,
Վառ կանաչ,
Ծիշտ՝ մման արևի,
Որը հանդգնորեն փայլեցնում է ասֆալտը,
Ֆ-ով գրվող ասֆալտը...

Բարին ամենուր է,
Գոնե ինձ այն միշտ ուղեկից է,
Սովորություն էի ձեռք բերել՝
Միայն համակարգչի առջև գրելու...
Մի կերպ հրաժարվեցի,
Թուղթն ու գրիչը
Ինձ հետ քարշ տալ կարող են...

Հիմա կարմիր գրիչով գրում են,
Ու վառ կանաչ փուչիկներ փչում...
Բըլթ...

Հարություն Հարությունյան

(www.bnagir.am-ի «Ընթերցողի գործեր» էջից)

Ապտակի գինը

Սեդրակի ուրախությանը չափ չկար: Առավոտ կանուխ աչքերը բացել ու հորն էր տեսել՝ կողքին պառկած: Չէր հավատացել, քնատ աչքերը տրորել էր, որ ավելի լայն բացվի երևի, որ իրոք համոզվի: Հա՛յրն է... Հա էլի, ինքն է... Ամբարված կարոտը հրեց նրան ու Սեթոն հոր կրծքին ընկավ՝ ամուր-ամուր գրկեց: Այդ պահին Սեթոն ամենաներջանիկ մարդն էր, ամենաուրախ երեխան: Հոր բացակայությունն ընկճել ու խեղճացրել էր նրան, ու հիմա առավոտ կանուխ հոր հայտնվելը նրա համար վերջ էր դնելու ընկճվածությանն ու խեղճությանը: Գյուղամեջ կիցնի առույգ ու ինքնավստահ, քանի որ հայրը վերադարձել է. ի՞նչ փուլթ, թե դատարկածեռն է վերադարձել խոպան ասածից: Սեթոյի համար խոպանը մի ուրիշ բան էր, քաղաք էր, աշխարհամաս էր, երկի՞ր էր, ի՞նչ էր, չէր հասկանում, միայն գիտեր, որ երբ այդտեղից վերադառնում էին գյուղացիները, սկսում էին հազար ու մի պատմություններ՝ ճիշտն ու սուտը իրար խառնած, ու պատմում էին, պատմո՞ւմ... մինչև մյուս տարի գարունը, երբ էլի նույն մարդիկ, նույն կերպ կբռնեին խոպանի ճանապարհը: Մի բան էր Սեթոյին մխիթարում. ինչքան էլ հայրը ձեռնունայն վերադարձած լիներ, գոնե սեպտեմբերի 1-ին նոր պայուսակով, նոր կոշիկներով դպրոց կգնար:

Այդ օրը Սեթոն գյուղամեջ իջավ տաքուկ երագներից ոգևորված, առույգ, ինքնավստահ: Գյուղամեջ ասածը՝ գյուղի կենտրոնն էր՝ խանութի շրջակայքով, ուր հավաքվում էին գյուղի մեծերը և առավոտից մինչև ուշ իրիկուն քննում աշխարհի գործերը:

Սեթոն տեղավորվեց խանութի մոտ, ամֆիթատրոն հիշեցնող քարե նստարաններից մեկին, իսկ քիչ այն կողմ տամա խաղացողները արդեն սկսել էին իրենց խաղն ու չէին նկատել Սեթոյին:

Չորս շրջի աչքից չվրիպեց Սեթոյի ինքնավստահ կեցվածքը, ու նա, երեխային խայթելու համար, հեզմական հարցրեց.

- Խե՛ր ըլնի, առավոտ գիշերով եկել նստել ես քարին: Չլինի՞ մորդ հետ քաղաք ես գնում՝ շոր-մոր, կոշիկ-մոշիկ, զռթուզիբիլ առնելու:

Հագիվ առիթը կայացել էր, ու Սեթոն, Չորսա շրջի հեզմախառն հարցումը բանի տեղ չդնելով,՝ ուրախ-ուրախ պատասխանեց.

- Չէ՛, հերս ա եկել, էս տարի քաղաք չենք գնալու, ինչ պետք ա, հերս խոպանից բերել ա:

Սեթոյի ինքնավստահ տոնը Չորսա շրջին դուր չէկավ ու նա ասես փորձեց վրեժխնդիր լինել ու իրեն

հատուկ լկտի տոնով շարտեց.

- Պա՛հ, պա՛հ, պա՛հ, հերդ հագիվ իրեն բերեր տուն հասցներ, քեզ շոր որտեղի՞ց ա բերել: Շոր բերող լիներ, մեկ-մեկ էն գյոզալ մորդ փող կուղարկեր, որ սրա-նրա համար քոծություն չանի:

- Հերս խոպանից ինձ համար սուրքիթ լաքից կոշիկ ա բերել... Բենոյի կոշիկներից էլ լավը:

- Բարով մաշես... մորդ համար ի՞նչ ա բերել, երևի շուկովի տռուսիկ, հա՞,- ու քահ-քահ հռհռաց:

Աշխարհը կարծես շուռ եկավ: Երկինքը աչքին սևացավ, արյունը խփեց գլխին.

- Շուկովի տռուսիկ կնիկդ էր հագել ու թողել Հայրոյենց գոմում, երբ դու խոպանում էիր: Հրեն, հիմա էդ տռուսիկը երևի Հայրոյի կնիկն ա հագնում: Է՛ս ականջներովս եմ լսել, թե աղբրի գլխին կանգնած ոնց էր Հայրոյի Հայկուշը կնամիքին պատմում տռուսիկ գտնելու պատմությունը,- ինքնագոհ միամիտ մանկան հայացքը ուղղվեց Հրաչի կողմը:

Հայրոն, որ տամա խաղացողներից մեկն էր, քարացավ, բայց և միանգամից ելքը գտավ. պարծեցավ, թե մնան բան եղել է, բայց՝ կողքի գյուղից, ուրիշի կնկա հետ, և որ էդ լակոտի լեզուն պետք ա կտրել, որ էլ սուտ չխոսի:

Ասես Սեթոյի մեջ վիրավորանքից ժայթքած հրաբուխը միանգամից մարեց, պաղեց ու... մի տեսակ փոշմանեց, որ Հայրոյի անունը տվեց: Մինչ Սեթոն կվայելեր Չորսա շրջից վրեժխնդիր լինելու հաճույքը, Չորսա շրջի ծանր ապտակը նրան գետին տապալեց: Ապտակի շառաչից աչքերի առաջ սևացավ: Ականջում ապտակի շառաչը չէր թողնում այլևս լսել մյուսների ասածները: Միայն լսում էր խոսքի տակն ու գլուխը խառնած կատաղած Հրաչի հայիոյանքները անբաշար, անհաջողակ հոր հասցեին ու հավաքվածների թունդ թրթիջը:

Տանը ծավալված խոսակցությունից Սեդրակը հասկացավ, որ ոչ մի սուր քիթ կոշիկ էլ չի լինելու: Հայրը պարտքով ինքնաթիռի տոմս էր գնել ու մի կերպ եկել հասել էր գյուղ: Իսկ տանը կուտակված պարտքերն այնքան շատ էին, որ ինչ-որ բան գնելու մասին խոսելն ավելորդ էր: Սեդրակը հիշեց տատի սիրած ասացվածքը. «Եղունգ ունես, գլուխդ քորի»: Սակայն ինքն իր գլուխը քորելու համար էլ դեռ շատ փոքր էր: Ո՞վ Սեդրակին գործ կտար կամ ի՞նչ կարող էր անել խեղճը, որ կարողանար դպրոցի համար նոր հագուստ գնել: «Պայուսակ էլ չունենմ, որ այս տարի մի կերպ յուլա գնամ», - մտածում էր Սեդրակն ու ելքը չէր գտնում:

Սեպտեմբերի 1-ին հաշված օրեր էին մնում: Ամեն առավոտ Սեդրակը խանութի քարին նստած թախծոտ հայացքով համադասարանցիներին ծնողների հետ ճանապարհում էր քաղաք՝ շոր առնելու, իսկ իրիկնամու-

տին հետ վերադարձածներից լսում էր շատ մեծ քաղաքի ու մեծ խանութների մասին պատմություններ, որոնք կարծես հեքիաթ լինեին: Ամեն անգամ այս պատմությունները լսելիս Սեդրակն ավելի ջղագրգիռ էր դառնում, բայց ամեն կերպ աշխատում էր քողարկել իր անհանգստությունը: Գիշերները քունը չէր տանում, հոլի պես պտտվում էր անկողնում: Անընդհատ հիշում էր խանութի միջադեպը, ու անգորությունից լացը գալիս էր: Վերավորականն այն չէր, որ Զրաչը ապտակել ու հայիոյել էր, այլ՝ այն, որ սեպտեմբերի 1-ին բոլորը տեսնելու էին Սեդրակին առանց նոր շորերի ու հերթական անգամ ինքն ամաչելու էր հոր փոխարեն:

Սեթոն սուտ խոսել չէր սիրում, բայց այդ օրը իր կամքից անկախ ստեց ու ակամա դարձավ հորինած ստի գերին: Ամեն ժամ, ամեն վայրկյան մտածում էր, մտածում ու ելքը ոչ մի կերպ չէր գտնում: Այսպես մտամուռ, հանդում թիկն տված խոտի դեզին, հերթական անգամ ընկել էր երազների գիրկը, երբ ականջին հասած խոսակցությունը սթափեցրեց և պարտադրեց լարել լսողությունը:

- Թո՛ղ, Զայրո, թո՛ղ: Էսօր՝ չէ, մարդիկ կտեսնեն, խայտառակ կլինենք: Տե՛ղ ես գտել սիրելու: Օրը ցերեկով, բաց դաշտում... քեզ հաշիվ տալի՞ս ես, թե ինչ ես անում,- դիմադրում էր կնոջ ձայնը:

- Չեմ թողնելու, Սանամ ջան, քանի օր է չոր ու ցամաք քարչեմ գալիս, չեմ թողնի... մինչև էն ֆրանսիական սեքսից չանես, չեմ թողնի,- տնքոցով շշմջում էր Զայրոն:

- Զայրո՛, թո՛ղ, Աստծո սիրուն, ինձ խայտառակ մի արա,- աղերսում էր Սանամը,- գիտես, ես չեմ ուզո՞ւմ... տեղը չի, չէ՞: Վաղը, Զայրո ջան, Զրաչը երեխուն տանելու է քաղաք շոր առնելու, վաղը արի, թո՛նրատան կողքի ամբարում կսպասեմ: Զամ ֆրանսիական սեքսից կանեն, համ հայկականից, մենակ թող գնամ, շուն ու շանգյալ չտեսնի, խայտառակ չլինեմ:

Զայրոն հանձնվեց պայմանով, որ հաջորդ օրը Զրաչին խանութի մոտից քաղաք «ճանապարհելուց» հետո գնա Սանամի մոտ:

Սեդրակը անշնչացած մխրճվել էր դեզի մեջ: Մեկ ուզում էր վազել գյուղ, ամեն ինչ պատմել Զոռբա Զրաչին ու Զայրոյին վրեժխնդիր լինել մի քանի օր առաջ տեղի ունեցած միջադեպի համար, մյուս կողմից մտածում էր, որ այդպիսով լավություն արած կլինի Զրաչին: Մեկ մտածում էր հավաքել գյուղամեջի մարդկանց ու Զրաչենց ամբարում թամաշա կազմակերպել, մեկ էլ փոշմանում էր ու... սատանան գիտե, թե ինչեր էր մտքովն անցնում:

Սեդրակի համար նորություն էր ֆրանսիական սեքս արտահայտությունը, որը ոչ մի կերպ չէր տեղավորվում նրա մանկական երևակայության մեջ: Ինքը տեսականորեն սեքսի մի ձև գիտեր, որ լսել էր ավագ

ընկերներից, իսկ գործնականում՝ բազմիցս ականատես էր եղել, թե ինչպես են գյուղի ամեն մի պատահած վայրում անասունները զույգվում: Ֆրանսիական սեքսը գայթակղել էր Սեդրակին, ու չէր հասկանում, թե որն է իր պատկերացրած սեքսի ու ֆրանսիականի տարբերությունը:

Գիշերը Սեդրակը չքնեց: Քունը չէր տանում: Մտածում էր ու գալարվում անկողնում: Լուսադեմին փակեց աչքերը ու երազ տեսավ. դպրոց էր գնում իր երազած լաքից սուրբիթ կոշիկները հագին ու ձեռքին մի մեծ ծաղկեփունջ: Գյուղացիներն ու դասընկերները հավաքվել էին շուրջը և նայում էին կոշիկներին, իսկ կոշիկներն այնպես էին պլպլում, ոնց որ հեքիաթում լիներ: Ծեր աքաղաղի խռպոտ ծուրրուղուն դանակի պես կտրեց Սեթոյի անուշաբույր երազը, և կիսարթուն պատանին ցավով արձանագրեց գիշերվա խաբկանքը:

Գյուղամեջ: Զրաչը հագել էր քաղաքի շորերը ու Բենոյի ձեռքը բռնած խանութի մոտ սպասում էր քաղաք մեկնող առաջին ավտոբուսին:

- Էս քաղաք եք գնո՞ւմ,- իբր անտեղյակ հետաքրքրվեց Զայրոն:

- Զա, Բենոյիս տանեմ՝ դպրոցի համար մի քանի պակաս-պռատ բան կա առնելու,- պատասխանեց Զրաչը:

- Էս ախմախի համար էլ մի քանի հատ գրիչ առ, մեղք ա,- հայացքը ուղղելով պատի տակ նստած Սեդրակին՝ շարունակեց Զայրոն,- հերը խոպանից դափ դատարկ ա եկել:

- Իմ հերը ամեն ինչ էլ բերել ա, դու քո ողորմությունը քե՛զ պահի,- չդիմացավ Սեթոն:

- Պահ, պահ, հըլը սրան նայի, սրա խոսելուն նայի: Էն օրվա տուրը դաս չեղավ, հա՞,- շարունակեց Զայրոն:

- Դասը դու հետո կտեսնես,- քթի տակ մրթմրթալով վեր կացավ Սեթոն ու քայլերն ուղղեց դեպի Զրաչենց թաղի կողմը:

Սեդրակը աննկատ տեղավորվեց Զրաչենց թո՛նրատան կողքի ամբարում՝ խոտի տուկերի վրա, որտեղից պարզ երևում էր ամբողջ ամբարի տարածքը: Սանամը ակտիվ դուրս ու ներս էր անում և պատրաստություն տեսնում: Սկզբից կարգի բերեց խոտի տուկերից պատրաստած անկողին հիշեցնող տարածքը, քիչ հետո վերադարձավ ջրի «տազիկով» ու գույնզգույն երկու սրբիչներով: Շատ չանցած հայտնվեց նաև Զայրոն, ու, միանգամից փաթաթվելով Սանամին, թավալվեցին հարդե անկողնում: Սեդրակի համար տեսարանը և՛ տարօրինակ էր, և՛ շատ հետաքրքիր: Աչքերը ճպճպացնելով ու թուքը հագիվ կուլ տալով՝ փորձում էր հատ-հատ կլանել նրանց յուրաքանչյուր շարժումը: Մի քանի վայրկյան էլ չէր անցել, երբ Սանամն ու Զայրոն հայտնվեցին մորե-

մերկ վիճակում: Սեդրակը ամոթից գլուխը շուռ տվեց պատի կողմը և փոշմանեց իր արածի համար, բայց հետագա ճիճփոցներն ու Սանամի տնքոցները նորից Սեդրակին վերադարձրեցին իրականության դաշտ, և այն, ինչ հետո տեսավ Սեդրակը, իրեն դեռ ոչ ոք չէր պատմել, ու ինքը ոչ ոքից չէր լսել: Մի պահ Սեդրակին թվաց, որ սրանք իրենց թաղի շների պես կցվել են ու չեն կարողանում իրարից պոկվել: Հետո Սեթոն ապշեց, երբ տեսավ Սանամին չոքած գուզընկերոջ առջև, գլուխը՝ Հայրոյի ոտքերի արանքում:

Սեդրակը ձեռքերով ամուր փակել էր դեմքը, բայց, գայթակղությանը չդիմանալով, մատերի արանքից շարունակում էր դիտել: Հայրոն անասնացած ձայներով շարունակում էր իր հաճույքը վայելել՝ մեկ Սանամի վրա պառկելով, մեկ Սանամին փորի վրա պառկեցնելով, իսկ Սանամը երանության մեջ էր ու դադար չէր ուզում՝ շունչ քաշելու համար: Սեթոն համեմատեց Հայրոյին գյուղի նախրի ցուլի հետ, որը մի կովից թռչելով մյուսի վրա՝ չէր հանգստանում մինչև արոտից տուն հասնելը: Սեթոն, ինքն էլ չհասկանալով՝ ապշած, թե հիասթափված, որոշեց ծածուկ վայր իջնել իր ընտրած բարձունքից ու աննկատ հեռանալ դեպքի վայրից, երբ հանկարծ հայացքը դիպավ Սանամի գետնին շարտված ներքնաշորերին: Սեթոն միանգամից որոշեց անելիքը: Աննկատ տիրանալով ներքնաշորերին՝ լքեց ամբարը՝ թողնելով Հայրոյին ու Սանամին իրենց կրքերի հորձանուտում:

Կեսօրին արդեն անելիքը որոշված էր: Սեթոն հաստատակամ էր. մինչև երեկո՝ Հրաչի վերադառնալը, այցելել Սանամին: Սանամը երջանիկ հայացքով դիմավորեց Սեդրակին, մտածելով, որ նրան մայրն է ուղարկել հաց թխելու օրը պայմանավորվելու համար: Սակայն, լսելով Սեդրակի պահանջը՝ մոր աշխատանքի դիմաց հազար դրամ վճարելու փոխարեն բոլորից գաղտնի նվիրել մեկ զույգ լաքից սուրբիթ կոշիկ, դպրոցական պայուսակ և երեք հազար դրամ, կարկամեց, իսկ հետո սկսեց բարձրաձայն ծիծաղել՝ շարունակելով մտածել, որ այդ աննորմալ պահանջի հեղինակը մայրն է:

- Էդ փայլուն մտքի արտացոլումը հորդ խոպանից գալուց հետո՞ է մորդ ուղեղում փայլատակել,- քահ-քահ ծիծաղելով՝ Սեդրակին դիմեց Սանամը: Սանամի ծիծաղը շատ նման էր մի քանի օր առաջ խանութի մոտ հավաքված տղամարդկանց քրքիջին: Սեդրակի մարմնով դող անցավ: Սանամին հորդորեց լրջանալ, քանի որ երեկոյան ողջ գյուղն է ծիծաղելու, երբ Հրաչը քաղաքից գա: Այս խոսքերից հետո Սեդրակը պատկերավոր ձևով հատ հատ սկսեց շարադրել մի քանի ժամ առաջ իր տեսած ֆրանսիական, հայկական ու էլ չգիտեմ ինչպե՛ս սեքսի տեսակները և տղամարդու խոսք տվեց երկրորդ անգամ չպատմել տեսածը, եթե Սանամը ընդունի իր պայմանը: Սեթոյի հանդուգն պահվածքից Սանամը մի պահ կորցրեց չափի զգացողությունն ու իր բառապա-

շարուն առկա լաիրշ արտահայտություններով հերքելով ու տարբեր հակափաստարկներ բերելով՝ խոստացավ Հրաչի գալուց հետո Սեդրակի հոր գլուխը ուսերի վրայից պոկել: Սեդրակը գործի դրեց իր ծանր հրետանին, ասելով, որ ինքը Սանամի «լիֆչիկն ու շուկովի տռուսիկը» կախելու է խանութի պատից ու բոլորին պատմելու է այն ամենը, ինչ տեսել է ամբարում:

Սանամի համար հանելուկ էր մնացել ներքնաշորերի անհայտանալը: Քանի որ Հայրոն իր գործն ավարտելուց հետո արագ-արագ հագնվել ու հեռացել էր, Սանամը կարծում էր, որ այդ չար կատակի հեղինակը Հայրոն է և ուր որ է շորերը հետ կբերի: Այսպիսի դաժան շրջադարձը իրոք անսպասելի էր: Սանամին այլ ելք չէր մնում, քան համաձայնել Սեթոյի առաջարկին:

Սանամի տված փողին Սեթոն մատով չկպավ: Չվերցրեց: Մորն ի՞նչ էր ասելու: Բացատրություն չուներ: Միայն ասաց, որ ինքը երեսունչորս համարի կոշիկ է հագնում և առաջարկեց այդ փողը տալ Հայրոյին և առավոտյան ուղարկել քաղաք՝ իր համար գնումներ անելու: Պահանջած ապրանքներն ու երեք հազար դրամը՝ որպես նվեր, Սանամը բոլորից գաղտնի պետք է տար իր մորը, երբ երեք օրից մայրը գար հաց թխելու ու պետք է խնդրեր, որ ոչ ոքի չպատմի նվերի մասին: Սեդրակը խոստացավ Սանամի ներքնաշորերը հետ վերադարձնել նվերը ստանալուց անմիջապես հետո և ընդմիշտ մոռանալ այն ամենը, ինչ տեսել էր:

Առավոտյան Սեդրակը նստել էր խանութի մոտ, տամա խաղացողների կողքին, երբ հայտնվեց Հայրոն անսովոր կոկիկ հագ ու կապով:

- Քաղաք եմ գնում, քրոջս տուն,- համագյուղացիների զարմացած հայացքներին պատասխանեց Հայրոն:

- Հո բան ման չի՞ եղել,- ձևական անհանգստությամբ, խաղից չկտրվելով՝ հետաքրքրվեց Հրաչը:

- Չէ, քրոջս եմ կարոտել, որոշեցի գնամ քաղաք, համ քրոջս կտեսնեմ, համ էլ մանր-մունր առևտուր կա անելու... Սեթո ջան, ո՞նց ես, - չավարտելով խոսքը՝ մտերմիկ տոնով դիմեց Սեթոյին,- քաղաքում գործ չունե՞ս: Արի հետս տանեմ, դպրոցի համար բան-ման կառնես:

- Ինձ ոչ մի բան պետք չի, հերս խոպանից ամեն ինչ էլ բերել ա: Սեպտեմբերի 1-ին կհագնեմ, բոլորդ էլ կտեսնեք, - հպարտ պատասխանեց Սեթոն ու հեռացավ:

Միայն Սեթոն ու բոզ Սանամը գիտեին, թե Հայրոն ինչի և ում համար է գնում քաղաք...

70

Դավիթ Գրիգորյան

(www.bnagir.am-ի «Ընթերցողի գործեր» էջից)

Կյանքը քաք է

Իհարկե չկա այս կարճ ու անհիմաստ պրոցեսի ավելի դիպուկ և բովանդակալից բացատրություն: Կյանքը նման է քաքի՝ թե՛ ուղիղ, թե՛ փոխաբերական իմաստով:

Ուղիղ իմաստ.

Երկունս էլ սկիզբ են առնում մեկ այլ կյանքից: Ապրելու և քաքելու տարբեր փուլերում մարդն ապրում է ցավոտ և սահուն պահեր, երջանիկ և տխուր հիշողություններ: Կյանքը, ինչպես և քաքը, լինում է երկար և կարճ, առողջ կամ՝ ոչ այնքան, շատ դեպքերում՝ անկանխատեսելի: Բայց երկուսի վերջն էլ անխուսափելի մահն է՝ մարդու ազատագրում տանջանքներից, որը երկու դեպքում էլ բերում է NIRVANA-ի: Կյանքի և քաքի մահվան պատճառները գրեթե չեն տարբերվում՝

1. Առողջ մահ - քաք,
2. Հիվանդ և տառապալից մահ - ցեռ կամ փորկապ,
3. Սպանություն կամ ինքնասպանություն - հոգնա,
4. Կյանքին սպառնացող վտանգ - տեռ կամ թիս,

Այս ամենը անալիզի ենթարկելով, մանրամասնորեն ուսումնասիրելով՝ հանգում ենք մի եզրակացության. կյանքը իրոք քաք է: Մնում է պատասխանել լոկ մեկ հարցի՝ արդյոք քաքը կյա՞նք է:

Փոխաբերական իմաստ. այո, իմ բարեկամ, այսուհետ իմացիր, որ քո կյանքը ոչ այլ ինչ է, քան՝ քաք, նույնքան անհիմաստ ու տխուր: Եվ եթե կարող ես իմաստ գտնել քո ապրած կյանքի, քո ներկայի և ապագայի մեջ, ապա ամեն անգամ գրասենյակում տնքաթասի վրա աշխատելիս եղիր երջանիկ, չէ՞ որ մեկ անգամ էլ քեզ բախտ վիճակվեց ապրել կյանքի ամենախորհրդավոր պահերից մեկը:

Մոմիկ Վարդանյան

Պ ո ս տ մ ո դ ե ո ն ի զ մ ի մ ա յ ը ի կ ը ...

Գլուխ 1

Սպիտակ սավանի վրա բաց կապույտ արտացոլված էլեկտրականություն:
 Շների սեքս՝ փողոցում: Շտապում է արուն,
 արագեցնում է:
 Սրճարանում կիսամերկ աղջիկներ:
 Բջջային հեռախոսների էլեկտրականությունը
 նրանց ականջների մեջ կուսությունը կորցնելու
 ցանկություն է ծնել:
 Մինչ ծնելը՝ գրգռել:
 Խոնավացրել:
 Օպերայի մոտի լուրերի կարմիր տողը
 դանդաղում է:
Եղանակի տեսություն:
 Սաստիկ շոգ է:
Հայտարարություն:
 Այսօր բոլորս գնում ենք մեր կուսությունը կորցնելու:
 Հանուն Հայաստանի Հանրապետության
 ժողովրդավար ճանաչվելու ազգային
 արժանապատվության նոր չափանիշի:

Սպիտակ սավանի վրա գրվում է ֆիլմի
 անվանումը, հետո ռեժիսորի անունը:
 Էկրանի շուրջ հավաքվում են կանգառի
 ուշացածները:
 Պոռնոկուլիներից մեկը բոլոր տղամարդկանց
 հայիոյում է,
 խնդրում է,
 բոլոր տղամարդկանց համար էժանացնում է,
 միայն տղամարդկանց համար...

- Գիշերը քնելու համար չէ...
 Ընդամենը 3000 դրամ:
 Ոչ ոք ուշադրություն չէր դարձնում:

Սպիտակ սավանի վրա արյուն ծորաց...
 Հանուն Ազատության:
 Հանուն ժողովրդավարության:

Գլուխ 2

Առավոտյան վարունգները դասավորվեցին
 շուկայում,
 հավերի ձվերը կնքվեցին ֆաբրիկայում ու

հիսուն դրամանոց դարձան:
 Դպրոցականը ծուխաչեց,
 կերավ,
 ու առանց ատամները լվանալու տնից դուրս
 եկավ:
 Բիլիարդանոց մտավ 8.30-ին,
 ծխեց,
 որովհետև դպրոցական էր և պիտի ծխեր:
 Դրսում շոգ էր.
 ոտքերի միացման հատվածը այրվեց,
 և նա ցավերով շտապեց տուն գնալ:
 Տուն մտավ և հեռուստացույցով լսեց,
 որ երեխայի իրավունքները պաշտպանվում են
 օրենքով, ինքն իրեն հաստատեց մի պահ,
 որովհետև ինքն արդեն մի տարի էր, թքել էր
 ծնողներին հարգելու իրավունքի վրա:
 Վարունգ կերավ, որովհետև վարունգները
 առավոտյան դասավորվեցին շուկայում:
 Մայրը ժպտաց, որովհետև ինքը մայր էր և
 պիտի ժպտար:

Ազատություն թիվ 2

Հանուն ժողովրդավար Հայաստանի՝ ծնողին
 չհարգել հին չափանիշներով,
 միայն նոր չափանիշներով հարգել.
 հայիոյելու դեպքում՝ հայիոյել,
 ապտակելու դեպքում՝ ապտակել,
 գնալ ննջասենյակ,
 հավաքել մայկա-տրուսիկը
 և հեռանալ միայնակ ընկերոջ տուն,
 երկու օր մնալ,
 և վերադառնալ ոստիկանների
 պարտադրանքով
 ու չխոստովանված ցանկությամբ ու կարոտով:

Գլուխ 3

Գորկին 1948 թվականին ինքնասպանություն
 գործեց:
 2004 թվականին Հայաստանի նկարիչների
 միությունում Գորկուն նվիրված ցուցահանդես
 էր:
 Գորկու «Ծիրան» կտավը զուգործոց է:
 Գորկին հայ է:
 STOP.

72

No(t) գլոբալիզացիա...
Գորկին հայ է. ամերիկացի չէ:
Fuck USA!
Փառք խորգոմին:
Fuck turks!

Գլուխ 4

Աղմուկ...
Ոչ ոք չի լսում:

Ազատություն թիվ 3

Խոսքի ազատություն:
Հանուն Հայաստանի:
Ընդդեմ համրության:
Գոռալ:
Ծխել:
Խմել:
Հայիոյել:
Երգել:
Լացել:
Ամեն ինչը՝ բարձր:
Փախչել:
Կարգախոս:
Թքել հին ժամանակների վրա:
Լինել ժամանակակից:
Զգույշ լինել պահպանողականներից ու
ազգայնականներից:

Գլուխ 5

Սենյակում հացը բորբոսնեց:
Սենյակում հացադուլ էր:
Խանութներում նոր չափանիշների հաց են
վաճառում:
360 դրամով,
36 հատ տաս դրամանոցով:
Փռում աշխատանքի տեղ չկա:
Ոչ ոք չի աշխատում:
Գիշերային մարդը կտորեց փռի պահակի՝ փռի տիրոջ
հիշողության մեջ ունեցած հարգանքը:
Պահակը քնած էր:
Գիշերային մարդու դպրոցականը քաղցած չէր:
Դպրոցում ավելի փող են հավաքում:
Դպրոցում ուսուցիչն արդեն աշակերտի հետ 20
դոլարով չի պարապում:
Հացը թանկացել է:
20 դոլարով դպրոցական չեն պահում:
Սեպտեմբերի մեկից 30 դոլար է:
Գիշերային մարդը գողացավ:

Գ-Ո-Ղ-Ա-Ց-Ա-Վ...
Նստեց բանտ:
Բերդ:
Գաղութ:
Թղթախաղ:
Թմրանյութ:

Դպրոցում կողպեքի փող են հավաքում:
Դպրոցում նվերի փող են հավաքում:
Հիշեցում:

Ազատություն թիվ 2

Դպրոցականը ծնողին չհարգելու իրավունք
ունի:
Հետո:

Ազատություն թիվ 4

Յուրաքանչյուր մարդ գույք ունենալու
իրավունք ունի:

Ազատություն թիվ 5

Յուրաքանչյուր մարդ գույքը վաճառելու
իրավունք ունի:

Բերդի օրենք:

Թղթախաղում տանուլ կա:
Չտվող չկա:
Չտվողը ֆուֆլու ա:

Գլուխ 6

Յուրաքանչյուր մարդ կարող է կրթություն
ստանալ:
Պարտադիր է:
Fuck դպրոց:
Փակ դպրոց:
Կիսագողական դպրոց:
Դպրոց...
School...
Որքերը դպրոցում չեն սովորում:
Մուրացկանները դպրոցում չեն սովորում:
Պոռնիկները դպրոցում չեն սովորում:
Քաղաքի լավ տղերքը դպրոցում չեն սովորում:
Դպրոցի սովորողները դպրոցում չեն սովորում:
Դպրոցում...

Լենին.

Սովորել, սովորել, սովորել...

ԽՍՀՄ-ը փլուզվել է,
և Լենինին հայիոյում են:

Ազատություն թիվ 6

Յուրաքանչյուր մարդ ընտրություն կատարելու
իրավունք ունի:
Իրավունք ՈՒՆԻ...

Ազատություն թիվ 6.1

Յուրաքանչյուր ուժեղ մարդ ընտրությունը
կեղծելու իրավունք ունի:
Ընտրողների իրավունքի վրա թքած ունի:

2004 թվական:

ՀՀ ԿԳՆ:

Հայկական դպրոց:

Գլոբալիզացիա:

Աշակերտի և ուսուցչի իրավունքները
հավասար են:

Ուսուցիչը աշակերտից՝ Վերաբերմունք:

Աշակերտը աշակերտից՝ NALOG.

պապիրոս,

ոսկե ժամացույց (տանը կասես՝ կորցրել եմ),

աղջիկներ հասունացած՝

ծեռք օգտելու համար հարմար,

կույս,

ծիտիկ,

հարուստի,

կապույտ աչքերով,

լավիկ,

մարալ,

կայֆավատ սիրող:

FUCK 2004 թվական:

Գլուխ 7

Ազատություն թիվ 7

Մեծ արձան ԱՄՆ-ում:

Հայ աղջիկների մայկաների վրա պատկերված է

այդ արձանը:

Freedom...

Free DOM..

Ազատ տուն-Հասարակաց տուն...

(ծիծաղ):

Աղոթում եմ Քեզ Սբ. Ինտեռնետ,

Թիթեռնետ,

TITER-NET...

HET...

NO!...

Ոչ...

Քո վիրտուալությունը սուրբ է:

Հանուն ժողովրդավարության:

Ազատություն ունենալու պարտադրանք:

Պարտադրված ազատություն:

Ազատություն թիվ 8

Ազատություն ունենալու իրավունք:

Գլուխ 8

Աղջիկները սիրում են իրար:

Տղամարդիկ սիրում են իրար:

Համբուրվում են.

տղամարդիկ՝ տղամարդկանց հետ,

աղջիկները՝ աղջիկների հետ:

Հոլանդիայում էլ ամուսնանում են:

Ազատություն առաջնահերթ թիվ 9

Սեռական փոքրամասնությունների

իրավունքները պաշտպանվում են օրենքով:

Fuck այդ օրենքը:

Հանուն ժողովրդավարության...

Հանուն ընտանիքի անկայունության:

Աստված ժողովրդավարություն չի քարոզել...

Գլուխ 9

9-րդ գլուխ

9-րդ գլխիկ

9-րդ գլխուղեղ

9-րդ գլխավոր մաս

9-րդ գլխակեր

9-րդ գլխիկավոր

9-րդ գլխին մազ չկա

9-րդ գլուխկոտրուկ

9-րդ հավը գլխիդ քացով տա

(դպրոցականներն իրենց ուսուցչին

ծաղկեփունջ նվիրեցին, ուսուցիչը՝ O⁻⁻⁻,

չնորհակալություն, մեռսի էրեխեք, սպասիբա
երեխաներ, շոյված եմ)

9-րդ դասարան.

ԱՆԻ-1

ԱՆԻ-2

Արմինե

ռուս քած՝ անունը ԱՆՆԱ

74

ԱՐՓԻՆԵ
և այլն...

Գլուխ 10

Ազատություն թիվ 10

Խոնավ սենյակում ինքս ինձ գերհանճար
անվանելու համար, որն ըստ իս, հեզանք է,
դատապարտեցին:

Ուշադրություն.

Ես գժվելու իրավունք ունեմ:

Ուշադրություն.

Այստեղ ես իմ ազատությունների մասին եմ գրում,
Խնդրում եմ հարգել իմ իրավունքները:

ԱԶԱՏ ՈՒ ԹՈՒՅՆ...

Ձեր ազատությունների մասին կարդացե՛ք
մեկից ինը,
ուտե՛ք փղի տակինը...

Առաջին բանաստեղծությունը տպագրելու
իրավունք.

Մվիրվում է գերժամանակակից պոետին.

Պոե՛տ, ո՞ւր է քո պահպանակը, -հագի՛ր,
դրսում անձրև է գալիս:

Պոե՛տ, ես գալիս եմ գոթիկայից,
ես եղել եմ նաև հեռու Յոմերոսի յոթ
ծննդավայրերում,

դու ժպտում ես դարձյալ,
մի՞թե ես չեմ կարող գերհանճարեղ իմ
խոսքերով չնվաճել սիրտը պոստմոդեռնիստ
աղջիկների:

Երկրորդ բանաստեղծությունը տպագրելու իրավունք.
ուղղված դարձյալ նրան.

Don't with yahoo poet,

Now I am a poet,

I am a talant...

Հետո խոնավ սենյակում ցուրտ է:

Հիմա, նաև գոթիկայում:

Հե՛յ պոետ, դու պոստմոդեռնի՞ստ ես...

Հե՛յ, արձակագիր, դու պոստմոդեռնի՞ստ ես...

Հե՛յ, էսսեիստ, դու պոստմոդեռնի՞ստ ես...

Հե՛յ, պարոներ...

Հե՛յ, Հե՛յ, Հե՛յ, Հե՛յ...

Ես հայ մարդ եմ:

Ես հայ մնալու իրավունք ունեմ:

Left Light...

Fuck POSTMODERNISM...

Դրսում անձրև է գալիս,
Սենյակում սաստիկ խոնավ է,
բալը շուկայում թանկ է մայիսին.
Ձմռան դահուկներ:

Ազատություն թիվ 11

Մարդ գժվելու իրավունք ունի
աղանդավորների ձեռքը:
Պոստմոդեռնիզմը աղանդ է:

Աստված, որորմեա քո արարածոց և ինձ բազմամեղիս,
ՄԵԽԻՍ...

(3-րդ սրահի մասնակիցներ, շտապեցե՛ք

մոտենալ անցման կետին):

Լսում եմ...

Վերադարձ վե՛րջա՛պես՛ ...

Ազատություն էր:

Ազատություն էր:

Ազատոթ էր:

Ազատութ էր:

Ազատու էր: Ազատ ու անկախ էր, ազա՛տ,
անկա՛խ Հայաստան:

Ազատ էր:

Ազա էր:

Ազ էր:

Ինքնակենսագրություն:

0001985թ. - Ծնունդ:

0001992-0002002թթ. - Դպրոց:

Տեղեկանք բժշկից:

Ունատիզմ ++++:

Տեղեկանք բնակության վայրից:
(not found)

Անվանումը:

«Աստված իմ, ես վերադառնում եմ»

(ծիծաղ, ծիծաղի բարձր արձագանք)

Վարագույր:

Հարցրեցի՝ ո՞ւմ կարդամ,
ասացին՝ **Շեկոյանի** նոր գիրքը:
Գրախանութուն 3000 դրամ էր:
Հարցրեցի՝ ո՞վ է հայ արդի գրողը,
ասացին՝ **Ղարսլյանը**:

Բա, եղա՞վ...
Բա, չեղավ:

Գլուխ 11

11-րդում գլխի ընկա,
ՈՐ...
Ժամանակի լրանալու հետ պարտվեցի,
որովհետև ընթացքի միջոցներն անհետք էին:
Չար էին:
Կեղծ էին:
ՈՐ...
Ես սիրում եմ կյանքը:
Տարօրինակ խելագարի մոլագարությամբ և
խղճահարելի մեղամաղձոտությամբ փորձեցի
կերտել իմ աշխարհը:

ԱՆԻԾՎԻ՝ ԱՅԴ ՈՒՏՈՊԻԱՆ...

Աստված ի՞նչ, ես վերադառնում եմ:
Հինա ազնիվ լինելու պարտադրանք կա:
Թվում էր, կարող էի հայտնել բոլորին, որ ուժեղ
եմ և հաղթում եմ, սակայն երբ լսեցի
հարյուրհազարանոց ամբոխի քմծիծաղը:

Անիծվեն նրանք:

Իսկ ես հպարտանում էի, որ աշխարհում վեց
միլիարդ մարդ կա:

11-րդում գլխի ընկա, որ սխալ է այդ վեց
միլիարդի կյանքը:

Գլուխ 12

Կանգառն արգելվում է:

Այստեղով, որ անցնում եք, Մակեդոնացին է
անցել:

Այստեղ ճանապարհի չէ:
Բայց քանի որ անցնում եք՝ առանց կանգ
առնելու անցե՛ք, շտապեցե՛ք:
Այստեղ չպեղված գերեզմանատուն է. այստեղ
ազատություն չկա:

Այս տարածքը փակ է:
Այստեղ Դեր-Ջորի ճանապարհի չէ:
Սովամահ լինել չեք կարող:
Ծարավ մնալ չեք կարող:
Նյու Յորք գնալ չեք կարող:

Գլուխ 13

Հայկական տոմարում 13-րդ ամիս կար,
որը հինա չկա,
Հայկական տոմարում երբ 13-րդ ամիսը կար,
Կոլումբոսը չէր հայտնագործել Ամերիկան.
Կեցցե՛ հայկական 13-րդ ամիսը:

ՎԱՐԱԳՈՒՅՐԻՑ ՀԵՏՈ

Վարագույրը բնականաբար ծածկեց 13
գլուխները, քանի որ վարագույրը պետք է
ծածկեր 13 գլուխներն էլ:

Ինչո՞ւ:
Որովհետև ասում են, թե պոստմոդերնիզմը
թույլ է տալիս արտահայտել սրտի խոսքը
բանավորին հավասար լեզվով:
Չգիտեմ՝ ասո՞ւմ են, թե՞ ինձ է թվում:
Համենայն դեպս այդպես է:
Իսկ ի՞նչ կասեն, երբ լսեն, որ
պոստմոդերնիստորեն պոստմոդերնիզմի
մայրիկը փիղ դարձավ:

Պոստմոդերնիզմը թանաքի հերն էլ անիծեց:
Անունի տեր լինելու բնազդն էլ արթնացրեց:
Պոստմոդերնիզմը ձմերուկ էր, կերա, կոճերն էլ պիտի
դուրս գային՝ դուրս եկան:
Ուրիշ էական բան դուրս չեկավ:

Հյուրն Աստուծուն է:
Ասացվածք

Է՛խ անցած օրեր...

Բոլորովին էլ չեմ պնդում, թե առաջ ամեն ինչ լավ էր, ո՛չ (Կոմկուսի պարանոհիկ հերն են անիծել. ամեն ինչ չափազանցնում էր): Բայց կարգուկանոն, այնուամենայնիվ, կար. յոթը յոթ էր, քառասունը՝ քառասունը, հյուրը գալիս էր՝ Գառնի-Գեղարդ, Էջմիածին, քյաբաբ-խորոված, եթե կոչումը բարձր էր՝ էքսկուրսիա Կոնյակի գործարան... ճանապարհելիս էլ կարևորը՝ ինքնաթիռ խցկես: Ու համարիր՝ բոլոր հարցերը լուծված են («Օրհնվի էն սիսթը, երբ որ ռսի ոտը Հայոց լիս աշխարքը մտավ»... Մի խոսքով՝ «Հավերժ միասին»): Հետո Կոնյակի գործարանը ցուցակից հանեցին. գոհ ունեցանք: Մարտական գեներալ էր...

Ըստ կանոնակարգի, յուրաքանչյուր տակառից լցված ըմպանակը, թեթևակի համտեսումից հետո, դատարկվում էր հատուկ այդ նպատակի համար նախատեսված բյուրեղապակյա սկահակի մեջ, ուր էքսկուրսիայի վերջում առաջանում էր կոնկրետ այդ օրվա կոնյակների փունջը, որը և, զմռսվելուց հետո, ընծայվում էր թանկագին հյուրին: Գեղեցիկ սովորույթ էր... Գործարանի տակառներն անգիր գիտեի... Բայց գեներալը հենց սկզբից խմում էր մինչև վերջին կաթիլը և, տասնյոթերորդ տակառին չհասած, մեռավ...

Դեռ վեցերորդ տակառի մոտ («Դվին» կոնյակ): ակնարկեցի, թե ադաթ կա, մինչև վերջ պետք չի՛, անոթալայնի՛չ է, փոքր քանակության դեպքում է օգտակար, իսկ նա (արդեն՝ քեֆը լավ). «նի ֆիգա, պռոռվյոմսյա՛», ու տասնյոթերորդ տակառի մոտ («Վասպուրական»)՝ զըմփ:

Մեղավորն էլ ես դուրս եկա. թե ինչու՞ տասնմեկերորդ տակառի մոտ («Երևան» կոնյակ) նորից չես զգուշացրել... Կոնյակի գործարանը ցուցակից հանեցին: Մարսափելի դաս էր բոլորիս համար: Հետո ներքին հրահանգ ստացվեց. չորս շնչից ո՛չ ավելի, և խմել հյուրին հավասար: Կից տրված էր կենացների ցուցակը: Մուսաս դիետայի վրա էր: Արևս մայր մտավ, բայց պարտականություններս մնացին...

Է՛խ, նոր օրե՛ր...

Դե հիմա եկ ու ես դանիացուն դիմավորիր: Գոնե բելգիացի լիներ. նորմալ զինագործներ են ունեցել՝ Բրաունինգը, Նագանը... Հեթանոսական տաճարից բան կհասկանա՞: Ոչ մի բելգիացու չեմ կարողանում հիշել Ադամոյից բացի: Պետս էլ սպառնաց. «Թե իրա ոտով հյուրանոցի համար մտավ՝ ինձնից չնեղանաս»: Իսկապես որ «Թոմ բըլանե՛՞ժը»... Սրան ո՞նց դիմավորենք:

Բայց Հանս Քրիստիան Անդերսենը , կարծեմ, դանիացի էր... Հապա մի վերհիշենք: Ջրահա՛րսը: Արծանը՝ Կոպենհագենի նավահանգստում: (Վերջերս դրա գլուխը, մեր Այվազովսկու վրձնի նման, գողերը պոկել-տարել էին, նորը ձուլեցին-դրին: Աչքիս սա բարեկամ ժողովուրդ է):

Լավ... Ջրին մոտիկ ի՞նչ ունենք: Ախթամար: Ծրագիրը պարզ է: Ախթամարի մոտ՝ նախաճաշ, հետո Քյավառով՝ հյուրանոց: Օբյեկտիվ դատելով՝ պետք է որ եղբայրանանք, բայց դե թարգմանչից էլ շատ բան է կախված. առանց վեհաշուք կենացի էս դարում ով է խմում: Տեսնես ու՞մ կկցեն: Եթե ժողը եղավ, քաշվեցինք. չորրորդ կենացից հետո լրիվ մայրանում է, սկսում հյուրին գուրգուրել, համբուրել, իսկ դա քչերին է դուր գալիս: Սպասիր, բայց ժողին ոնց որ առաջ են քաշել. կարծեմ զինվորական կցորդ է եղ Կոպենհագեններից մեկում. վերջերս հեռուստացույցով տեսա...

Տեր Աստված, մի նորմալ թարգմանիչ ուղարկիր... Խոստանում եմ կյանքում էլ «Վեդու ցորենի» չխմել... Մի գործագուրկ նախկին գիտնական կամ Դանիայում եղած մի մարդաթող կին... Վերջին հնգամյակս մղձավանջ մի՛ դարձրու... Եթե «Ֆանտայով» մեծացած էս թուլեքից ուղարկեցիր, ես ոչ թե լյարդի ցիռոզից կմեռնեմ, այլ՝ սրտի կաթվածից. մի՛ շեղիր կյանքիս ուղին այդքան կտրուկ... Ամեն...

Է՛խ, սպասումներ...

78

Իսկույն պատմեցի առասպելը՝ շփոթելով Վանա լիճը Սևանի հետ (կղզու թերակղզի դառնալը ինձ շփոթեցրեց): Այստեղ գնդապետը քարտեզ պահանջեց, ձեռքով գնահատեց ջրի սառնությունը և խնդրեց ցույց տալ լողորդի ուղին: Փորձված նավապետի վստահությամբ, ես Նորադուզ-Թերակղզի մի կետագիծ անցկացրի և, զգաստ, սպասեցի հետագա հրահանգներին: Գնդապետը նայեց քարտեզի մասշտաբին, մի պահ զարմացած մտածեց, նորից չափեց ջրի ջերմաստիճանը և դարձավ Գրոսին:

- Ի՞նչ է ասում, Գրոս:

- Ասում է, չի կարող պատահել. էս ջրում էդ հեռավորությունը լողալուց հետո չի կանգնի:

- Ո՞վ չի կանգնի:

- Ով չէ՝ ինչը... Ասում է, էս սառնության մեջ, էդ հեռավորությունը անցնելուց հետո, չէին կարող սեքսով զբաղվել:

- Դե, թարգմանիր. չկանգներ, առասպելը չէր գրվի: Հետո կարծիք կա, որ Վանա լճում է կատարվել եղելությունը:

- Հիմա՛ ինչ է ասում:

- Վանա լճի քարտեզն է ուզում...

Նահլաթ քեզ, չար սատանա. ի՞նչ Վան, ի՞նչ քարտեզ: Վերջը մի կերպ համոզեցի, որ երկրաչարժից հետո Վանա լիճը վերացել է, այդ տեղում հիմա Քյավառն է, ուր մենք անպայման պետք է այցելենք...

Քյավառում սև գառը, գույնզգույն ժապավենը պոզերին կապած, մեզ էր սպասում, տղերքն էլ շշերը աղբյուրն էին կախել: Էնպիսի էլ խարույկ էին վառել, որ Գրոսը չդիմացավ. «Տնաշեններ, հո Ջորդանո Բրունոյին չե՞՞նք վառելու»... Բայց, դե, գնդապետս առասպելից պոկ չի գալիս.

- Ինչու՞ չէին ամուսնանում:

- Տղան լողի մարզիչ էր: Վանա լճի չորացումից հետո գործազուրկ մնաց, ու որոշեցին մինչև նոր աշխատատեղերի ստեղծվելը ամուսնությունը հետաձգել...

Համոզիչ չէր:

- Ծնողները կօգնեին... Դանիայում էլ երիտասարդները միանգամից աշխատանք չեն գտնում:

Ի՞նչ պատասխանես. երևակայությունս արդեն սպառվել էր: Առաջարկեցի խմել ջրահարսի և Թամարի կենացը ոտնկայս:

Կայացավ: Հյուրանոցի համար ավելի դյուրին կլիներ դաշնամուր տանել, քան՝ գնդապետին. խիստ ցատունալից տոնով անընդհատ գոռոռում էր: Ձգում էի, որ որոշ դարձվածքներ կրկնվում են, բայց միայն «Է՛խ, Թամարն» էի հասկանում: Իսկ Գրոսն ամեն ինչ հասկանում էր, բայց չէր կարողանում թարգմանել (հետո պարզվեց, որ ֆլամանդական հիշոցները չգիտի): Երկու շաբաթ անց ծանրոց ստացա: Բյուրեղապակյա լիտրանոց էր՝ ջրահարսի պատկերը վրան...

Դուք Դանիայում ընկեր ունե՞ք:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

<i>Շուշան Ավագյան</i>	
ՄԱՅԻՍԻ ՄԵԿՆ Է	4
ԾՆԵՂԱՏԱՆԸ	5
ԼՍԱՐԱՆՈՒՄ	6
ԴԵԿՈՆԱՏՐՈՒԿՑԻԱ	6
ՍԱՅՄԱՆԻՑ ԴՈՒՐՍ	7
ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՏՈՆ	9
<i>Տիգրան Պասկեխյան</i>	
Ծխախոտ	11
Դանդաղ ընթացք	12
<i>Նենսի Ազաբյան</i>	
Ներբող՝ նվիրված խուճապի նոպային	14
Իրականություն	16
<i>Վահե Ավետյան</i>	
Թիֆլիս, իմ սեփար...	17
Դավայ, ես հեղա, պակա...	17
Ոռի գեներտիկա	18
10 դոլար տուր	18
<i>Ժովինար</i>	
ռեժիմ	20
անվերնագիր	21
սերը	22
<i>Գոհար Նիկողոսյան</i>	
Ինքնասիրություն	23
<i>Հաբեթ Մուրադյան</i>	
Կույս՝ ժամանակ	25
Տանյա Հովհաննիսյանի չգրած բանաստեղծությունը	26
Ո Տ Ն Ձ Գ Ու Թ Յ Ու Ն	27
<i>Արման Գրիգորյան</i>	
Արշիլ Գորկու նամակները՝ Dr. F. G.-ի հավաքածուից	28
<i>Լիդա Ասատրյան</i>	
Sketch Դանտոնի և ֆանտոմի մոտիվներով	31
Իմանուիլ Կանտ տնուսույց փիլիսոփա	32
Բլինդած	32
Համընթաց շարժում ճիվաղի հետ	33
վասն սիրո վարդակոկոնի ու գեշության	34
<i>Վահան Իշխանյան</i>	
իռենը	36
ուսապարկ	38

<i>Կարեն Ղարսյան</i> Սեր ամեն հայացքից	40
<i>Արթուր Սահակյան</i> Ձինվորի օրագիրը	45
<i>Կարինե Գասպարյան</i> ...ՕՖ...	47
Տենց էլ չիմացա, թե ով...	47
Ես հո ձեռը կրակը չեմ ընկել...	47
ՈՒՉՈՒՄ ԷՒ	48
Ասք սովետական կարգերի փլուզման մասին	48
<i>Լևոն Ջավախյան</i> Ապրիլի 12-ի` լույս 13-ի գիշերը	50
Է՛յ, ֆանատներ	52
<i>Նարեկ Նիկողոսյան</i> Պլանավորված երազ	52
Նախավերջին հարցը	52
<i>Լևոն Նազարեթյան</i> Սուփանի կյանքի և մահվան մասին	53
<i>Լուսի Ստեփանյան</i> Տենդ	55
Մեր քաղաքի «ճիշտը»	56
Երգ երգոց	57
Ամերիկանիզմին ծախված հոգի	58
<i>Djsheko</i> Սասալ	59
<i>Հովհաննես Թեքոյոզյան</i> Պապիե-մաշե	60
<i>Անահիտ Հայրապետյան</i> Պատմվածք	63
<i>Հարություն Հարությունյան</i> Ապտակի գինը	67
<i>Դավիթ Գրիգորյան</i> Կյանքը քաք է	70
<i>Մոմիկ Վարդանյան</i> Պ ո ս տ մ ո դ ե ո ն ի զ մ ի մ ա յ ը ի կ ը ...	71
<i>Օ Ջալոյանց</i> Էխթամար	76